

Partijfinanciering in Europa

*Een vergelijkend onderzoek naar regelingen voor
overheidssubsidie en giften voor politieke partijen*

**A.P.M. Lucardie,
G. Voerman en
J.K. van Zonneveld**

PARTIJFINANCIERING IN EUROPA

*Een vergelijkend onderzoek naar regelingen voor overheidssubsidies
en giften voor politieke partijen*

A.P.M. Lucardie, G. Voerman en
J.K. van Zonneveld

Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen
Rijksuniversiteit Groningen

Groningen
2010

Partijfinanciering in Europa

Inhoudsopgave	
Voorwoord	5
Samenvatting	7
1. Inleiding en begripsbepaling	9
2. Partijsubsiëring	11
2.1 Algemene en juridische voorwaarden en bestedingsdoelen directe subsidie	
2.2 Directe subsidie	
2.3 Verdeelmaatstaven directe subsidie	
2.4 Indirecte subsidie	
2.5 Subsidie aan nevenorganisaties en regionale partijorganisaties	
2.6 Uitkerende instanties	
3. Giften	23
3.1 Registratie van giften	
3.2 Publicatie van giften	
3.3 Beperkingen	
4. Handhaving, controle en sancties	28
4.1 Toezichthoudende instanties	
4.2 Sancties	
Bijlage A. Overzicht van regelingen van partijsubsidies en giften in de onderzochte landen	31
A.1 België	
A.2 Duitsland	
A.3 Frankrijk	
A.4 Ierland	
A.5 Oostenrijk	
A.6 Verenigd Koninkrijk	
Bijlage B. Overzicht uit GRECO-rapporten	69
B.1 Estland	
B.2 Letland	
B.3 Luxemburg	
B.4 Slovenië	
B.5 Slowakije	
B.6 IJsland	

Voorwoord

Op verzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen aan de Rijksuniversiteit Groningen onderzoek verricht naar de financiering van politieke partijen in een zestal Europese landen die in staatkundig of geografisch opzicht overeenkomsten met Nederland vertonen: België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk. Voor zes andere landen – Estland, Letland, Luxemburg, Slovenië, Slowakije en IJsland – werden de rapporten geraadpleegd die in opdracht van de Groep van Staten tegen Corruptie (GRECO) van de Raad van Europa waren opgesteld over transparantie in de financiering van partijen.

Het ministerie stelde een vragenlijst op met 31 vragen, voornamelijk gericht op de subsidiëring van partijen door de overheid en op de regelgeving voor giften aan partijen, die als richtlijn diende voor deze inventarisatie. Het onderzoek nam een jaar in beslag – langer dan verwacht: de financiering van politieke partijen bleek een tamelijk complex terrein, voortdurend in beweging en niet overal even toegankelijk. De antwoorden op de vragen van het ministerie zijn voor beide categorieën landen in de – vrij omvangrijke – bijlagen van het rapport gedocumenteerd.

Groningen, juni 2010.

Samenvatting

Nederland blijkt volgens dit onderzoek opvallend bescheiden, zowel in zijn subsidiebeleid als in zijn regelgeving ten aanzien van giften aan politieke partijen. De subsidie die de Nederlandse overheid aan partijen verstrekt is gemiddeld per inwoner lager dan die in de meeste onderzochte landen en ook dan de landen waarover GRECO rapporteert. Alleen Ierland en het Verenigd Koninkrijk geven per inwoner minder subsidie, terwijl volgens het GRECO-rapport Letland partijen helemaal niet subsidieert. De voorwaarden die in Nederland gesteld worden zijn uniek. Het aantal betalende leden van de partij bepaalt in Nederland mede de hoogte van het te ontvangen bedrag, terwijl de onderzochte zes landen uitsluitend het door een partij behaalde aantal stemmen of zetels als verdeelmaatstaven gebruiken. Volgens de GRECO-rapporten stellen Estland en Slovenië een minimum ledental als voorwaarde voor registratie van de partij – en dus indirect ook voor subsidiëring – terwijl in Luxemburg, Slowakije en IJsland alleen een minimum aantal stemmen of zetels vereist wordt. Nederland onderscheidt zich daarnaast van de andere onderzochte landen door in de subsidieverlening aan partijen het bestaan van wetenschappelijke instituten en het ledental van jongerenorganisaties mee te wegen. Elders wordt subsidie aan nevenorganisaties ofwel langs andere weg ofwel helemaal niet verleend. De uitkerende instanties verschillen per onderzocht land: in Nederland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk zijn dit ministeries, elders een commissie van volksvertegenwoordigers, de voorzitter van het parlement of de regeringsleider.

Afgezien van Oostenrijk kennen de onderzochte landen strengere regelgeving ten aanzien van giften aan partijen dan Nederland. In België en Frankrijk worden giften boven een bepaald bedrag wel met de naam van de donateur geregistreerd, maar moeten alleen de totale bedragen gepubliceerd worden.

In Duitsland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk worden ook namen (en in de eerste twee landen eveneens adressen) van schenkers van grotere bedragen openbaar gemaakt. Ook in Estland, Letland, Slovenië en Slowakije gelden volgens de GRECO-rapporten vrij strenge regels ten aanzien van de publicatie van giften, al lijkt de praktijk soms minder transparant. In Luxemburg en IJsland werd de regelgeving rond 2007 aangescherpt. De meeste onderzochte landen (behalve Oostenrijk en Nederland) en de meeste GRECO-landen hanteerden beperkingen ten aanzien van de soort donateur (alleen natuurlijke personen, en/of geen anonieme donateurs en/of geen giften uit het buitenland) en/of het maximum te schenken bedrag. Of de praktijk in alle landen met de theorie overeenstemt, is een vraag die het kader van dit onderzoek te buiten gaat.

In Frankrijk, Ierland en het Verenigd Koninkrijk wordt het toezicht op giften uitgeoefend door instanties (commissies) die in beginsel onafhankelijk zijn van regering en politieke partijen. In België en Duitsland zijn parlementsleden (een commissie van 20 leden respectievelijk de voorzitter van de Bondsdag) met deze taak belast. In Oostenrijk lijkt het toezicht te liggen bij de Rekenkamer, al kunnen hierbij kanttekeningen worden geplaatst. In Nederland is er geen toezicht op ontvangen giften. Volgens de GRECO-rapporten houdt in Letland een (min of meer) onafhankelijk bureau toezicht op giften, terwijl die taak in Estland en Slowakije aan parlementaire commissies en in Luxemburg, Slovenië en IJsland voornamelijk aan de Rekenkamer wordt overgelaten.

In alle onderzochte landen kunnen partijen die verzuimen de vereiste informatie over giften binnen wettelijk vastgelegde termijnen te leveren gestraft worden, hetzij met een geldboete, hetzij (in ernstige gevallen) met gevangenisstraf. In Nederland is dit niet mogelijk. Ook de GRECO-landen kennen dergelijke sanctiemogelijkheden, al valt hier volgens de rapporteurs nog wel het een en ander op aan te merken.

Hoofdstuk 1 Inleiding en begripsbepaling

Niet alleen in Nederland maar ook elders in Europa worden politieke partijen in toenemende mate gefinancierd door de overheid. Bijdragen van de eigen leden en donaties van bedrijven en personen vormen daarnaast een belangrijke bron van inkomsten. De wetgeving op dit gebied verschilt per land. Dit rapport biedt een overzicht van de verschillende regelingen in zes landen: België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk. Deze landen zijn uitgekozen omdat ze geografisch en politiek niet ver van Nederland afstaan, maar toch voldoende staatkundige diversiteit vertonen om een vergelijking interessant te maken. België, Duitsland en Oostenrijk hebben een federale structuur, terwijl hun partijstelsels in veel opzichten met het Nederlandse stelsel te vergelijken zijn. Frankrijk is een gecentraliseerde eenheidsstaat met een semi-presidentieel regime en een nogal veranderlijk partijstelsel, terwijl het Verenigd Koninkrijk decentralisatie combineert met een stabiel partijstelsel dat door twee partijen gedomineerd wordt. De zes landen hanteren verschillende kiesstelsels: het Verenigd Koninkrijk een districtenstelsel met relatieve meerderheden, Frankrijk een districtenstelsel met absolute meerderheden (en mogelijk twee rondes), Ierland een stelsel van evenredige vertegenwoordiging via overdraagbare stemmen, Duitsland een gemengd stelsel van districten en evenredige vertegenwoordiging, terwijl België en Oostenrijk evenredige vertegenwoordiging binnen (grote) districten kennen.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) had een dertigtal vragen aan het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) voorgelegd die als leidraad voor het onderzoek dienen (zie bijlagen A). De vragen kunnen in drie groepen worden samengevat:

- (1) in hoeverre en op welke wijze worden partijen door de overheid gesubsidieerd?
- (2) zijn er regels voor donaties en zo ja welke?
- (3) hoe worden de regels voor subsidies en donaties gehandhaafd?

Deze vragen worden in de volgende drie hoofdstukken beantwoord, waarbij gebruik werd gemaakt van websites van de diverse overheden – ministeries, instellingen die op subsidies en donaties toezien, databases op het gebied van wetgeving – en van informatie van het *International Institute for Democracy and Electoral Assistance* (IDEA), correspondentie met ministeries, politieke partijen en deskundigen, en secundaire literatuur. Ondanks de veelheid aan bronnen blijven hier en daar noodgedwongen vragen geheel of gedeeltelijk onbeantwoord. Sommige instanties en deskundigen reageerden – ook na herhaalde pogingen – niet op onze verzoeken om informatie. Ook de vakliteratuur op dit gebied kent lacunes. Soms spreken de deskundigen elkaar zelfs tegen. Bovendien bleek de financiering van politieke partijen in veel landen een ‘moving target’, waarbij regelgeving regelmatig verandert en de wetenschappelijke reflectie daarbij achter loopt. Voor zover mogelijk hebben we getracht de stand van zaken anno 2008 in beeld te brengen. In de bijlagen van dit rapport (A 1 tot en met 6) worden de vragen voor de zes onderzochte landen afzonderlijk behandeld.

Om het beeld verder te verbreden is voorts aan de hand van de vragenlijst van het ministerie een selectie gemaakt van de rapporten over transparantie in de financiering van politieke partijen in zes Europese landen die zijn gepubliceerd door de Groep van Staten tegen Corruptie (*Groupe d’Etats contre la Corruption*, GRECO) van de Raad van Europa: Estland, Letland, Luxemburg, Slovenië, de Slowaakse Republiek en IJsland. Omdat GRECO andere vragen stelde dan het ministerie, is dit beeld in totaal minder compleet. Bovendien is elk GRECO-rapport door andere auteurs geschreven, wat zich uit in de focus en de mate van gedetailleerdheid van de verslaggeving, het taalgebruik en de toegankelijkheid van de tekst. Verschillen tussen de rapporten kunnen voortkomen uit de expertise en interpretatie van de onderzoeker, maar ook uit het feit dat een land zijn eigen accenten legt in de regel- en wetgeving voor de financiering van politieke partijen. Derhalve worden de GRECO-landen hier slechts selectief en onder voorbehoud in de analyse betrokken. Wanneer hieronder uitspraken worden gedaan over ‘de onderzochte landen’, dan worden daarmee dus België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk bedoeld.

Begripsbepaling

Op het eerste gezicht lijken hier gebruikte begrippen als ‘politieke partij’ en ‘subsidie’ voor iedereen duidelijk en helder. Bij nadere analyse blijken echter belangrijke nuanceverschillen tussen de landen te bestaan.

Een politieke partij kan worden omschreven als een ‘georganiseerde groep, voorzien van een officiële benaming, die als zodanig kandidaten stelt voor de verkiezingen voor openbare functies’.¹ Nevenorganisaties zoals wetenschappelijke bureaus, politieke vormingsinstituten en jongerenorganisaties behoren niet tot de politieke partij in deze zin. Dat doen ze wel indien een partij ruimer gedefinieerd wordt, bijvoorbeeld als een organisatie die ‘de totstandkoming van de volkswil beoogt te beïnvloeden’ – zoals de Belgische wetgever doet.² In de Belgische wet worden ‘studiediensten’ en wetenschappelijke instellingen, politieke vormingsinstellingen en politieke omroepverenigingen expliciet genoemd als componenten van een partij. In de Nederlandse Wet subsidiëring politieke partijen wordt een politieke partij formeel omschreven als ‘een vereniging waarvan de aanduiding op grond van artikel G 1 van de Kieswet is geregistreerd in het register van aanduidingen voor de verkiezing van leden van de Tweede Kamer’.³ Door de partijen erkende jongerenorganisaties en wetenschappelijke instituten kunnen volgens de wet een exact omschreven deel van de partijsubsidie ontvangen, andere nevenorganisaties worden niet expliciet genoemd. In Duitsland worden de aan partijen gelieerde instellingen afzonderlijk gesubsidieerd, terwijl partijen in het *Parteiengesetz* worden gedefinieerd als ‘Vereinigungen von Bürgern, die dauernd oder für längere Zeit für den Bereich des Bundes oder eines Landes auf die politische Willensbildung Einfluß nehmen und an der Vertretung des Volkes im Deutschen Bundestag oder einem Landtag mitwirken wollen’.⁴ In de andere onderzochte landen heeft de wetgever de politieke partijen niet zo expliciet omschreven, maar lijkt men deze meer in enge dan in ruime zin op te vatten: voor zover nevenorganisaties bestaan, komen ze volgens onze bronnen doorgaans niet in aanmerking voor subsidie. In dit onderzoek zal in eerste instantie uitgegaan worden van de partij in engere zin, dus exclusief aan de partij gelieerde instellingen, tenzij de relevante wetgeving en de geraadpleegde bronnen expliciet naar deze instellingen verwijzen (zie verder hieronder 2.2 en 2.5). In de meeste landen maakt men formeel onderscheid tussen politieke partij en parlementaire fractie. Fracties of individuele parlementariërs kunnen doorgaans ook op overheidssteun rekenen, in de vorm van een directe toelage en/of van materiële middelen, gratis postverzekering, openbare ruimte, reiskostenvergoedingen en zo voort. Aangezien deze steun niet zozeer aan de partijen zelf maar aan haar volksvertegenwoordigers (en hun staf) ten goede komt, valt deze buiten ons onderzoek – ook al is dat niet geheel onproblematisch. Met name in België worden de fractietoelagen als een vorm van directe subsidiëring aan de partijen gezien, die vaak integraal in de centrale partijkas worden gestort.⁵ Een bijkomende reden voor deze keuze is het feit dat met name de indirecte steun zich moeilijk laat kwantificeren en vergelijken. Dat geldt uiteraard ook voor *sponsoring* en indirecte subsidie ‘in natura’ aan de partijen zelf. Voor zover mogelijk wordt die wel in het onderzoek betrokken, maar de informatie daarover zal vaak weinig scherp en specifiek zijn. Om soortgelijke redenen wordt subsidieverlening aan lokale of regionale partijen buiten beschouwing gelaten. Het Waalse en het Vlaamse parlement keren in hun gewesten subsidies uit aan regionale partijen. Voorwaarde is dat partijen ten minste vijf zetels in het gewestelijke parlement behaald hebben. In Duitsland, net als België een federale staat, ontvangen de partijen die bij deelstaatverkiezingen minimaal 1% van de stemmen halen subsidie van de (federale) overheid.

¹ Ruud Koole, *De opkomst van de moderne kaderpartij. Veranderende partijorganisatie in Nederland 1960-1990*, Utrecht: Het Spectrum, 1992, 18.

² Wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven [voor de verkiezingen van de federale kamers], de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, art. 1, *Belgisch Staatsblad*, 20 juli 1989; on-line: www.ejustice.just.fgov.be (geraadpleegd op 8 juli 2009).

³ Wet van 19 mei 1999, houdende regeling van de subsidiëring van politieke partijen (Wet subsidiëring politieke partijen), art. 1 (b); on-line: www.st-ab.nl/wetten/o813_Wet_subsidiering_politieke_partijen.htm (geraadpleegd op 26 augustus 2009).

⁴ *Gesetz über die politischen Parteien (Parteiengesetz)*, § 2 (1); on-line: www.bundestag.de/parlament/funktion/gesetze/pg_pdf.pdf (geraadpleegd op 20 juli 2009).

⁵ Zie email van Dr. K. Weekers (Katholieke Universiteit Leuven), 4 september 2009; zie ook Karl-Heinz Nassmacher, *The Funding of Party Competition: Political Finance in 25 Democracies*, Baden-Baden: Nomos, 2009, 306.

Hoofdstuk 2 Partijsubsidieëring

Overheidssteun aan partijen kan direct of indirect verleend worden. Directe subsidies zijn geldmiddelen die regelrecht ten goede komen aan de partijkas. Indirecte subsidies zijn materiële en immateriële middelen die niet direct ten goede komen aan de partij, maar haar wel financieel voordeel opleveren, zoals gratis zendtijd op radio en televisie en belastingvoordelen voor donateurs en leden.⁶ Indirecte subsidies laten zich moeilijk kwantificeren en dus ook moeilijk vergelijken; ze worden hier dan ook niet uitputtend behandeld. In dit vergelijkend onderzoek staan directe subsidies centraal.

2.1 Algemene en juridische voorwaarden en bestedingsdoelen directe subsidie

Voor alle landen geldt dat een partij aan bepaalde voorwaarden moet voldoen om in aanmerking te komen voor overheidssubsidie – behalve in Letland, waar de overheid volgens het GRECO-rapport geen enkele subsidie aan partijen verleent. De voorwaarden verschillen per land, al zijn de verschillen niet erg groot.

Een bijna vanzelfsprekende formele voorwaarde is dat partijen zich laten registreren om voor subsidie in aanmerking te komen. Soms wijst de wetgever daartoe een speciale instantie aan, zoals de Nederlandse Kiesraad of de *Electoral Commission* (Kiescommissie) in het Verenigd Koninkrijk.

In elk land komt de subsidie alleen ten goede aan partijen die een minimum aantal stemmen of zetels hebben verworven bij parlementaire verkiezingen (zie tabel 1). In Nederland, België en (volgens het GRECO-rapport) Luxemburg moet een partij met minstens één zetel vertegenwoordigd zijn in respectievelijk de Staten-Generaal, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Kamer van Afgevaardigden (*Chambre des Députés*). In Slowakije dient een partij (volgens het GRECO-rapport) minstens 3% van de stemmen te halen, in IJsland (volgens de GRECO-rapporten) 2,5% of één zetel, in Ierland 2%, in Frankrijk, Oostenrijk, Estland en Slovenië (volgens de GRECO-rapporten) minimaal 1% en in Duitsland 0,5% (bij verkiezingen voor Bondsdag of Europees Parlement) of 1% (bij verkiezingen van een landdag oftewel deelstaatparlement). In Oostenrijk ontvangt een partij die 1% van de stemmen heeft gehaald bij de parlementsverkiezingen eenmalig een subsidie, maar moet ze ten minste één zetel in het parlement (de *Nationalrat*) gewonnen hebben om jaarlijks subsidie te krijgen (zie verder 2.2). In het Verenigd Koninkrijk moet een partij minstens twee zetels in het Lagerhuis hebben behaald om in aanmerking te komen voor een *Policy Development Grant* – een subsidie die specifiek bedoeld is voor de ontwikkeling en publicatie van partijprogramma's.

---

⁶ Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 24.

Tabel 1. Voorwaarden voor directe subsidie in de zes onderzochte landen, in de GRECO-landen en in Nederland

<i>Land</i>	<i>Voorwaarde</i>
België	1 zetel in het nationale parlement
Duitsland	0,5% van de stemmen bij verkiezingen van het nationale parlement (<i>Bundestag</i>) of Europees Parlement, 1% bij verkiezingen van deelstaatparlement
Estland	1% van de stemmen bij verkiezingen van het nationale parlement; minstens 1000 leden bij registratie
Frankrijk	1% van de stemmen bij verkiezingen van het nationale parlement
Ierland	2% van de (eerste voorkeurs)stemmen bij verkiezingen van het nationale parlement (<i>Dáil</i>)
Letland	nvt
Luxemburg	1 zetel in het nationale parlement of 5% van de stemmen bij verkiezingen van het Europees Parlement
Nederland	1 zetel in het nationale parlement; minstens 1000 leden
Oostenrijk	1 zetel in het nationale parlement, of 1% bij verkiezingen van het nationale parlement (alleen voor verkiezingsjaar)
Slovenië	1% van de stemmen bij verkiezingen van het nationale parlement; minstens 200 leden bij registratie
Slowakije	3% van de stemmen bij verkiezingen van het nationale parlement
Verenigd Koninkrijk	2 zetels in het nationale parlement (<i>House of Commons</i>)
IJsland	1 zetel of 2,5% van de stemmen bij verkiezingen van het nationale parlement

Verder schrijft de wet doorgaans voor dat de partijen binnen een bepaalde termijn subsidie moeten aanvragen en rekenschap af moeten leggen van hun financiële beleid. Ook hierin gaan sommige landen verder dan andere. In het Verenigd Koninkrijk hoeven de in het Lagerhuis vertegenwoordigde partijen de *Policy Development Grant* volgens de wet niet zelf aan te vragen, maar moeten ze wel de besteding verantwoorden.

Naast deze algemene voorwaarden leggen sommige landen bijzondere voorwaarden op. In zowel Frankrijk als België dient een partij een tussenpersoon of organisatie aan te wijzen die namens de partij de subsidie – en de donaties – in ontvangst neemt. Controle en toezicht op de boekhouding van politieke partijen zou hierdoor vergemakkelijkt worden. Bijzonder voor Frankrijk is bovendien dat partijen die bij verkiezingen niet evenveel vrouwen als mannen kandidaat stellen op hun subsidie gekort kunnen worden.⁷ België verplicht de partijen om in hun statuten de rechten van de mens op te nemen, zoals bepaald in het *Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden* van 4 november 1950.⁸ In Oostenrijk moeten in de statuten de rechten en plichten van de leden zijn vastgelegd – wat elders waarschijnlijk als vanzelfsprekend wordt beschouwd. In Nederland moet een partij naast een zetel in Eerste of Tweede Kamer ten minste 1000 betalende leden hebben om in aanmerking te komen voor subsidie – een unieke voorwaarde in vergelijking met de andere onderzochte landen. In Estland en

⁷ Art. 9.1 Wet nr. 88-227 (*Loi du 11 Mars 1988 relative à la transparence financière de la vie politique, consolidé au 1 février 2007*; on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 6 februari 2009). De bepaling is overigens ook in Frankrijk omstrepen.

⁸ Wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, art. 15bis en 15ter.

Slovenië moet een partij bij registratie 1000 respectievelijk 200 leden tellen, aldus de GRECO-rapporten, maar het is niet helemaal duidelijk of die voorwaarde na registratie blijft gelden en dus ook relevant is voor subsidieverlening.⁹

Naast deze formele voorwaarden voor het verkrijgen van subsidie moeten de partijen in enkele landen ook voldoen aan materiële voorwaarden. Met name Ierland, het Verenigd Koninkrijk en Nederland noemen specifieke doelen waaraan overheidssubsidie besteed moet worden. In Ierland is het geld bestemd voor het algemene bestuur van de partij; onderzoek, onderwijs en training; het formuleren van beleid; de coördinatie van de activiteiten van alle afdelingen en leden van de partij; en het bevorderen van deelname van vrouwen en jongeren aan politieke activiteiten. In Nederland dient de subsidie onder meer besteed te worden aan politieke vorming, informatie aan partijleden, contact met zusterorganisaties in het buitenland, onderzoek, ledenwerving, verkiezingen, werving, selectie en begeleiding van politieke ambtsdragers. Anders dan in Ierland mag in Nederland de subsidie wel aangewend worden voor verkiezingsdoeleinden. De reeds vermelde *Policy Development Grants* in het Verenigd Koninkrijk dienen alleen ten goede te komen aan de ontwikkeling en publicatie van het partijprogramma van een partij.

2.2 Directe partijsubsidie

In alle onderzochte landen ontvangen politieke partijen een vorm van overheidssubsidie, al blijft dat vooralsnog in het Verenigd Koninkrijk beperkt tot *Policy Development Grants* van £ 2 miljoen, bedoeld voor het ontwikkelen van het partijprogramma. Dat geldt eveneens voor de GRECO-landen, alleen in Letland wordt volgens het GRECO-rapport geen subsidie verleend.¹⁰ Duitsland was historisch gezien de onbetwiste leider in het subsidiëren van partijen, al is het ten dele ingehaald door Oostenrijk – en IJsland, als men afgaat op het GRECO-rapport.¹¹ Reeds in de jaren zestig werd de subsidieverlening in de Bondsrepubliek bij wet vastgesteld.¹² De bedragen zijn aanzienlijk. Zo heeft de federale overheid in 2008 € 132,5 miljoen aan de partijen verstrekt, waarvan ruim € 17 miljoen aan de partijorganisaties in de deelstaten werd doorgegeven (zgn *Länderanteil*) en € 115 miljoen voor de federale partijorganisaties bestemd was (*Bundesanteil*). De wettelijk vastgelegde limiet is € 133 miljoen. Niet meegerekend worden hierbij de subsidies voor aan de partijen gelieerde instellingen (*parteinahе Stiftungen*). De laatste jaren werd meer dan € 300 miljoen aan deze stichtingen uitgekeerd – in 2007 ruim € 340 miljoen – dus haast drie keer zoveel als aan de partijen zelf (zie hieronder, 2.5). Daarnaast ontvangen jongerenorganisaties van partijen subsidie – ruim € 4 miljoen in 2007 (zie ook 2.5). Frankrijk keerde in 2008 € 72,5 miljoen uit aan de partijen op het Europese vasteland en bijna 1 miljoen aan partijen in de overzeese gebiedsdelen (Guadeloupe, Martinique, Réunion enz.). De (federale) Belgische overheid geeft relatief ook veel subsidie aan partijen: bijna € 20 miljoen in 2008; evenals overigens de deelstaten (circa € 10 miljoen in 2008), die hier verder buiten beschouwing blijven. In Oostenrijk ontvangen partijen naast een vaste subsidie (in 2008 € 16 miljoen) van de federale overheid een vergoeding van verkiezingsuitgaven (in 2008 € 13 miljoen). Bovendien krijgen aan de partijen gelieerde instituten (*Parteiakademien*) nog afzonderlijk subsidie (€ 11 miljoen in 2008), evenals de jongerenorganisaties van de partijen (€ 1.235.439 in 2008). Nederland is in vergelijking met de zes onderzochte landen vrij sober, alleen Ierland en het Verenigd Koninkrijk geven minder uit aan directe partijsubsidies (zie tabel 2). De Ierse overheid verstrekke in 2008 slechts € 5,6 miljoen direct aan de partijen, maar bood daarnaast de kandidaat-volksvertegenwoordigers € 2,6 miljoen als (gedeeltelijke) vergoeding van hun verkiezingsuitgaven. In het Verenigd Koninkrijk bedraagt de subsidie voor partijen nooit meer dan £ 2 miljoen (ongeveer € 2.685.000). Voor zover viel na te gaan,

⁹ Zie *Evaluation Report on Estonia Transparency of Party Funding adopted by GRECO at its 37th Plenary Meeting*, Straatsburg, 2008, 3; on-line: www.coe.int/greco (geraadpleegd in maart 2009); *Evaluation Report on Slovenia on Transparency of Party Funding adopted by GRECO at its 35th Plenary Meeting*, Straatsburg, 2007, 3; on-line: www.coe.int/greco (geraadpleegd in maart 2009).

¹⁰ *Evaluation Report on Latvia on Transparency of Party Funding adopted by GRECO at its 39th Plenary Meeting*, Straatsburg, 2008, 7; on-line: www.coe.int/greco (geraadpleegd in maart 2009).

¹¹ *Evaluation Report on Iceland on Transparency of Party Funding adopted by GRECO at its 37th Plenary Meeting*, Straatsburg, 2008, 5; on-line: www.coe.int/greco (geraadpleegd in maart 2009). Het is niet zeker of dit voor 2008 geraamde bedrag van € 3.200.000 ook daadwerkelijk is verstrekt – de kredietcrisis kan hier van invloed geweest zijn.

¹² Zie L. Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering: de regelgeving voor publieke en private financiering van politieke partijen in Nederland en Duitsland*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2008, 383-385.

kunnen wetenschappelijke instituten, jongerenorganisaties en andere neveninstellingen van partijen niet op subsidie rekenen in deze twee landen (zie hieronder 2.5).

Tabel 2. Subsidies voor partijen, verkiezingsuitgaven, wetenschappelijke instituten en jongerenorganisaties (bedragen in euro, 2008) in de onderzochte landen en in Nederland

Land	Subsidie voor partijen (exclusief verkiezingen en nevenorganisaties)	Subsidie voor verkiezingsuitgaven van partijen	Subsidie voor wetenschappelijke instituten en jongerenorganisaties	Totale bedragen (inclusief verkiezingen en nevenorganisaties)
Duitsland	132.447.405	-	345.000.000 ¹⁶	477.000.000
Frankrijk	72.497.853 ¹⁷	-	minimaal 1.825.000 ¹⁸	minimaal 74.322.853
Oostenrijk	16.142.141	13.300.893	12.503.199 ¹⁹	41.946.233
België	19.685.560 ²⁰	-	32.266 ²¹	19.717.826
Nederland	11.363.897 ²²	-	4.188.986	15.446.167
Ierland	5.609.962	- ²³	-	-
Verenigd Koninkrijk	2.256.594 ²⁴	-	-	-

Voor de GRECO-landen is de informatie minder volledig (daarom zijn zij niet in tabel 2 opgenomen). De opgegeven totale subsidiebedragen variëren van € 2,5 miljoen tot bijna € 6 miljoen, maar daarbij dient bedacht te worden dat het om relatief kleine landen gaat (zie tabel 5). In Slovenië krijgen partijen volgens het GRECO-rapport naast structurele subsidie ook een tegemoetkoming in de kosten van hun campagnes voor nationale en Europese verkiezingen tot een bepaald maximum.¹³ In dat land kunnen bovendien politieke jongerenorganisaties ook op subsidie rekenen – al vermeldt het rapport niet om welke bedragen het daarbij gaat.¹⁴ In Luxemburg zouden volgens het rapport twee partijen stichtingen hebben opgericht die ook subsidie kunnen aanvragen.¹⁵ In de overige GRECO-rapporten worden neveninstellingen niet vermeld.

¹³ Evaluation Report on Slovenia, 8.

¹⁴ Evaluation Report on Slovenia, 11.

¹⁵ Evaluation Report on Luxembourg on the Transparency of Political Party Funding adopted by GRECO at its 38th Plenary Meeting, Straatsburg, 2008, 5; on-line: www.coe.int/greco (geraadpleegd in maart 2009).

¹⁶ Dit (afgeronde) bedrag gold voor 2007; het is de optelsom van de subsidies voor de zes *parteinahne Stiftungen* zoals op hun websites vermeld staan (€ 340.088.282) – aangevuld met informatie via email – en de subsidies voor jongerenorganisaties die in de jaarverslagen van de partijen vermeld worden (€ 4.111.214). Deze instellingen doen in feite veel meer dan wetenschappelijk onderzoek en zijn onder meer betrokken bij ontwikkelingswerk in het buitenland.

¹⁷ Exclusief de overzeese gebiedsdelen; rekent men die mee dan wordt het totaal € 74.818.455,37.

¹⁸ Het met de Socialistische Partij verbonden instituut, de Stichting Jean Jaurès, zou in 2008 € 1.825.000 ontvangen van de Dienst van de Minister-President (Service du Premier ministre) en de beide kamers van het parlement, zie 'La Fondation en chiffres', on-line: <http://fondatn7.alias.domicile.fr> (geraadpleegd op 1 oktober 2009); van andere met partijen verbonden instellingen zijn geen gegevens gevonden.

¹⁹ Subsidie voor politieke vormings- en onderzoeksinstituten (Parteiakademien) was € 11.267.760; daarnaast kregen vijf jongerenorganisaties van partijen samen € 1.235.439.

²⁰ Exclusief subsidies van regionale parlementen (ca € 10 miljoen) en subsidies aan neveninstellingen via regionale parlementen (ca € 2,5 miljoen). Het Belgische *Front National* had niet tijdig een verslag over 2008 ingeleverd, maar krijgt waarschijnlijk wel een deel van de begrote subsidie uitgekeerd waardoor het definitieve bedrag iets bijgesteld zou kunnen worden (email van de secretarissen van de Controlegcommissie, de heren Guido Hostyn en Paul Muls, 16 april, 29 juli en 4 augustus 2009).

²¹ Deze subsidie voor de studiedienst van Ecolo lijkt eenmalig, mogelijk zelfs een vergissing (in het partijverslag); email dr. Karolien Weekers, Katholieke Universiteit Leuven, 4 september 2009.

²² Opgave Ministerie van Binnenlandse Zaken, email 6 augustus 2009; de cijfers kunnen in november 2009 nog iets aangepast worden.

²³ Wel ontvangen individuele kandidaten een vergoeding voor verkiezingsuitgaven tot een maximum van € 8.700.

²⁴ Het toegewezen bedrag was £ 2.000.000; in feite werd in 2008 £ 1.956.730 uitgekeerd.

Wanneer men de subsidie voor de partijen (exclusief nevenorganisaties) per hoofd van de bevolking berekent, voert van de zes onderzochte landen Oostenrijk de lijst aan. Dat land besteedde in 2008 bijna € 2,- per inwoner, 50 keer zoveel als het Verenigd Koninkrijk dat nog geen 4 cent per inwoner uitgeeft (zie tabel 3). België komt op de tweede en Duitsland op de derde plaats. Het gemiddelde van de zeven landen tezamen is € 1,24 per inwoner (exclusief uitkeringen voor verkiezingen en nevenorganisaties). Nederland besteedde met 68 cent per inwoner in 2008 relatief weinig aan subsidie.

Zelfs als men de subsidies voor wetenschappelijke instituten en politieke jongerenorganisaties mee zou rekenen – voor Nederland ligt dit erg voor de hand, voor de overige landen veel minder – dan blijft dat bedrag met 93 cent nog steeds duidelijk onder het gemiddelde (zie tabel 4). In dat geval wordt de lijst aangevoerd door Duitsland, gevolgd door Oostenrijk. Deze twee landen zijn duidelijk het meest vrijgevig naar de neveninstellingen van partijen toe. Voor de andere landen ontbreken (toegankelijke) gegevens over dit soort subsidies (zie hieronder, 2.5).

Betrekt men ook de GRECO-landen in de analyse, dan zou anno 2008 IJsland op de eerste plaats komen met ruim € 10 per inwoner, nog ver voor Duitsland en Oostenrijk (zie tabel 5) – al valt niet uit te sluiten dat dit bedrag vanwege de kredietcrisis intussen zou kunnen zijn aangepast. Ook Luxemburg en Estland geven relatief veel uit aan partijen, Slovenië en Slowakije beduidend minder. Bij deze cijfers past echter enig voorbehoud, aangezien lang niet altijd duidelijk is uit welke bron ze komen en evenmin of ze inclusief of exclusief subsidies voor neveninstellingen bedoeld zijn.²⁵

Tabel 3. Directe subsidie aan politieke partijen (exclusief uitkeringen voor verkiezingen en nevenorganisaties) per inwoner (2008) in de zes onderzochte landen en in Nederland

<i>Land</i>	<i>Totaal subsidie</i>	<i>Inwonertal</i> ²⁶	<i>Bedrag per inwoner (in euro)</i>
Oostenrijk	16.142.141	8.205.533	1,97
België	19.685.560	10.403.951	1,89
Duitsland	132.447.405	82.369.548	1,61
Ierland	5.609.962	4.156.119	1,35
Frankrijk	72.497.853 ²⁷	62.150.775 ²⁸	1,17 ²⁹
Nederland	11.363.897 ³⁰	16.645.000	0,68
Verenigd Koninkrijk	2.256.594 ³¹	60.943.912	0,04

²⁵ In het GRECO-rapport over Luxemburg worden drie verschillende bedragen genoemd: € 1.500.000, € 2.500.000 en € 4.000.000 (in tabel 5 werd voor het middenbedrag gekozen); niet duidelijk is of het totale bedrag alleen bestemd is voor de partijen, of ook hun neveninstellingen en zelfs voor hun parlementaire fracties, zie *Evaluation Report on Luxembourg* 5-6;

²⁶ Bron: www.census.gov (geraadpleegd in juni 2009), tenzij anders aangegeven.

²⁷ Rekent men de overzeese gebiedsdelen mee, dan wordt dit bedrag € 74.818.455,37.

²⁸ Exclusief overzeese gebiedsdelen; rekent men die wel mee dan wordt het inwonertal 64.057.790; bron: www.cia.gov (geraadpleegd op 18 juni 2009).

²⁹ Exclusief de overzeese gebiedsdelen; rekent men die mee dan blijft het bedrag per inwoner € 1,17.

³⁰ In Nederland is dit eigenlijk een boekhoudkundig bedrag, aangezien subsidie altijd inclusief de bedragen voor de jongerenorganisaties en wetenschappelijke instituten uitgekeerd wordt, in de andere landen geldt dat niet.

³¹ Het toegewezen bedrag was £ 2.000.000; in feite werd in 2008 £ 1.956.730 uitgekeerd.

Tabel 4. Directe subsidie aan politieke partijen (inclusief uitkeringen voor verkiezingen en nevenorganisaties) per inwoner (2008) in de zes onderzochte landen en in Nederland

Land	Totaal subsidie	Inwonerta ^{b2}	Bedrag per inwoner (in euro)
Duitsland	477.000.000	82.369.548	5,79
Oostenrijk	41.946.233	8.205.533	5,11
België	19.685.560	10.403.951	1,89
Frankrijk	74.322.853 ³³	62.150.775 ³⁴	1,20 ³⁵
Ierland	5.609.962	4.156.119	1,35
Nederland	15.446.167	16.645.000	0,93
Verenigd Koninkrijk	2.256.594	60.943.912	0,04

Tabel 5. Directe subsidie aan politieke partijen in de GRECO-landen

Land	Totaal subsidie (jaar)	Inwonerta ^{b6}	Bedrag per inwoner (in euro)
IJsland	3.200.000 (2008) ³⁷	304.000	10,53
Luxemburg	2.500.000 (2008) ³⁸	486.000	5,14
Estland	5.800.000 (2008) ³⁹	1.300.000	4,46
Slovenië	2.614.651 (2006) ⁴⁰	2.008.000	1,30
Slowakije	5.000.000 (2007) ⁴¹	5.455.000	0,92

2.3 Verdeelmaatstaven directe subsidie

Het belangrijkste criterium voor de toewijzing van subsidie is het behaalde verkiezingsresultaat – zetels dan wel stemmen. Wel ontvangen partijen in België, Ierland, Nederland en Oostenrijk, onafhankelijk van hun zeteltal een basisbedrag, respectievelijk, € 125.000, € 127.000, bijna € 183.000 en € 218.000 (zie tabel 6). Zeker voor de grotere partijen is dit bedrag relatief laag in vergelijking met de subsidie die wordt toegekend op basis van verkiezingsresultaten.

³² Bron: www.census.gov (geraadpleegd in juni 2009), tenzij anders aangegeven.

³³ Hierbij is alleen de subsidie aan het wetenschappelijke instituut van de Socialistische Partij meegerekend, over andere neveninstellingen kon geen informatie gevonden worden, zie noot 18. Rekent men de overzeese gebiedsdelen mee dan wordt dit bedrag € 75.643.455.

³⁴ Exclusief overzeese gebiedsdelen; rekt men die wel mee dan wordt het inwonertal 64.057.790; bron: www.cia.gov (geraadpleegd op 18 juni 2009).

³⁵ Exclusief de overzeese gebiedsdelen; rekt men die mee dan wordt het bedrag per inwoner € 1,18.

³⁶ Bron: www.census.gov (geraadpleegd in juni 2009), tenzij anders aangegeven.

³⁷ Dit is het begrote gedrag voor 2008; in 2006 werd € 2.100.000 uitgekeerd; zie: *Evaluation Report on Iceland*, 5.

³⁸ *Evaluation Report on Luxembourg*, 5.

³⁹ Omgerekend: 90 miljoen Estlandse kronen; in 2007 werden nog 60 miljoen kronen (ongeveer 3,8 miljoen euro) uitgekeerd; zie: *Evaluation Report on Estonia*, 6.

⁴⁰ *Evaluation Report on Slovenia*, 7.

⁴¹ Omgerekend van 165.764.491 Slowaakse kronen; in het verkiezingsjaar 2006 werd overigens ca 16 miljoen euro uitgekeerd; zie: *Evaluation Report on the Slovak Republic on Transparency of Party Funding adopted by GRECO at its 36th Plenary Meeting*, Straatsburg, 2008, 6-7; on-line: www.coe.int/greco (geraadpleegd in maart 2009).

In België krijgt een partij naast het basisbedrag € 1,25 per ontvangen stem. Daarmee wordt de hoogte van de subsidie ook in belangrijke mate bepaald door de opkomst bij de verkiezingen.

In Oostenrijk krijgen de partijen in vergelijking met België en Nederland een hoger basisbedrag, maar de drempel om in aanmerking te komen voor dat basisbedrag ligt met een minimum van vijf zetels dan ook beduidend hoger. Daarnaast wordt ook een bedrag van ongeveer € 14,3 miljoen (aangepast aan het consumentenprijsindexcijfer) verdeeld over alle partijen die ten minste één zetel of (in verkiezingsjaren) 1 % van de stemmen bij de verkiezingen hebben verworven. De verdeling van dit bedrag geschiedt op basis van het aantal behaalde stemmen. In verkiezingsjaren kunnen de partijen bovendien rekenen op een tegemoetkoming in hun verkiezingsuitgaven van € 1,94 per stem, mits ten minste één zetel is behaald.

Ierland kent eveneens een systeem waarin de verkiezingen gesubsidieerd worden. Gekozen kandidaten kunnen tot een bedrag van € 6.349 verkiezingsuitgaven declareren. De subsidie voor partijen wordt verdeeld evenredig met het aantal eerste voorkeurstemmen dat een partij heeft behaald.

In Duitsland bestaat de subsidie uit twee delen: het *Wählerstimmenanteil* en een *Zuwendungsanteil*, respectievelijk een subsidie op het aantal behaalde stemmen en een toelage op eigen inkomsten. Het *Wählerstimmenanteil* bestaat uit een subsidie van € 0,85 per stem voor de eerste vier miljoen stemmen. Daarna ontvangt een partij € 0,70 per stem. Naast een subsidie op bij verkiezingen vergaarde stemmen ontvangt een Duitse partij toeslagen op haar 'eigen' inkomsten (contributie, afdrachten van ambtsdragers, giften en commerciële activiteiten): voor elke euro (tot € 3.300 per donateur of ambtsdrager) nog eens € 0,38 subsidie. De partijen worden zodoende geprikkeld ook zelf (privaat) geld binnen te halen, wat beloond wordt met publieke middelen. Het maximaal uit te keren bedrag aan alle partijen gezamenlijk kent zoals hierboven genoemd een absolute bovengrens van € 133 miljoen. Daarnaast is er een relatieve bovengrens: de totale subsidiesom per partij mag niet hoger zijn dan het totaal van alle 'eigen' inkomsten.

In Frankrijk vindt de verdeling in twee fasen plaats, omdat de meeste verkiezingen in twee rondes plaatsvinden. Bij de eerste ronde ontvangt een partij een bedrag per stem, mits in 50 kieskringen meer dan 1% van de stemmen is behaald.⁴² In de tweede verkiezingsronde ontvangt een partij subsidie per behaalde zetel. Zo werd in 2008 in eerste instantie € 34.323.318 uitgekeerd aan 14 partijen op het vasteland en nog eens € 362.934 aan 35 partijen in de overzeese gebiedsdelen.⁴³ In tweede instantie kregen op het vasteland zeven partijen samen nog eens € 38.174.536 en in de overzeese gebiedsdelen 14 partijen samen € 1.957.669. Ook bij referenda kunnen partijen aanspraak maken op subsidie. Daarnaast kunnen kandidaten die minstens 5% van de stemmen in hun kieskring winnen ook subsidie verkrijgen.

Het Verenigd Koninkrijk kent voor de toekenning van een relatief laag subsidiebedrag van £ 2 miljoen een tamelijk gecompliceerde procedure. Het beschikbare bedrag wordt eerst verdeeld over de vier gebiedsdelen van het Verenigd Koninkrijk (Engeland, Schotland, Wales en Noord-Ierland) naar verhouding van het aantal kiezers en vervolgens over de relevante partijen, waarbij het aantal kiezers meegewogen wordt.⁴⁴

Ook Nederland hanteert een gecompliceerde formule voor de verdeling van de beschikbare bedragen. De subsidie bestaat uit drie delen:

- (a) een basisbedrag van € 182.886 en per kamerzetel van de politieke partij een bedrag van € 53.046 en per lid van de politieke partij een bedrag dat gelijk is aan € 2.002.505 gedeeld door het aantal leden van alle politieke partijen gezamenlijk;
- (b) indien de politieke partij op de peildatum een politiek-wetenschappelijk instituut heeft aangeduid, een basisbedrag van € 128.450 en per kamerzetel van de politieke partij een bedrag van € 13.202;
- (c) indien de politieke partij op de peildatum een jongerenorganisatie heeft aangeduid, een bedrag per kamerzetel van de politieke partij en een bedrag per lid van de politieke jongerenorganisatie berekend door, uitgaande van de situatie op 1 januari, € 514.901 te delen door het aantal kamerzetels van alle

⁴² In de overzeese gebiedsdelen gelden enigszins andere regels.

⁴³ Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques, *Dixième rapport d'activité*, Parijs, 2008, 51-52.

⁴⁴ The Elections (Policy Development Grants Scheme) Order 2002, Statutory Instrument 2002 No. 224, art. 4-9; on-line: www.opsi.gov.uk/si/si2002/20020224.htm (geraadpleegd op 20 augustus 2009).

politieke partijen die een politieke jongerenorganisatie hebben aangeduid; het bedrag per lid van de politieke jongerenorganisatie wordt berekend door € 514.901 te delen door het aantal leden van alle aangeduide politieke jongerenorganisaties op 1 januari.⁴⁵

In Estland is volgens het GRECO-rapport de subsidie afhankelijk van het aantal zetels in de *Riigikogu*, het nationale parlement, terwijl partijen die geen zetels maar wel tussen 1 en 4% van de stemmen behaald hebben een vast bedrag krijgen van € 9.615 (oorspronkelijk 150.000 Este kronen). Partijen die meer dan 4% haalden krijgen € 16.026 per jaar, al dan niet in combinatie met een bedrag per zetel.⁴⁶

Ook in Luxemburg bepaalt het zeteltal in het parlement volgens het GRECO-rapport de hoogte van de subsidie. Per zetel wordt € 10.000 uitgekeerd, naast een basisbedrag variërend van € 50.000 voor een kleine fractie van 1-4 leden tot € 200.000 voor fracties groter dan 12 leden. Alleen bij Europese verkiezingen kan subsidie op grond van het stemmental uitgekeerd worden. Een partij mag echter niet meer dan 75% van haar inkomsten uit overheidssubsidies betrekken.⁴⁷ De Sloveense overheid keert volgens het GRECO-rapport partijen een basisbedrag uit dat 10% van het totaal bedraagt; de resterende 90% wordt verdeeld naar het aantal behaalde stemmen. Maximaal mag 0,017% van de begroting aan politieke partijen besteed worden.⁴⁸ Daarnaast krijgen partijen een vergoeding voor hun verkiezingscampagne evenredig met het aantal behaalde stemmen, variërend van

€ 0,17 (indien geen zetels maar wel minstens 2% van de stemmen werden behaald) tot € 0,33 per stem (indien minstens één zetel is gewonnen).

Ook in Slowakije worden volgens het GRECO-rapport zetels zowel als stemmen meegewogen bij de verdeling van de subsidie. Partijen die meer dan 3% van de stemmen hebben gewonnen bij de laatste parlementaire verkiezingen krijgen 1% van een gemiddeld maandsalaris per stem – anno 2006 ongeveer € 5,- (170 Slowaakse kronen) – terwijl daarnaast een grote fractie 20 keer en een kleinere fractie 30 keer een gemiddeld maandsalaris per zetel ontvangt.⁴⁹

In IJsland wordt de subsidie ook evenredig met het aantal door partijen gewonnen stemmen verdeeld, maar het GRECO-rapport geeft geen nadere uitleg hierover.⁵⁰

---

⁴⁵ De bedragen gelden met ingang van 1 januari 2008; zie Wet subsidiëring politieke partijen, art. 6; on-line: www.st-ab.nl/wetten/0813_Wet_subsidiering_politieke_partijen.htm (geraadpleegd op 8 september 2009); zie voorts voor de achtergronden A.P.M. Lucardie, 'Partijen in de penarie', in: J.M.Reijntjes en H.C.G. Spoormans (red.), *Zijn politici te koop? Over de financiering van politieke partijen*, Deventer: Kluwer, 2003, 15-28.

⁴⁶ Dit bedrag wordt in het rapport niet gespecificeerd; zie *Evaluation Report on Estonia*, 6.

⁴⁷ *Evaluation Report on Luxembourg*, 5.

⁴⁸ *Evaluation Report on Slovenia*, 7.

⁴⁹ Dit is een vereenvoudigde weergave van de beschrijving in het rapport, zie: *Evaluation Report on the Slovak Republic*, 6.

⁵⁰ *Evaluation Report on Iceland*, 5.

Tabel 6. Verdeelmaatstaven voor subsidie aan partijen in de zes onderzochte landen en in Nederland

Land	Basisbedrag	Variabel bedrag
België	€ 125.000	€ 1,25 per stem
Duitsland	-	€ 0,70 à € 0,85 per stem; € 0,38 voor elke bijdrage van € 1,- van leden of donateurs ⁵¹
Frankrijk	-	afhankelijk van het aantal stemmen en het aantal zetels
Ierland	€ 127.000	evenredig met het aantal behaalde stemmen, maar afhankelijk van het per jaar beschikbare fonds
Nederland	€ 183.000	afhankelijk van zeteltal, ledental, jongerenorganisatie en wetenschappelijk instituut
Oostenrijk	€ 218.000	evenredig met het aantal behaalde stemmen, afhankelijk van het beschikbare fonds na aftrek van de basisbedragen; plus € 1,94 per stem in verkiezingsjaren
Verenigd Koninkrijk	-	afhankelijk van het aantal behaalde stemmen en het aantal kiezers in het gebied waar de partij actief is, met een absolute bovengrens voor het totaal aan partijen uit te keren bedrag van £ 2.000.000

2.4 Indirecte subsidie

In alle onderzochte landen komen vormen van indirecte partijsubsidie voor. Wat precies onder indirecte subsidie valt is echter niet altijd duidelijk. Soms wordt het ter beschikking stellen van personeel en materiaal aan parlementsleden als indirecte partijsubsidie beschouwd, terwijl dat in de andere landen als fractietoelage wordt gezien. Maar fractietoelagen kunnen ook in hun algemeenheid als indirecte partijsubsidies gezien worden. De publieke gelden worden immers benut door politici die naast parlements lid doorgaans ook partij lid zijn en ook een partij vertegenwoordigen.⁵²

De bekendste vorm van indirecte subsidie is gratis zendtijd op radio en televisie. Nagenoeg elke overheid stelt zendtijd ter beschikking aan politieke partijen. De hoeveelheid en de verdeling van de zendtijd verschilt per land. In de meeste landen krijgen partijen alleen zendtijd in verkiezingstijd, maar in Oostenrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk ook buiten verkiezingstijd.⁵³ In België, Duitsland en Frankrijk wordt zendtijd verdeeld naar het aantal zetels, al krijgen Duitse partijen wel allemaal een minimum.

Een andere vorm van indirecte subsidie is fiscaal van aard. In de meeste landen kunnen burgers contributie en/of giften aan politieke partijen aftrekken van hun belasting, in Oostenrijk niet.⁵⁴ Op deze manier wordt het doen van giften aan politieke partijen door de overheid gesteund, daar zij feitelijk een deel van de gift betaalt.

Voorts stelt de overheid in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland borden op waarop partijen hun verkiezingsaffiches kunnen plakken.⁵⁵ In Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk kunnen partijen ook vaak gebruik maken van publieke gebouwen als scholen om verkiezingsbijeenkomsten te houden.⁵⁶

⁵¹ Hierbij geldt een relatieve en een absolute bovengrens voor het totaal aan partijen uit te keren subsidiebedrag, zodat het uitgekeerde bedrag in de praktijk vaak iets lager uit zal vallen.

⁵² Zie onder meer: Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 452; Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 306-308.

⁵³ Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 297-298; in het Verenigd Koninkrijk stellen zelfs commerciële omroepen vrijwillig zendtijd ter beschikking.

⁵⁴ Karl-Heinz Nassmacher, 'Political Finance in West Central Europe: Austria, Germany, Switzerland', in: Karl-Heinz Nassmacher (red.), *Foundations for Democracy. Approaches to Comparative Political Finance*, Baden-Baden: Nomos, 2001, 92-111, i.h.b. 104.

⁵⁵ Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 299.

⁵⁶ Ibidem.

Het Verenigd Koninkrijk kent dan wel een laag bedrag aan directe subsidie, maar via enkele omwegen komt er toch een substantieel bedrag aan publiek geld terecht bij de politieke partijen. De subsidie 'via de achterdeur' bedroeg begin deze eeuw rond de £ 16 miljoen per jaar en in een verkiezingsjaar zelfs ruim £ 101 miljoen.⁵⁷ Dit zijn door de overheid betaalde kosten voor reclame (onder andere op commerciële tv-zenders), gratis gebruik van vergaderzalen, post en dergelijke. Ook in de GRECO-landen komen vormen van indirecte subsidie voor, maar een volledig overzicht kan hiervan niet gegeven worden.

2.5 Subsidie aan nevenorganisaties en regionale partijorganisaties

Nevenorganisaties zijn verenigingen of stichtingen die een bepaalde band met politieke partijen hebben, maar daar formeel geen onderdeel van uitmaken. Veel scherper valt het begrip niet te omschrijven. In elk land blijkt het op een iets andere manier ingevuld te worden.⁵⁸

In België bijvoorbeeld worden de met een partij verbonden wetenschappelijke bureaus, politieke omroepverenigingen en politieke vormingsinstellingen net als de regionale afdelingen en de federale en gewestelijke parlementaire fracties wettelijk als 'componenten' van een partij beschouwd.⁵⁹

In Oostenrijk onderhouden de partijen vrij nauwe banden met de zogeheten *Parteiakademien*, politieke vormings- en onderzoekinstellingen, die in hun naam vaak al verwijzen naar een partij – bijvoorbeeld 'Politische Akademie der ÖVP'.⁶⁰ Deze instellingen worden toch niet formeel als onderdeel van de partij beschouwd, hun werk bestaat niet alleen uit dienstverlening aan partijen.⁶¹ Daarnaast krijgen de jongerenorganisaties van de in de *Nationalrat* vertegenwoordigde partijen in het kader van de Wet op de Jeugdondersteuning (*Bundesjugendförderungsgesetz*) subsidie van het ministerie voor Sociale Zekerheid en Generaties (*Bundesministerium für soziale Sicherheit und Generationen*), waarvan de hoogte afhangt van het aantal zetels van de partij en van het aantal leden van de jongerenorganisatie.⁶² In 2008 was dat € 1.235.439.⁶³

Duitse partijen bewaren nog iets meer afstand tot de *parteinahen Stiftungen*, instellingen (niet per se allemaal stichtingen) die in hun naam veelal verwijzen naar een illustere politicus, zoals Friedrich Ebert (sociaal-democraat en rijkspresident van 1919 tot 1925) of Konrad Adenauer (christen-democraat en bondskanselier van 1949 tot 1963), en die naast wetenschappelijk onderzoek en politieke scholing tal van andere activiteiten ten bate van de partij en derden ontplooien, waaronder ontwikkelingswerk in het buitenland.⁶⁴ In 2007 ontvingen deze instellingen tezamen € 340.088.282 van de Bondsdag, de Algemene Bestuursdienst (*Bundesverwaltungsamt*) en diverse (federale) ministeries.⁶⁵ De jongerenorganisaties van de in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen ontvangen ook subsidie, zij het uit een andere bron; in 2007 was dat € 4.111.214.⁶⁶

In Frankrijk onderhouden sommige partijen banden met bepaalde wetenschappelijke instituten, maar is dat bij andere niet zo duidelijk. De *Fondation Jean Jaurès* is duidelijk verbonden met de *Parti Socialiste* (Socialistische Partij), maar de Stichting voor Politieke Vernieuwing (*Fondation pour l'innovation politique*) acht zich alleen verbonden aan 'de politieke denkbeelden van rechts en het midden' (*aux idées politiques de droite et du centre*) en niet aan een bepaalde partij – al onderhoudt ze wel contacten met de instituten van Duitse en Oostenrijkse christen-democratische partijen.⁶⁷

⁵⁷ Alan Grant, 'The Reform of Party Funding in Britain', *The Political Quarterly*, 3 (2005) 385-387.

⁵⁸ Zie Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 56-58.

⁵⁹ Wet van 4 juli 1989, art. 1; on-line: www.ejustice.just.fgov.be (geraadpleegd op 8 juli 2009).

⁶⁰ Zie de website van deze instelling: www.polak.at (geraadpleegd op 2 september 2009).

⁶¹ Zie Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 309.

⁶² Voor elke tien parlementsleden krijgt men € 50.871, voor elke 10.000 leden nog eens € 7.267,30; zie *Bundesgesetz über die Förderung der außerschulischen Jugenderziehung und Jugendarbeit (Bundesförderungsgesetz)*, on-line: www.ris.bka.gv.at (geraadpleegd op 1 september 2009).

⁶³ *Bundesvoranschlag 2010 / Familie und Jugend*, p. 15; on-line: www.bmf.gv.at/Budget/budgets/2009... (geraadpleegd op 23 november 2009).

⁶⁴ Nassmacher, 'Political Finance in West Central Europe', 105; zie ook Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 446-448, en Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 309.

⁶⁵ Deze gegevens zijn ontleend aan de websites van de zes instellingen, zo nodig aangevuld met antwoorden op vragen via emailberichten.

⁶⁶ Berekend uit de jaarverslagen van de partijen, zie: Bekanntmachung von Rechenschaftsberichten politischer Parteien für das Kalenderjahr 2007, Bundesdrucksache 16/1 2550 en 16/1 2551; on-line: www.dipbt.bundestag.de (geraadpleegd op 26 november 2009); de gegevens over 2008 waren nog niet beschikbaar. De jongerenorganisatie van de niet in de Bondsdag vertegenwoordigde *Bayern Partei* kreeg € 7722,-. De auteurs zijn Prof. Dr. Karl-Heinz Nassmacher bijzonder erkentelijk voor zijn hulp hierbij.

⁶⁷ Statuut art. 1, on-line: www.fondapol.org (geraadpleegd op 1 oktober 2009); over de *Fondation Jean Jaurès* zie de website: www.fondatn7.alias.domicile.fr (geraadpleegd op 1 oktober 2009). Over andere politieke stichtingen is verder weinig bekend, aldus de Franse deskundige Yves-Marie Doublet (email 30 september 2009).

In Ierland en het Verenigd Koninkrijk kunnen neveninstellingen van partijen niet op subsidie rekenen, althans als we afgaan op de literatuur en de mening van deskundigen.⁶⁸ Ierse partijen besteden een deel van hun subsidie aan onderzoek en aan bevordering van jongeren- en vrouwenparticipatie ('promotion of youth and women').⁶⁹

De Belgische 'componenten' krijgen subsidie via hun partij, al komt die voornamelijk van regionale (Vlaamse of Waalse) overheden en niet van de federale overheid. Daarin ligt een belangrijk onderscheid met Nederland.

In Nederland worden de met partijen verbonden wetenschappelijke instituten en de jongerenorganisaties niet meer direct gesubsidieerd, maar wordt een deel van de subsidie voor partijen voor deze organisaties geoormerkt.⁷⁰

Regionale en lokale partijorganisaties kunnen in sommige gevallen subsidie krijgen van regionale en lokale overheden. In federale staten als België, Duitsland en Oostenrijk gaat het daarbij om aanzienlijke bedragen (zie de bijlagen A.1, A.2 en A.5). In Nederland is dit in theorie mogelijk, maar gebeurt het in de praktijk niet. Wel kunnen landelijke en lokale partijen sinds 2009 een beroep doen op de nationale subsidieregeling Vorming en Schaling raadsleden. Vanwege de vergelijkbaarheid en vanwege de praktische onmogelijkheid om een volledig overzicht van alle regionale en lokale subsidieregelingen te verkrijgen, beperken we ons hier tot de subsidies die door de nationale overheid direct aan de nationale partijen verstrekt worden.

In de GRECO-rapporten worden neveninstellingen van partijen zelden vermeld. In Estland en – *a fortiori* – in Letland kunnen deze volgens de rapporten niet op subsidie rekenen. In Luxemburg en Slovenië kunnen ze dat wel – in laatstgenoemd land met name de jongerenorganisaties van partijen – maar de rapporten geven geen informatie over voorwaarden en bedragen. De rapporten over de Slowaakse Republiek en IJsland laten in het midden of neveninstellingen voor subsidie in aanmerking kunnen komen.

2.6 De uitkerende instanties

Subsidie kan worden uitgekeerd door een ministerie of departement, zoals in Nederland het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, maar ook door een onafhankelijke instelling, een commissie van volksvertegenwoordigers, de voorzitter van het parlement of de regeringsleider. Alleen in Ierland lijkt de subsidieverlening in handen van het ministerie van Financiën (zie tabel 7). In het Verenigd Koninkrijk keert de minister van Binnenlandse Zaken (*Secretary of State for the Home Department*) formeel de subsidie uit, zij het in nauw overleg met de Kiescommissie (*Electoral Commission*). Frankrijk heeft voor de regeling en controle van partijfinanciën een onafhankelijke commissie in het leven geroepen, de Nationale Commissie voor Campagnerekeningen en Politieke Financiering (*Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques* (CNCCFP)). In België is het parlement verantwoordelijk voor de subsidieverlening, die beheerd wordt door een paritaire commissie van tien leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en tien leden van de Senaat. In Duitsland en Oostenrijk zijn respectievelijk de voorzitter van de Bondsdag en de bondskanselier belast met de verstrekking van subsidies – afgezien van de subsidies voor politieke jongerenorganisaties die door de minister van Familie, Ouderen, Vrouwen en Jeugdzaken respectievelijk van Sociale Zekerheid en Generaties uitgekeerd worden. Hier kan dientengevolge de uitkerende instantie per verkiezing van gezicht veranderen.⁷¹

⁶⁸ Zie Alan Grant, 'Party and Election Finance in Britain and America: A Comparative Analysis', *Parliamentary Affairs*, 58 (2005) 1, 71-88; Ruud A. Koole, 'Political Finance in Western Europe: Britain and France', in: Karl-Heinz Nassmacher (red.), *Foundations for Democracy. Approaches to Comparative Political Finance*, Baden-Baden: Nomos, 2001, 73-91; André Krouwel, *Partisan States. Legal regulation of political parties in France, Germany, The Netherlands and the United Kingdom*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2004, 41; email van Frank Forde, Secretaris van de Standards Commission (Ierland) op 1 oktober 2009; email van dr. Justin Fisher, hoogleraar aan Brunel University, Engeland, op 27 november 2009.

⁶⁹ R.J. Murphy en David M. Farrell, 'Party Politics in Ireland: Regularizing a Volatile System', in: Paul Webb, David M. Farrell en Ian Holliday (red.), *Political Parties in Advanced Industrial Democracies*, Oxford: Oxford University Press, 217-247, i.h.b. 232.

⁷⁰ *Subsidiëring van politieke partijen*, Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2007, 14-17.

⁷¹ Het feit dat de uitkerende instantie feitelijk in handen is van parlementsleden zou volgens Dragstra partijdigheid in de hand kunnen werken (Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 445). Feit blijft wel dat in ieder land de wetgeving betreffende partijsubsidie door het parlement zelf wordt goedgekeurd.

Tabel 7. Uitkerende instanties in de zes onderzochte landen en in Nederland

<i>Land</i>	<i>Uitkerende instantie</i>
België	Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat.
Duitsland	Voorzitter van de Bondsdag ⁷³
Frankrijk	Nationale Commissie voor Campagnerekeningen en Politieke Financiering
Ierland	Ministerie van Financiën
Nederland	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Oostenrijk	Bondskanselier ⁷⁴
Verenigd Koninkrijk	Kiescommissie

De GRECO-rapporten bieden vrijwel geen informatie over uitkerende instanties. Alleen in het rapport over IJsland wordt vermeld dat de *State Treasury* het geld uitkeert, nadat het parlement het ministerie van Financiën toestemming daartoe heeft verleend.⁷² Uit de context kan men opmaken dat in Slovenië en de Slowaakse Republiek de subsidies waarschijnlijk afkomstig zijn van het ministerie van Financiën (zie hieronder, 4.2).

Conclusies hoofdstuk 2

De subsidie die de Nederlandse overheid aan partijen verstrekt is qua omvang bescheiden vergeleken met die in België, Duitsland, Frankrijk en Oostenrijk, maar hoger dan in Ierland en het Verenigd Koninkrijk – zowel absoluut als gemiddeld per inwoner. Volgens de GRECO-rapporten geven ook Estland, Luxemburg, Slovenië en IJsland per inwoner meer aan partijen uit dan Nederland; de Slowaakse Republiek zou ongeveer evenveel per inwoner besteden als ons land, terwijl Letland partijen helemaal niet subsidieert. Enkele voorwaarden die in Nederland gesteld worden zijn uniek. Het aantal betalende leden van de partij bepaalt in Nederland mede de hoogte van het te ontvangen bedrag, terwijl de onderzochte zes landen uitsluitend het door een partij behaalde aantal stemmen of zetels als verdeelmaatstaven gebruiken. Volgens de GRECO-rapporten stellen Estland en Slovenië een minimum ledental als voorwaarde voor registratie van de partij – en dus indirect ook voor subsidiëring – terwijl in Luxemburg, Slowakije en IJsland alleen een minimum aantal stemmen of zetels vereist wordt. Nederland onderscheidt zich daarnaast van de andere landen door in de subsidieverlening aan partijen het bestaan van wetenschappelijke instituten en het ledental van jongerenorganisaties mee te wegen. Elders wordt subsidie aan nevenorganisaties ofwel langs andere weg ofwel helemaal niet verleend. De uitkerende instanties verschillen per onderzocht land: in Nederland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk zijn dit ministeries, elders een commissie van volksvertegenwoordigers, de voorzitter van het parlement of de regeringsleider.

⁷² Evaluation Report on Iceland, 5.

⁷³ Subsidie voor politieke jongerenorganisaties wordt uitgekeerd door de minister van Familie, Ouderen, Vrouwen en Jeugdzaken.

⁷⁴ Subsidie voor politieke jongerenorganisaties wordt uitgekeerd door de minister van Sociale Zekerheid en Generaties.

Hoofdstuk 3 Giften

De afgelopen twee decennia hebben schandalen rond de private financiering van politieke partijen in verschillende Europese landen geleid tot meer regulering.⁷⁵ Men vreest vooral een ‘plutocratisch’ partijstelsel, waarbij te veel invloed wordt gekocht door louter eigenbelang nastrevende rijke geldschieters.⁷⁶ Om dit te voorkomen schrijven veel landen voor dat giften geregistreerd en boven een bepaald bedrag openbaar gemaakt worden, wat wellicht een preventieve werking zou hebben. Een aantal landen heeft bovendien een wettelijke bovengrens voor giften vastgelegd of andere beperkingen ingevoerd. Onder giften wordt overigens in alle onderzochte landen niet alleen een schenking van geld verstaan, maar ook verlening van diensten onder de marktprijs en andere giften *in natura*. Indien de betaling of tegenprestatie voor geleverde goederen en diensten niet overeen komt met de marktwaarde van het geleverde, kan ook dit als gift of *sponsoring* worden beschouwd.

3.1 Registratie van giften

Alle onderzochte landen hebben giften aan politieke partijen aan wet- en regelgeving onderworpen, maar sommige gaan daarin verder dan andere. Overal vindt een vorm van registratie van giften boven een bepaald bedrag plaats, waarbij de schenker van bescheiden bedragen doorgaans anoniem mag blijven. Registratie leidt overigens niet noodzakelijkerwijs tot publicatie, zoals nog zal blijken.

De bovengrens van het anoniem te schenken bedrag varieert nogal: van € 125 in België en € 127 in Ierland, via € 500 in Duitsland tot € 3.000 in Frankrijk en € 7.260 in Oostenrijk (zie tabel 8). Nederland laat anonieme schenkingen tot € 4.537,80 toe – wat relatief dus een hoog bedrag is.

In het Verenigd Koninkrijk zijn giften vanaf £ 200 (ongeveer € 268) al niet meer helemaal anoniem, omdat de donateur dan een *permissible donor* moet zijn, wat onder meer inhoudt dat hij/zij als kiezer in dat land geregistreerd moet staan, of als onderneming in de Europese Unie moet zijn geregistreerd en zaken doet in het Verenigd Koninkrijk, dan wel een in dat land ingeschreven vakbond of andere organisatie moet zijn.⁷⁷

In België en Frankrijk mogen partijen alleen een gift ontvangen via een tussenpersoon of instantie. In België dient elke partij daartoe een vereniging zonder winstoogmerk (vzw) op te richten. In Frankrijk kan een partij ofwel een vereniging oprichten ofwel een tussenpersoon aanwijzen; beide moeten erkend worden door de Nationale Commissie voor Campagnerekeningen en Politieke Financiering (*Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques*, CNCCFP).

De GRECO-rapporten schetsen een soortgelijk beeld, al zijn de gegevens (ook hier) niet altijd volledig en evenmin ondubbelzinnig (zie tabel 9).

⁷⁵ Zie voor een overzicht Arnauld Miguet, ‘Political Corruption and Party Funding in Western Europe’, Paper voor de Transparency International Western Europe Group Meeting, Athene, 13-15 September 2002.

⁷⁶ Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 239-288.

⁷⁷ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 54.

Tabel 8. Registratie, publicatie en beperkingen van giften in de zes onderzochte landen en in Nederland

Land	Registratie	Publicatie	Beperkingen
België	boven € 125	alleen totale bedragen	max. € 500 aan één partij; max. € 2000 aan meer partijen; alleen van natuurlijke personen
Duitsland	boven € 500 met naam en adres donateur	boven € 10.000 met naam en adres donateur	max. € 1.000 contant; alleen giften uit Duitsland* en van bepaalde organisaties
Frankrijk	boven € 3.000 met naam en adres donateur	alleen totale bedragen	max. € 150 contant; max. € 7.500 van één donateur; alleen van natuurlijke personen
Ierland	boven € 126,97; boven € 5.078,95 met naam en adres donateur	totale bedragen en giften boven € 5.078,95 met naam en adres donateur	max. € 126,97 anoniem; max. € 6.348,79 met naam en adres; alleen van personen of organisaties gevestigd in Ierland
Nederland	boven € 4.537,80	indien rechtspersoon: boven € 4.537,80 met naam en adres òf algemene aanduiding van categorie	geen
Oostenrijk	boven € 7.260 met naam en adres donateur	alleen totale bedragen (per categorie donateur)	geen
Verenigd Koninkrijk	boven € 268 naam en adres donateur	giften boven € 6.700 met naam donateur **	alleen van personen of organisaties die in het Verenigd Koninkrijk ingeschreven zijn

* Hier gelden bepaalde uitzonderingen, zie bijlage A.2 Duitsland

** Boven € 1.300 aan partijafdelingen of individuele leden (kandidaten); adressen van organisaties worden wel gepubliceerd, van natuurlijke personen niet.

Tabel 9. Registratie, publicatie en beperkingen van giften in de GRECO-landen

<i>Land</i>	<i>Registratie</i>	<i>Publicatie</i>	<i>Beperkingen</i>
Estland	alle giften	alle giften: naam en adres doneur*	alleen natuurlijke personen; niet anoniem
Letland	alle giften	alle giften: naam en adres doneur, datum	alleen natuurlijke personen zonder strafblad; max. € 22.800**
Luxemburg	alle giften	boven € 250 *	alleen natuurlijke personen
Slovenië	boven € 3.638,40 ****	boven € 3.638,40 naam en adres doneur*	niet uit buitenland en niet van overheidsbedrijven e.d.; max. € 12.128***
Slowakije	alle giften	alle giften *	niet uit buitenland en niet van overheidsbedrijven e.d.; niet anoniem
IJsland	alle giften van rechtspersonen	alleen namen van rechtspersonen en totale bedragen	max. € 2.488 *****

* Niet helemaal duidelijk in het GRECO-rapport

** 16.000 Letlandse lats = 100x minimumloon

*** 10x gemiddeld maandsalaris

**** 3x gemiddeld maandsalaris

***** 300.000 IJslandse kronen

3.2 Het openbaar maken van giften

Registratie van giften wil niet zeggen dat deze ook gepubliceerd worden, al is dat in veel landen wel het geval. Soms worden alleen de totale bedragen van alle giften voor een partij (over een jaar) openbaar gemaakt – zoals in België, Frankrijk en Oostenrijk, waar deze bedragen in het staatsblad gepubliceerd worden (zie ook tabel 8). In de andere onderzochte landen moet een gift boven een bepaalde grens openbaar worden gemaakt. Deze grenzen vallen niet per se samen met de bedragen die anoniem geregistreerd mogen worden. In Duitsland en Ierland gelden verschillende grenzen: € 500 respectievelijk € 127 voor registratie en € 10.000 respectievelijk € 5.079 voor publicatie in de *Bundestags-drucksache* respectievelijk op de website van de Commissie voor Normen in het Openbaar Bestuur (*Standards in Public Office Commission*). In het Verenigd Koninkrijk moeten giften boven £ 5000 (€ 6.700) op de website van de Kiescommissie (*Electoral Commission*) gepubliceerd worden. Adressen van natuurlijke personen worden echter niet openbaar gemaakt. In Nederland moeten alleen de giften van rechtspersonen boven € 4.537,80 (via partijverslagen) openbaar gemaakt worden, donaties van natuurlijke personen kunnen anoniem blijven. Bij de openbaarmaking wordt de hoogte van het bedrag, de datum waarop de gift is gedaan en de naam van de gever vermeld. Indien de gever bezwaar heeft gemaakt tegen vermelding van zijn naam, kan deze achterwege blijven, met dien verstande dat in dat geval een omschrijving wordt gegeven van de categorie van instellingen of organisaties waartoe de gever behoort.⁷⁸

Ook in de GRECO-landen dienen giften vrijwel altijd geregistreerd, maar niet altijd met naam en adres van de doneur gepubliceerd te worden (zie tabel 9). In Estland en Letland leek de publicatieplicht wel zover te gaan.⁷⁹ In theorie gold dit ook in Slovenië boven een bepaald bedrag (drie keer het gemiddelde maandsalaris, dat wil zeggen boven € 3.638,40) en in Slowakije voor alle giften, maar volgens het

⁷⁸ Wet subsidiëring politieke partijen, art. 18.2.

⁷⁹ Evaluation Report on Estonia, 9-10; Evaluation Report on Latvia, 11, 13.

onderzoeksteam van GRECO viel dit in de praktijk nog tegen.⁸⁰ In Luxemburg zou de regelgeving nog verder uitgewerkt worden en kon men dus over de praktijk weinig opmerken.⁸¹ Ook in IJsland was men bezig met nieuwe regelgeving, maar gold in 2007 alleen een publicatieplicht voor giften van rechtspersonen.⁸²

3.3 Beperkingen

Giften kunnen op twee manieren aan beperkingen onderworpen worden: door een maximale hoogte van het te schenken bedrag vast te stellen, of door bepaalde categorieën van donateurs uit te sluiten. De helft van de onderzochte landen, België, Frankrijk en Ierland, stellen een limiet aan de hoogte van een gift die een partij van een bepaalde donateur in een jaar mag ontvangen (zie ook tabel 8). Het gaat om het totaal gedoneerde bedrag, wat betekent dat verschillende giften van één donateur bij elkaar op worden geteld. In België lijkt de wetgeving het strengst. Een donateur mag maximaal € 500 aan één partij schenken en maximaal € 2000 aan meer partijen. In Frankrijk en Ierland is de limiet € 7.500 respectievelijk € 6.348,79. Voor giften aan individuele kandidaten (in verkiezingstijd) gelden andere grenzen: € 2.539,48 in Ierland en € 4.600 in Frankrijk – waarbij in het laatste geval ook nog de voorwaarde geldt dat alle donaties aan een kandidaat samen niet meer dan 20% van zijn/haar inkomsten mogen vormen indien die € 15.000 te boven gaan.⁸³ Nederland kent geen limiet, evenmin als Duitsland, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk.

Volgens de GRECO-rapporten stelden ook Letland, Slovenië en IJsland een maximum bedrag voor giften (per donateur) vast: € 22.800 (16.000 Letlandse lat, dat wil zeggen: 100 keer het minimumjaarloon), respectievelijk € 12.128 (tien keer een gemiddeld maandsalaris) en € 2.488 (300.000 IJslandse kronen).⁸⁴

Alle onderzochte landen behalve Oostenrijk (en Nederland) sluiten bepaalde categorieën donateurs uit. In België en Frankrijk mogen partijen – of liever gezegd: hun tussenpersonen of -organisaties – geen giften van rechtspersonen aannemen, behalve van politieke partijen en andere politieke groeperingen. In België mogen ook natuurlijke personen geen giften doen namens rechtspersonen. Duitsland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk verbieden giften uit het buitenland, zij het met enige uitzonderingen. Ingezetenen van de Europese Unie en ondernemingen die voor meer dan 50% eigendom zijn van Europese burgers mogen wel aan Duitse partijen schenken. Andere buitenlanders mogen maximaal € 1.000 doneren. Bovendien mogen partijen van nationale minderheden (Friezen, Denen en Sorben) donaties ontvangen uit de buurlanden waar zij banden mee hebben.⁸⁵ Ierland is iets strenger en laat slechts donaties van personen of organisaties toe die in dat land gevestigd zijn of ten minste een nevenvestiging hebben.⁸⁶ Het Verenigd Koninkrijk eist van donateurs (*permissible donors*) dat ze in dat land ingeschreven zijn als kiezers dan wel als organisatie – en dat geldt zowel voor ondernemingen als voor vakbonden en andere verenigingen.⁸⁷

Duitsland kent nog meer beperkingen – de wetgeving gaat hier zonder twijfel het verst in de details. Partijen mogen bijvoorbeeld geen giften accepteren van publiekrechtelijke lichamen, stichtingen met charitatieve of kerkelijke doelstellingen, of ondernemingen die voor meer dan 25 procent eigendom zijn van de staat.⁸⁸ Uiteraard mogen partijen ook geen giften aannemen van personen of organisaties die anoniem wensen te blijven maar toch meer schenken dan anonieme donateurs is toegestaan – deze regel geldt niet alleen in Duitsland, maar ook in België, Frankrijk, Ierland en het Verenigd Koninkrijk.

⁸⁰ Evaluation Report on Slovenia, 14, 25; Evaluation Report on the Slovak Republic, 11, 13, 18, 20.

⁸¹ Evaluation Report on Luxembourg, 7, 11.

⁸² Evaluation Report on Iceland, 10, 14.

⁸³ Wet van 30 december 2005 nr. 2005-1719, art. L52-8; on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 19 juni 2009).

⁸⁴ Evaluation Report on Latvia, 8; Evaluation Report on Slovenia, 9-10; Evaluation Report on Iceland, 6.

⁸⁵ Parteiengesetz, § 25 (2) 3.

⁸⁶ Electoral (Amendment) Act 2001, art. 23a (2); on-line: www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0038/sec0050.html (geraadpleegd op 19 augustus 2009).

⁸⁷ Political Parties, Elections and Referendum Act 2000 (c41), art. 54; on-line: www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000041 (geraadpleegd op 20 augustus 2009).

⁸⁸ Voor een volledig overzicht zie bijlage A 2.

Volgens de GRECO-rapporten mogen partijen in Estland, Luxemburg en Slowakije geen giften van anonieme donateurs aannemen.⁸⁹ In Estland, Letland en Luxemburg mogen alleen natuurlijke personen donaties aan partijen schenken – waarbij Letland nog de eis stelt dat deze personen niet strafrechtelijk veroordeeld zijn en niet via tussenpersonen doneren.⁹⁰ In Slovenië en de Slowaakse republiek mogen alleen rechtspersonen doneren die niet grotendeels eigendom of deel van de overheid zijn. Donaties uit het buitenland zijn in deze twee landen niet toegestaan, behalve van politieke partijen.⁹¹

Conclusies hoofdstuk 3

Nederland en Oostenrijk onderscheiden zich van de vijf andere onderzochte landen door hun zeer bescheiden regelgeving ten aanzien van giften aan partijen. In beide landen volstaat een registratie van giften boven een bepaald bedrag, waarbij de schenker desgewenst anoniem kan blijven. In België en Frankrijk worden giften boven een bepaald bedrag wel met de naam van de donateur geregistreerd, maar moeten alleen de totale bedragen gepubliceerd worden. In Duitsland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk worden ook namen (en in de eerste twee landen eveneens adressen) van schenkers van grotere bedragen openbaar gemaakt. Ook in Estland, Letland, Slovenië en Slowakije gelden volgens de GRECO-rapporten vrij strenge regels ten aanzien van publicatie van giften, al is de praktijk soms minder transparant. In Luxemburg en IJsland werd de regelgeving rond 2007 aangescherpt. De meeste onderzochte landen (behalve Oostenrijk en Nederland) en de meeste GRECO-landen hanteerden beperkingen ten aanzien van de soort donateur (alleen natuurlijke personen, en/of geen anonieme donateurs en/of geen giften uit het buitenland) en/of het maximum te schenken bedrag.

---

⁸⁹ Evaluation Report on Estonia, 7; Evaluation Report on Luxembourg, 11; Evaluation Report on the Slovak Republic, 8.

⁹⁰ Evaluation Report on Estonia, 7; Evaluation Report on Latvia, 8; Evaluation Report on Luxembourg, 11.

Hoofdstuk 4 Handhaving, controle en sancties

Regels moeten gehandhaafd worden, overtreders bestraft. Dat geldt natuurlijk ook voor regels over subsidieverlening en giften aan politieke partijen. In alle onderzochte landen moet een instantie nagaan of partijen aan de voorwaarden voldoen en sancties opleggen indien dat niet het geval is. De aard van de instantie en de mogelijke sancties verschillen per land.

4.1 Toezichthoudende instanties

In de meeste landen zijn de hierboven in hoofdstuk 2.6 genoemde uitkerende instanties tevens belast met toezicht op de partijen – niet alleen met betrekking tot de subsidieaanvraag, maar ook wat betreft de giften die ze van particulieren of organisaties ontvangen. Daarnaast spelen andere instanties of personen vaak een rol op de achtergrond. Onafhankelijke of beëdigde accountants dienen doorgaans de financiële verslagen van de partijen te controleren, voordat die aan de toezichthoudende instantie worden voorgelegd. Dat is ook het geval in Nederland.⁹²

In België draagt de vereniging zonder winstoogmerk (vzw) die de subsidies en giften voor een partij in ontvangst neemt, in eerste instantie de verantwoordelijkheid voor handhaving van de regels. Zij staat op haar beurt onder toezicht van de door het parlement ingestelde Controlecommissie, bestaande uit tien leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en tien leden van de Senaat, waarbij alle partijen grofweg naar zetelverhouding vertegenwoordigd zijn.⁹³ Op de achtergrond speelt ten slotte het Rekenhof nog een rol: dat moet de Controlecommissie van advies dienen.

In Duitsland moet de voorzitter van de Bondsdag niet alleen subsidies toekennen, maar tevens controleren of de partijen zich aan de regels voor subsidies en giften houden. Hierbij kan hij ook externe accountants (*Wirtschaftsprüfer*) inschakelen.⁹⁴

In Frankrijk valt deze dubbele taak toe aan de Nationale Commissie van Campagnerekeningen en Politieke Financiering (*Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques*, CNCCFP) die bestaat uit negen leden, waarvan drie uit de Raad van State (*Conseil d'État*) komen, drie uit het Hof van Cassatie (*Cour de cassation*) en drie uit de Rekenkamer (*Cour des comptes*).⁹⁵ De leden worden aangewezen door de voorzitters van deze drie colleges.

In Ierland houdt de Commissie voor Normen in het Openbaar Bestuur (*Standards in Public Office Commission*, SIPO) toezicht op subsidieverlening en giften, al is haar taak – zoals de naam al aangeeft – nog breder.⁹⁶ Deze commissie werd in 2001 door het parlement ingesteld als opvolger van de sinds 1995 bestaande *Public Offices Commission* en bestaat uit een (oud-)rechter van een van de hoogste rechtscolleges (*Supreme Court of High Court*), de voorzitter van de Rekenkamer (*Comptroller and Auditor General*), de ombudsman, de griffiers (*Clerk*) van de twee huizen van het parlement en een oud-lid van het parlement benoemd door de regering. Op de achtergrond kan ten slotte de minister van Financiën nog toezicht uitoefenen, aangezien de SIPO hem ook de financiële verslagen van de partijen toe moet sturen.

Alleen in Oostenrijk wordt het toezicht overgelaten aan de Rekenkamer (*Rechnungshof*). De Oostenrijkse politicoloog Hubert Sickinger merkt hierbij op dat de Rekenkamer hierbij eigenlijk 'keine Kontroll-, sondern nur eine Art Notarfunktion' vervult en dat echte controle ontbreekt.⁹⁷

⁹¹ Evaluation Report on Slovenia, 9-10; Evaluation Report on the Slovak Republic, 8.

⁹² Wet subsidiëring politieke partijen, art. 11; zie ook de toelichting hierbij in: *Subsidiëring van politieke partijen*, Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2007, 27-28.

⁹³ Statuten van de commissie, in: Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Bijlagen. Oktober 2007; on-line: www.dekamer.be (geraadpleegd op 10 juli 2009).

⁹⁴ Parteiengesetz, § 23a 1 - 5.

⁹⁵ Website van de Commissie: www.cnccfp.fr (geraadpleegd op 11 juni 2009).

⁹⁶ *Standards in Public Office Act, 2001*, on-line: www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0031/sec0002.html (geraadpleegd op 18 augustus 2009).

⁹⁷ Hubert Sickinger, 'Überlegungen zur Reform der österreichischen Parteienfinanzierung', *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 31: 1 (2002), 73-90, i.h.b. 76.

In het Verenigd Koninkrijk oefent een door de regering benoemde Kiescommissie (*Electoral Commission*) toezicht uit op financiële verslagen van partijen en donaties aan partijen. Evenals de Ierse SIPO heeft deze commissie een bredere taak: ze houdt ook toezicht op het verloop van de verkiezingen in het Verenigd Koninkrijk en dient de regering van advies – enigszins vergelijkbaar dus met de Nederlandse Kiesraad.

Een in 2009 door het parlement aangenomen maar nog niet uitgevoerde wet schrijft voor dat vier van de negen leden van de Kiescommissie voorgedragen worden door de leiders van geregistreerde partijen. Geen van de commissieleden mag recentelijk lid van een politieke partij geweest zijn.⁹⁸ In Nederland oefent het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties toezicht uit op subsidieverlening, waarbij de auditdienst (accountantsdienst) van het ministerie onderzoekt of partijen voldaan hebben aan de aan subsidie verbonden verplichtingen.⁹⁹ De wet schrijft echter niet voor dat het ministerie ook op giften toezicht zou moeten uitoefenen.

In Estland ligt volgens het GRECO-rapport het toezicht in handen van een Beperkt Comité van de *Riigikogu*, het nationale parlement (*Select Committee of the Riigikogu for the Application of the Anti-Corruption Act*).¹⁰⁰ De auteurs van het rapport achtten de onafhankelijkheid en effectiviteit van dit lichaam echter onvoldoende gewaarborgd.¹⁰¹ In Letland is het Bureau ter Voorkoming en Bestrijding van Corruptie (*Korupcijas Novēršanas un Apkarošanas Birojs*, KNAB) belast met toezicht op partijfinanciën (naast een aantal andere zaken). Het bureau beschikt over een breed palet aan bevoegdheden, maar staat onder toezicht van de minister-president – ook een gebrek aan onafhankelijkheid, in de ogen van de rapporteurs van GRECO.¹⁰² In Luxemburg, Slovenië en IJsland dient de nationale rekenkamer toezicht uit te oefenen. In Luxemburg staat die op zijn beurt onder supervisie van de minister-president, in Slovenië van de minister van Financiën en een commissie van het parlement, in IJsland onder supervisie van het hele parlement. De rapporteurs van GRECO vonden de bevoegdheden in alle drie de landen echter nog onduidelijk en onvoldoende geregeld.¹⁰³ In Slowakije moet de Nationale Raad (het parlement) formeel toezicht uitoefenen, en in het bijzonder de Parlementaire Commissie voor Financiën, Begroting en Muntwezen, terwijl de verkiezingsuitgaven door het ministerie van Financiën gecontroleerd dienen te worden, aldus het GRECO-rapport.¹⁰⁴ Deze controle achtten de auteurs van het rapport ook te beperkt.

4.2 Sancties

Subsidieverlenende instanties kunnen subsidies intrekken of terugvorderen indien partijen zich niet houden aan de regels betreffende registratie en verantwoording, of de subsidie op ongeoorloofde wijze besteden. Daarnaast kunnen ze in de meeste landen ofwel zelf boetes opleggen aan partijen die onjuiste gegevens presenteren of illegale giften aannemen, ofwel de zaak voorleggen aan de rechter. In Oostenrijk kan de bondskanselier alleen subsidies inhouden, maar geen boetes uitdelen wanneer een partij bijvoorbeeld haar giftenlijst of donateurslijst niet tijdig inlevert.¹⁰⁵ De Franse CNCCFP mag evenmin zelf boetes opleggen, maar kan overtredingen van de regels wel voorleggen aan de rechter, die gekozen kandidaten kan diskwalificeren, verkiezingen kan annuleren en ontvangers van illegale giften kan beboeten of zelfs tot een gevangenisstraf van een jaar kan veroordelen.¹⁰⁶

⁹⁸ Tot nu toe gold de laatste tien jaar, volgens de nieuwe wet wordt dit vijf jaar; zie *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000* (c. 41); on-line: www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000041 (geraadpleegd op 20 augustus 2009); voorts: The Electoral Commission, 'The Political Parties and Elections Act in action', on-line: www.electoralcommission.org.uk/party-finance (geraadpleegd op 24 augustus 2009); en: *Political Parties and Elections Act 2009* (c. 12), on-line: www.opsi.gov.uk/acts/acts2009/ukpga_20090012 (geraadpleegd op 24 augustus 2009).

⁹⁹ *Subsidiëring van politieke partijen*, 27.

¹⁰⁰ *Evaluation Report on Estonia*, 9, 11.

¹⁰¹ *Evaluation Report on Estonia*, 17-18.

¹⁰² *Evaluation Report on Latvia*, 13-14, 21-22.

¹⁰³ *Evaluation Report on Luxembourg*, 8, 13-15; *Evaluation Report on Slovenia*, 17, 27-29; *Evaluation Report on Iceland*, 11, 17.

¹⁰⁴ *Evaluation Report on the Slovak Republic*, 14, 21.

¹⁰⁵ *Parteiengesetz*, § 4 (10); Sickinger merkt hierbij op dat deze sanctie in de praktijk weinig voorstelt (Sickinger, 'Überlegungen zur Reform der österreichischen Parteienfinanzierung', 77).

¹⁰⁶ Wet van 15 januari 1990 nr. 90-55 (*Loi du 15 janvier 1990 relative à la limitation des dépenses électorales et à la clarification du financement des activités politiques*) art. 21; on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 4 mei 2009); zie ook Yves-Marie Doublet, 'Country Reports on Political Corruption and Party Financing: France', on-line: www.transparency.org (18 juni 2009).

Ook de Duitse rechter kan gevangenisstraf opleggen (maximaal drie jaar bij opzettelijke fouten) en boetes uitdelen indien bedragen onjuist of niet vermeld werden (tweemaal het bedrag) of een illegale gift werd ontvangen (driemaal het bedrag van de gift).¹⁰⁷

In Ierland staat op onvolledige of onjuiste informatie over giften een boete en/of een gevangenisstraf van maximaal drie jaar; daarbij kan een boete per dag worden opgelegd wanneer de partij na een veroordeling nog steeds in gebreke blijft met haar informatie.¹⁰⁸

Ook in het Verenigd Koninkrijk kunnen partijen oplopende boetes krijgen naarmate ze langer in gebreke blijven met hun informatie. Naast deze *civil penalties* kunnen partijen of hun vertegenwoordigers bovendien strafrechtelijk vervolgd en tot gevangenisstraf veroordeeld worden, bijvoorbeeld indien documenten vervalst zijn.¹⁰⁹

In België kunnen mandatarissen van partijen die verzuimen op tijd een overzicht van giften bij de Controlecommissie in te dienen een geldboete opgelegd krijgen.¹¹⁰

In Nederland kan de minister van BZK subsidies inhouden wanneer een partij veroordeeld wordt wegens discriminatie, maar geen sancties opleggen aan partijen die verzuimen giften of namen van donateurs te melden.¹¹¹

In Estland en IJsland kan volgens de GRECO-rapporten alleen de rechter overtredingen van de regels met betrekking tot partijfinanciën bestraffen.¹¹² De rapporteurs vrezen dat de in theorie nogal zware sancties in de praktijk nooit opgelegd zullen worden en pleiten voor een meer flexibel en verfijnd systeem.¹¹³

De GRECO-rapporteurs leken iets meer te spreken over de regeling in Letland, waar het KNAB zelf administratieve boetes kan opleggen.¹¹⁴ Dat kunnen ook de ministers van Financiën in Slovenië en in Slowakije, die daarnaast de subsidies kunnen korten wanneer partijen zich niet aan de regels houden.¹¹⁵ De GRECO-rapporteurs vonden de boetes in deze twee landen echter over het algemeen te laag en weinig effectief.¹¹⁶ In Luxemburg leken sancties voornamelijk beperkt tot kortingen op subsidies, maar zou de regelgeving wellicht nog verder verbeterd worden.¹¹⁷

Conclusies hoofdstuk 4

In Frankrijk, Ierland en het Verenigd Koninkrijk wordt het toezicht op giften uitgeoefend door instanties (commissies) die in beginsel onafhankelijk zijn van regering en politieke partijen. In België en Duitsland zijn parlementsleden (een commissie van 20 leden respectievelijk de voorzitter van de Bondsdag) met deze taak belast. In Oostenrijk lijkt het toezicht te liggen bij de Rekenkamer, al kunnen hierbij kanttekeningen worden geplaatst. In Nederland is er geen toezicht op ontvangen giften.

Volgens de GRECO-rapporten houdt in Letland een (min of meer) onafhankelijk bureau toezicht op giften, terwijl die taak in Estland en Slowakije aan parlementaire commissies en in Luxemburg, Slovenië en IJsland voornamelijk aan de Rekenkamer wordt overgelaten.

In alle onderzochte landen kunnen partijen die verzuimen de vereiste informatie over giften binnen wettelijk vastgelegde termijnen te leveren gestraft worden, hetzij met een geldboete, hetzij (in ernstige gevallen) met gevangenisstraf. In Nederland is dit niet mogelijk. Ook de GRECO-landen kennen dergelijke sanctiemogelijkheden, al valt hier volgens de rapporteurs nog wel het een en ander op aan te merken.

¹⁰⁷ *Parteiengesetz*, § 31a, 31b, 31c, 31d.

¹⁰⁸ *Electoral Act 1997*, art. 25; on-line: www.irishstatutebook.ie/1997/en/act/pub/0025/print.html (geraadpleegd op 12 maart 2009); zie ook: Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for Political Parties on donations and prohibited donations', on-line: www.sipo.gov.ie (geraadpleegd op 18 augustus 2009).

¹⁰⁹ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 147-148; zie ook *Evaluation Report on the United Kingdom on Transparency of Party Funding*, Straatsburg, 2008; on-line: www.coe.int/greco (geraadpleegd in april 2009).

¹¹⁰ *Wet van 4 juli 1989*, art. 16ter, toegevoegd in 2007.

¹¹¹ *Wet subsidiëring politieke partijen*, art. 16, 18; zie ook *Subsidiëring politieke partijen*, 37-38.

¹¹² *Evaluation Report on Estonia*, 11-13; *Evaluation Report on Iceland*, 11.

¹¹³ *Evaluation Report on Estonia*, 18-19; *Evaluation Report on Iceland*, 18.

¹¹⁴ *Evaluation Report on Latvia*, 14-16, 22-23.

¹¹⁵ *Evaluation Report on Slovenia*, 20-21; *Evaluation Report on the Slovak Republic*, 15-16.

¹¹⁶ *Evaluation Report on Slovenia*, 29-30; *Evaluation Report on the Slovak Republic*, 22.

¹¹⁷ *Evaluation Report on Luxembourg*, 13-15.

BIJLAGE A

Overzichten van de regeling van partijsubsidies en giften per onderzocht land

Bijlage A.1 België

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja. De regels betreffende partijfinanciering zijn opgenomen in de op 4 juli 1989 aangenomen wet betreffende 'de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen' (WVFOFP).¹¹⁸

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

De Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat, die uit hun leden een paritaire *Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen* samenstellen.¹¹⁹

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

Een politieke partij dient tenminste in één van de Kamers vertegenwoordigd te zijn door een rechtstreeks verkozen parlamentslid.¹²⁰

Om aanspraak te maken op subsidie dient een politieke partij in haar statuten of partijprogramma op te nemen dat zij de rechten en vrijheden van de mens in acht zal nemen die zijn gewaarborgd door het *Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden* van 4 november 1950. Wanneer de Raad van State vaststelt dat een partij of een van haar componenten¹²¹ vijandig staat tegenover deze rechten en vrijheden, moet de Controlecommissie de subsidie intrekken.¹²²

Subsidie wordt niet rechtstreeks aan de partij uitgekeerd, maar aan een door de partij opgerichte instelling in de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk (vzw). Deze instelling heeft de volgende opdrachten:

- de overheidssubsidie in ontvangst nemen;
- jaarlijks een centrale lijst opstellen van giften van natuurlijke personen van € 125 en meer, die door de componenten van de partij werden ontvangen en waarvoor een ontvangstbewijs werd geleverd;
- een lijst opstellen van de componenten van de partij: organisaties die aan de partij gelieerd zijn;
- de componenten administratief omkaderen en toe te zien op de naleving door deze componenten van de wettelijke regels met betrekking tot de boekhouding van politieke partijen.¹²³

De politieke partij moet voldoen aan de voorwaarden die gesteld worden bij vraag G3 en G4. Ze moet haar verkiezingsuitgaven tot een bepaald maximum beperken – sinds 2002 is dat één miljoen euro – en de boekhouding laten controleren.¹²⁴

4. Zijn er juridische voorwaarden, bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

Onder een politieke partij moet worden verstaan: een vereniging van natuurlijke personen, niet noodzakelijk met rechtspersoonlijkheid, die aan verkiezingen deelneemt. Een partij dient kandidaten

¹¹⁸ Wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven [voor de verkiezingen van de federale kamers], de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, *Belgisch Staatsblad*, 20 juli 1989. De wet wordt naar zijn gangmaker ook wel de wet Dhoore genoemd.

¹¹⁹ Wet van 4 juli 1989, art. 1. On-line: www.ejustice.just.fgov.be (geraadpleegd op 8 juli 2009).

¹²⁰ Wet van 4 juli 1989, art. 15.

¹²¹ Met componenten worden niet alleen afdelingen maar ook aan de partij gelieerde instellingen bedoeld, zoals wetenschappelijke instellingen, omroepverenigingen en studiediensten.

¹²² Art. 15bis en 15ter, toegevoegd en gewijzigd in 1995 resp. 1999 en 2005 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹²³ Art. 22, toegevoegd in 1995 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹²⁴ Art. 2-6, Wet van 4 juli 1989. Zie ook B. Maddens, K. Weekers & J. Noppe, '35 jaar overheidsfinanciering van politieke partijen in België (1970-2004)', *Tijdschrift voor bestuurswetenschappen en publiekrecht* 60 (2005) 7, 447-465, i.h.b. 452. N.B. Deze voorwaarden gelden pas vanaf het moment dat een partij aan verkiezingen deelneemt.

voor de mandaten van volksvertegenwoordiger en senator voor te dragen in elke kieskring van een gemeenschap of gewest. Daarnaast beoogt een politieke partij binnen de grenzen van de wet de totstandkoming van de volkswil te beïnvloeden, door middel van haar statuten en partijprogramma.¹²⁵

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Nee. Een politieke partij dient tenminste in één van de Kamers vertegenwoordigd te zijn door een rechtstreeks verkozen parlements lid.¹²⁶

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Nee.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Zie tabel 10.

Tabel 10. Aantal leden politieke partijen in België
(2008 tenzij anders aangegeven)

<i>Partij</i>	<i>Leden</i>
Christen-Democratisch en Vlaams (CD&V)	75.793
Centre démocrate Humaniste (cdH)	28.353 (2007)
Groen!	5.203
Ecolo	*
Front National (FN)	*
Lijst Dedecker (LDD)	6.354
Mouvement Réformateur (MR)	50.000 (april 2009)
Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA)	10.217
Open VLD	67.061
Parti Socialiste (PS)	*
Socialistische Partij Anders (sp.a)	53.798
Vlaams Belang	23.850 (maart 2009)

Bronnen: berichten van de partijsecretariaten

* van Ecolo, FN en PS kon geen opgave verkregen worden.

¹²⁵ Wet van 4 juli 1989, art. 1.

¹²⁶ Wet van 4 juli 1989, art. 15.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

a. Directe subsidie

De totale jaarlijkse subsidie die aan elke politieke partij wordt verstrekt (via haar vzw, zie hierboven vraag S3c) bestaat uit:

- een vaststaand (forfaitair) bedrag;
- een aanvullend bedrag per ontvangen stem.¹²⁷

De subsidie wordt per maand berekend en uitgekeerd, na schriftelijke aanvraag van de genoemde vzw.¹²⁸ De bedragen worden aangepast aan de schommelingen van het indexcijfer voor consumptieprijzen. De indexcijfers van januari 2003 worden als basis genomen. In dat jaar werd het forfaitair bedrag vastgesteld op € 125.000 (per partij) en het aanvullend bedrag op € 1,25 per ontvangen stem.¹²⁹

b. Fractietoelage

De fracties van de politieke partijen in de Kamer en de Senaat (maar ook die in regionale parlementen) krijgen een zogenaamde fractietoelage, voor het financieel ondersteunen van werkzaamheden die fractieleden moeten verrichten. In België worden deze toelagen gewoonlijk als directe subsidiëring van partijen beschouwd, aangezien ze veelal aan de centrale partijkas worden doorgestort.¹³⁰ De toelagen worden als volgt toegekend: senaatsfracties die vertegenwoordigd zijn in een commissie ontvangen € 51.181 + € 6.007 per lid; andere senaatsfracties ontvangen € 50.662 per lid. Kamerfracties ontvangen € 40.563 per lid, mits de fractie uit tenminste drie leden bestaat.¹³¹

c. Indirecte subsidie

De politieke partijen en haar componenten ontvangen volgens de Belgische politicologe Karolien Weekers de volgende indirecte subsidies: zendtijd op radio en televisie (hierbij gelden in Vlaanderen andere maatstaven dan in Wallonië, al is de zendtijd in beide landsdelen mede afhankelijk van het aantal behaalde zetels); personeel en materiaal dat aan parlementsleden ter beschikking gesteld wordt, alsmede lagere posttarieven e.d.; afdrachten van ambt dragers aan de partijkas.¹³²

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties? Zo ja, welke?

De aan politieke partijen verstrekte subsidie is indirect ook bedoeld voor de aan de partij verbonden organisaties die als component van een politieke partij beschouwd worden, en die in het verleden soms ook directe subsidie ontvingen.¹³³ Dat betreft

- de studiediensten;
- de wetenschappelijke instellingen;
- de politieke vormingsinstellingen;
- de politieke omroepverenigingen;
- de vzw (bedoeld in vraag S3c) die de subsidies ontvangt en doorgeeft aan de partij en haar overige componenten;

¹²⁷ Art. 16 toegevoegd en gewijzigd in 1995, 2000 en 2007 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹²⁸ Art. 20 en 21 toegevoegd in 1993 en 2007 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹²⁹ Art. 18 toegevoegd in 2003 aan de Wet van 4 juli 1989. Zie ook Maddens, Weekers & Noppe, '35 jaar overheidsfinanciering', 452-453, 464.

¹³⁰ Email van K. Weekers, 4 september 2009.

¹³¹ Maddens, Weekers & Noppe, '35 jaar overheidsfinanciering', 448-449.

¹³² K. Weekers, *Het systeem van partij- en campagnefinanciering in België: een analyse vanuit vergelijkend perspectief*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven, 2008, 126-131.

¹³³ In 2008 kreeg alleen de studiedienst van Ecolo nog € 32.266,19 directe subsidie van de federale overheid, althans volgens het verslag van de partij (zie Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, *Publicatie van de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2008)*, on-line: www.dekamer.be/FLWB/PFD/52/1968/52K1968002.pdf (geraadpleegd op 15 juli 2009), 779.

- de entiteiten georganiseerd op het niveau van de arrondissementen en/of van de kieskringen voor de verkiezingen van de federale Kamers en de Gemeenschaps- en Gewestparlementen;
- de politieke fracties van de federale Kamers, de Gemeenschaps- en Gewestparlementen en de provincieraden.¹³⁴

Subsidies voor de eerste vier genoemde instellingen worden geregeld door de regionale overheden en zijn intussen in Vlaanderen afgeschaft, in Wallonië echter niet. Fractietoelagen worden (zoals al eerder vermeld) in België weliswaar ook als partijsubsidie gezien maar hier verder niet meegerekend.

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

Nee, de wet stelt geen doelen vast.

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

De beheerraad van de in 3c genoemde vzw stelt een financieel verslag op over de jaarrekeningen van de politieke partijen en haar componenten. De algemene vergadering van de genoemde instelling stelt bovendien een bedrijfsrevisor (accountant) aan, die op zijn beurt jaarlijks een verslag over het hierboven bedoelde financiële verslag opstelt.¹³⁵

Binnen 120 dagen wordt na het afsluiten van de rekeningen het hierboven genoemde verslag naar de minister van Financiën en de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat gestuurd. De voorzitters zorgen dat het verslag wordt gepubliceerd in de parlementaire stukken. Bovendien sturen zij een exemplaar van het verslag naar het Rekenhof met de opdracht om een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van de verslagen.¹³⁶

Vervolgens kan de Controlecommissie het verslag goedkeuren. Deze Controlecommissie bestaat uit tien vaste en tien plaatsvervangende leden van de Senaat en evenveel Kamerleden, volgens het beginsel van evenredige vertegenwoordiging aangewezen; ze wordt voorgezeten door de voorzitters van Senaat en Kamer van volksvertegenwoordigers.¹³⁷

Wanneer de Controlecommissie het financiële verslag van een politieke partij niet goedkeurt, of wanneer het verslag te laat wordt ingeleverd heeft dat tot gevolg het verlies van subsidie van tenminste één maand en maximaal vier maanden.¹³⁸

Wanneer een politiek ambtsdrager niet of te laat het bedoelde overzicht inlevert kan hij of zij bestraft worden met een geldboete variërend van 26 tot 100.000 euro.¹³⁹

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

Zoals reeds vermeld worden de bedragen voortdurend aangepast aan de prijsindex (zie boven S8a).

In 2008 keerde de Kamer € 9.869.199,68 uit aan de partijen en hun componenten, exclusief fractietoelagen (€ 4.827.500).

De Senaat keerde in dat jaar € 9.816.360,25 uit, exclusief fractietoelagen (€ 4.869.724).¹⁴⁰ Voor 2009 wil men € 10.236.400 uittrekken.¹⁴¹

¹³⁴ Wet van 4 juli 1989, art. 1.

¹³⁵ Art. 23 toegevoegd in 1999 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹³⁶ Art. 24 toegevoegd en gewijzigd in 1998, 2003 en 2007 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹³⁷ Statuten van de commissie, in: Reglement van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Bijlagen. Oktober 2007; on-line: www.dekamer.be (geraadpleegd op 10 juli 2009), 112.

¹³⁸ Art. 25 toegevoegd en gewijzigd in 1993 en 1998 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹³⁹ Art. 16ter.5 en 16ter.6 toegevoegd in 2007 aan de wet van 4 juli 1989. Zie ook: B. Maddens, K. Weekers & J. Noppe, 'Onderzoeksnota: De verkiezingen van de Vlaamse kandidaten bij de verkiezingen van 18 mei 2003 en 13 juni 2004', *Res Publica*, 48 (2006) 4, 472-491.

¹⁴⁰ Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, *Publicatie van de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten (boekjaar 2008)*, on-line: www.dekamer.be/FLWB/PFD/52/1968/52K1968001.pdf en www.dekamer.be/FLWB/PFD/52/1968/52K1968002.pdf (geraadpleegd op 15 juli 2009). Per email toegelicht door de secretarissen van de commissie, de heren Guido Hostyn en Paul Muls, 16 april, 29 juli en 4 augustus 2009. De Waalse partij *Front National* had niet tijdig een verslag ingeleverd, maar krijgt waarschijnlijk wel een deel van de begrote subsidie uitgekeerd waardoor het definitieve bedrag iets bijgesteld zou kunnen worden.

¹⁴¹ Belgische Senaat, *Handelingen – Nederlandse versie. Donderdag 18 december 2008 – namiddagvergadering*, on-line: www.senaat.be (geraadpleegd op 3 augustus 2009).

Totaal verstrekte het (federale) parlement dus (exclusief fractietoelagen) aan partijen € 19.685.559,93. Voorts werd door regionale overheden ca. € 2.500.000 uitgekeerd aan neveninstellingen als studiediensten, politieke vormingsinstituten en de politieke omroep.¹⁴² Daarnaast werden subsidies verleend (aan fracties en partijen) door regionale parlementen, gemeenschapsraden en gewestraden; in 2008 € 10.800.916,40 aan politieke partijen. Zou men deze meetellen, dan werd het totale subsidiebedrag aan partijen € 30.486.476,33 (excl. fractietoelagen).

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Uitgaande van een inwoneraantal van 10,403,951 (2008) is het bedrag per inwoner € 1,89 (exclusief fractietoelagen en regionale subsidies) of € 1,90 (incl. de federale subsidie aan neveninstellingen).¹⁴³ Zou men de regionale subsidies meerekenen dan wordt het € 2,93.

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

Nee, maar wel op regionaal (gewestelijk) niveau, d.w.z. in Vlaanderen en Wallonië.¹⁴⁴

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

De regionale (Vlaamse en Waalse) parlementen.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Het basisbedrag wordt alleen uitgekeerd aan partijen die tenminste vijf zetels in een regionaal parlement behaald hebben.¹⁴⁵

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja. Alleen natuurlijke personen mogen giften verstrekken.¹⁴⁶

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja. Onder inkomen worden ook gerekend 'diverse prestaties die een geldelijke waarde hebben of in een geldelijke waarde kunnen worden uitgedrukt'.¹⁴⁷

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Van elk natuurlijk persoon die meer dan € 125,- doneert moet de identiteit (naam, adres, nationaliteit) worden geregistreerd.¹⁴⁸

Elk jaar moeten de politieke partijen, hun componenten en hun ambtsdragers een lijst met alle in dat jaar ontvangen donaties opstellen, in volgorde van ontvangst. Van de donateurs moeten naam en voornaam, adres, nationaliteit, het bedrag van elke gift en de datum waarop de gift ontvangen werd vermeld worden.¹⁴⁹

¹⁴² Volgens de partijverslagen ontving Ecolo in 2008 € 32.266,19 van de federale overheid voor haar studiedienst – naar alle waarschijnlijkheid een vergissing; rekenen we dit echter mee dan wordt het federale subsidiebedrag € 19.717.825,12.

¹⁴³ <http://www.census.gov> (geraadpleegd op 18 juni 2009).

¹⁴⁴ Maddens, Weekers & Noppe, '35 jaar overheidsfinanciering', 453; zie ook 464 (tabel 9).

¹⁴⁵ Maddens, Weekers & Noppe, '35 jaar overheidsfinanciering', 453.

¹⁴⁶ Sinds 1995, maar vooral sinds 2000 is de wetgeving voor giften aanmerkelijk strenger geworden. Zo zijn sindsdien een verbod op het ontvangen van donaties van rechtspersonen en een geldelijk limiet ingevoerd en kan een gift niet fiscaal van de belasting afgetrokken worden. Zie K. Weekers, *Het systeem van partij- en campagnefinanciering in België*, 119.

¹⁴⁷ Wet van 4 juli 1989, art. 1.

¹⁴⁸ Art. 16bis toegevoegd in 1993 en gewijzigd in 2003 aan de Wet van 4 juli 1989, en art. 16ter, toegevoegd in 2007. De giften of afdrachten van politieke ambtsdragers aan hun eigen partij worden niet als gift beschouwd.

¹⁴⁹ Art. 16ter toegevoegd in 1993 aan de Wet van 4 juli 1989.

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

De beheerraad van de in S3c genoemde vzw stelt een financieel verslag op over de jaarrekeningen van de politieke partijen en haar componenten. Verkiezingsuitgaven moeten apart opgevoerd (en gecontroleerd) worden. Het financieel verslag wordt opgemaakt volgens de bepalingen van de *Wet op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan*.¹⁵⁰ De algemene vergadering van de genoemde vzw stelt bovendien een bedrijfsrevisor (accountant) aan, die op zijn beurt jaarlijks een verslag over het hierboven bedoelde financiële verslag opstelt.¹⁵¹

Het financiële verslag moet tenminste een aantal nader aangeduide documenten bevatten.¹⁵²

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Ja. De samenvatting van het financieel verslag wordt door de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat ter publicatie naar het Belgisch Staatsblad toegezonden.¹⁵³

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Ja, maar zonder naam en adres van de gevers.¹⁵⁴ De eerder vermelde Controlecommissie kan de hierboven (G3b) genoemde lijsten van donaties inzien. De namen van de schenkers van giften tijdens een verkiezingscampagne kunnen gedurende vijftien dagen door het publiek geraadpleegd worden.¹⁵⁵

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt.

Indirect: giften boven € 125 moeten immers geregistreerd worden (zie hierboven, G3 en G6).¹⁵⁶

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

Een samenvatting wordt in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd (Zie G5).

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Om redenen van privacy worden normaliter geen namen openbaar gemaakt, maar worden totale bedragen vermeld.¹⁵⁷

---

¹⁵⁰ Art. 23 toegevoegd in 1999 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹⁵¹ *Ibidem*.

¹⁵² Een document met identificatie van de partij en haar componenten, inclusief benaming, de zetel, de rechtsvorm, het maatschappelijk doel en de samenstelling (naam, woonplaats, beroep) van de beheers- en controleorganen van elk van de partijcomponenten; een samenvatting van de balans- en resultatenrekening van elke component van de politieke partij. Deze rekeningen mogen opgesteld worden in de vorm van een synoptische tabel met een minimale aanduiding per component van:

a) het totaal van de activa, het totaal van de voorzieningen en schulden en het bedrag van het patrimonium;

b) de opbrengsten en kosten uit courante werking, het resultaat uit courante werking vóór financiële resultaten, het financieel resultaat, het uitzonderlijk resultaat, het resultaat van het boekjaar;

c) het aantal tewerkgestelde personen uitgedrukt in voltijdse equivalenten, waarvan de kost door de partijcomponent wordt gedragen.

De geconsolideerde rekening van de politieke partij en haar componenten bestaande uit een geconsolideerde balans, een geconsolideerde resultatenrekening, alsook een verklarende toelichting van de rubrieken van de geconsolideerde balans en van de geconsolideerde resultatenrekening, volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen een verslag van de bedrijfsrevisor waarin deze:

a) bevestigt dat de geconsolideerde rekening opgesteld is overeenkomstig de reglementaire bepalingen. Dit verslag geldt als een verklaring

overeenkomstig de algemene controlenormen van het Instituut der Bedrijfsrevisoren;

b) toelicht of de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de partij en haar componenten voldoende is om geconsolideerde rekeningen op te maken;

c) de gegevens van de geconsolideerde rekening ontleedt, waarbij hij de aandacht vestigt op de aspecten die het begrip van de financiële toestand en resultaten, alsook de vergelijkbaarheid kunnen bevorderen (Bijlage N van de Wet van 4 juli 1989, toegevoegd in 1998).

¹⁵³ Wet 4 juli 1989, art. 24. Wat betreft de verkiezingsuitgaven van politieke partijen en kandidaten zijn de gegevens in beperktere mate beschikbaar. Het verslag van de Controlecommissie bevat weinig informatie over individuele kandidaten. Zie ook Maddens, Weekers & Noppe, 'Onderzoeksnota', 474.

¹⁵⁴ Art. 16ter, toegevoegd in 1993 aan de Wet van 4 juli 1989. Zie ook Maddens, Weekers & Noppe, 'Onderzoeksnota', 485.

¹⁵⁵ Email K. Weekers, 4 september 2009.

¹⁵⁶ *Ibidem*. Zie voorts on-line: http://www.idea.int/parties/finance/db/country_view.cfm?CountryCode=BE&questionGroupID=7. Geraadpleegd op 5 maart 2009.

¹⁵⁷ Weekers, *Het systeem van partij- en campagnefinanciering in België*, 185-187; zie ook Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, *Publicatie van de financiële verslagen*.

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Ja. Er is een tweevoudig limiet. Een donateur mag:

Tot € 500 euro schenken aan één politieke partij per jaar;
Tot € 2000 euro schenken aan meer politieke partijen tezamen.¹⁵⁸

In de praktijk blijkt de omvang van de giften aan Belgische partijen dan ook nogal bescheiden. In 2008 ontvingen alle in het parlement vertegenwoordigde partijen samen € 129.319,37 aan giften.¹⁵⁹ Als oorzaken voor deze bescheidenheid worden genoemd de strenge wettelijke beperkingen, waaronder het lage bedrag dat een donateur maximaal mag doneren; en het feit dat giften niet fiscaal aftrekbaar zijn.¹⁶⁰

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Ja. Van de volgende donateurs mogen geen donaties worden ontvangen:¹⁶¹

rechtspersonen, behalve politieke partijen;
natuurlijke personen die optreden als tussenpersonen van rechtspersonen.

Een partij mag dus alleen giften aannemen van natuurlijke personen.

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja (zie ook hierboven, G2). Prestaties die rechtspersonen, natuurlijke personen of feitelijke verenigingen kosteloos of onder de marktwaarde verlenen worden als giften beschouwd.¹⁶²

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

(a) De hierboven onder S3 genoemde vzw.
(b) De hierboven onder S2 en S11 genoemde Controlecommissie, samengesteld door en uit vertegenwoordigers van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat en onder voorzitterschap van de voorzitters van beide kamers. Deze commissie is bij wet verplicht zich te laten adviseren door het Rekenhof voor de controle van zowel de verkiezingsuitgaven van de politieke partijen en individuele kandidaten, als van de financiële verslagen van de politieke partijen en haar componenten.¹⁶³ Deze commissie controleert ook de verkiezingsuitgaven, die apart verantwoord dienen te worden. (Zie G4).

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

De Controlecommissie keurt met inachtneming van het advies van het Rekenhof het financieel verslag van de partij en haar componenten goed of af.¹⁶⁴ De procedure inzake de controle en het horen van betrokkenen wordt bepaald in het huishoudelijk reglement van de commissie, dat wordt gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.¹⁶⁵

¹⁵⁸ Art. 16bis, toegevoegd in 1993 en gewijzigd in 2000 en 2003, aan de Wet van 4 juli 1989; zie ook on-line: http://www.idea.int/parties/finance/db/country_view.cfm?CountryCode=BE&questionGroupID=8. (geraadpleegd op 5 maart 2009).

¹⁵⁹ Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, *Publicatie van de financiële verslagen*.

¹⁶⁰ Zie Weekers, *Het systeem van partij- en campagnefinanciering in België*, 162-164.

¹⁶¹ Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, *Publicatie van de financiële verslagen*; zie ook on-line: http://www.idea.int/parties/finance/db/country_view.cfm?CountryCode=BE&questionGroupID=9 (geraadpleegd op 5 maart 2009).

¹⁶² Art. 16bis, toegevoegd in 1993 aan de wet van 4 juli 1989. De prestaties die rechtspersonen, feitelijke verenigingen en natuurlijke personen kosteloos of onder de reële prijs verlenen, worden, net als het ter beschikking stellen van kredieten die niet moeten worden terugbetaald, met giften gelijkgesteld. Prestaties die door een politieke partij of een kandidaat klaarblijkelijk boven de marktprijs zijn aangerekend, worden eveneens als giften aangemerkt.

¹⁶³ Wet van 4 juli 1989, art. 1.

¹⁶⁴ De beheerraad van de in 3c genoemde vzw stelt een financieel verslag op over de jaarrekeningen van de politieke partijen en hun componenten. Het financieel verslag wordt opgemaakt volgens de bepalingen van de *Wet op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan*. De algemene vergadering van de vzw stelt bovendien een accountant aan, die op zijn beurt jaarlijks een verslag over het hierboven bedoelde financiële verslag opstelt. Binnen 120 dagen na het afsluiten van de rekeningen wordt het hierboven genoemde verslag naar de Minister van Financiën en de voorzitters van de Kamer van volksvertegenwoordigers en de Senaat gestuurd. De voorzitters zorgen dat het verslag wordt gepubliceerd in de parlementaire stukken. Bovendien sturen zij een exemplaar van het verslag naar het Rekenhof met de opdracht om een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van de verslagen.

¹⁶⁵ Wet van 4 juli 1989, art. 24.

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

Aanvaardt een politieke partij een illegale gift, dan wordt tweemaal het bedrag van de gift aan subsidie ingehouden.¹⁶⁶

Het door een politieke partij of een van haar componenten niet, of te laat, inleveren van het onder G3b genoemde overzicht kan leiden tot verlies van subsidie van minimaal één en maximaal vier maanden.

Wanneer een politiek ambtsdrager niet of te laat het bedoelde overzicht inlevert kan hij bestraft worden met een geldboete variërend van € 26 tot € 100.000 (zie hierboven, S11).¹⁶⁷

---

¹⁶⁶ Art. 16bis, toegevoegd in 1993 aan de Wet van 4 juli 1989.

¹⁶⁷ Art. 16ter, toegevoegd in 2007 aan de Wet van 4 juli 1989.

Bijlage A.2 Duitsland

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja. Volgens de Wet over de politieke partijen (*Gesetz über die politischen Parteien* ofwel *Parteiengesetz*) hebben partijen recht op 'Teilfinanzierung der allgemein ihnen nach dem Grundgesetz obliegenden Tätigkeit'.¹⁶⁸

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

De voorzitter van de Bondsdag (*Präsident des Deutschen Bundestages*) stelt jaarlijks de hoogte van de subsidies voor de partijen vast en keert de bedragen uit.¹⁶⁹ Subsidie voor politieke jongerenorganisaties wordt verstrekkt door de minister van Familie, Ouderen, Vrouwen en Jeugdzaken.

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

Een partij moet bij verkiezingen van het Europees Parlement of de Bondsdag minstens 0,5% en/of bij deelstaatverkiezingen minstens 1% van de stemmen op haar lijst behaald hebben, dan wel 10% van de stemmen in een kieskring hebben gewonnen indien ze in een deelstaat geen lijst mocht indienen. Deze voorwaarden gelden niet voor partijen van nationale minderheden.¹⁷⁰ Partijen die alleen deelnemen aan Europese (of lokale) verkiezingen komen overigens niet in aanmerking voor subsidie.¹⁷¹ Partijen die niet eerder subsidie ontvangen hebben dienen deze uiterlijk 30 september van het lopende jaar aan te vragen.¹⁷²

4. Zijn er juridische voorwaarden, bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

Ja, maar die gelden voor alle partijen. Volgens de Wet over de politieke partijen moeten partijen aan verscheidene voorwaarden voldoen; onder meer moeten ze tenminste eens in de zes jaar aan verkiezingen deelnemen, een schriftelijk programma en een statuut hebben dat aan bepaalde voorwaarden voldoet, een territoriale opbouw kennen, en geschillencommissies instellen.¹⁷³

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Ja. De kiesdrempel voor de Bondsdag is 5%, maar reeds met 0,5% van de stemmen heeft een partij recht op subsidie (zie hierboven S3).

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Nee.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Zie Tabel 11.

¹⁶⁸ *Parteiengesetz*, § 18 (1); on-line: www.bundestag.de/parlament/funktion/gesetze/pg_pdf.pdf (geraadpleegd op 20 juli 2009); verwezen wordt hierin naar artikel 21 van de Duitse Grondwet. De wet trad in werking op 28 juli 1967. Zie ook L. Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering: de regelgeving voor publieke en private financiering van politieke partijen in Nederland en Duitsland*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2008, 398-401.

¹⁶⁹ *Parteiengesetz*, § 19a (1) en § 21 (1).

¹⁷⁰ *Parteiengesetz*, § 18 (4).

¹⁷¹ Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 437.

¹⁷² *Parteiengesetz*, § 19 (1).

¹⁷³ *Parteiengesetz* § 2, § 4, § 6-17.

Tabel 11. Aantal leden van de in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen in 2008

Partij	Leden
Christlich Demokratische Union (CDU)	528.972
Christlich Soziale Union (CSU)	162.255
Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD)	520.970
Die Linke	76.305
Freie Demokratische Partei (FDP)	65.000
Bündnis 90/Die Grünen	44.981
Totaal	1.398.483

Bron: berichten van de partijsecretariaten

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

a. Bij de toekenning van directe subsidie worden twee maatstaven gehanteerd:

(1) *Wählerstimmenanteil*: het succes van een partij bij de verkiezingen voor het Europees Parlement, de Bondsdag en de deelstaatparlementen (landdagen).

(2) *Zuwendungsanteil*: bijdragen van de leden, afdrachten van politieke ambtsdragers en giften.

Ad 1. Partijen die aan de hierboven (S3) vermelde voorwaarden voldoen ontvangen in beginsel € 0,85 per stem voor de eerste vier miljoen stemmen; daarboven krijgen ze € 0,70 per stem.¹⁷⁴ Het betreft hier de op de partijlijst en niet de op personen uitgebrachte stemmen.¹⁷⁵ Indien echter een partijlijst in een deelstaat niet is goed gekeurd kunnen partijen niettemin € 0,70 per stem in een kieskring ontvangen wanneer ze minstens 10% van de stemmen in die kieskring verworven hebben.

Ad 2. Voor elke euro die partijen van natuurlijke personen als giften, contributies of afdrachten van politieke ambtsdragers (*Mandatsträger*) ontvangen tot een maximum van € 3.300 per natuurlijke persoon kunnen ze € 0,38 subsidie krijgen.¹⁷⁶

Het maximaal uit te keren bedrag aan alle partijen gezamenlijk kent een absolute bovengrens (*absolute Obergrenze*) van € 133 miljoen.¹⁷⁷ Daarnaast is er een relatieve bovengrens (*relative Obergrenze*): de totale subsidie aan een partij mag niet hoger zijn dan alle inkomsten die zij zelf genereert (contributie, afdrachten van ambtsdragers, giften, interest, commerciële activiteiten e.d.).¹⁷⁸ Beide bovengrenzen kunnen er toe leiden dat het *Wählerstimmenanteil* resp. het *Zuwendungsanteil* in de praktijk iets lager uitvallen dan hierboven vermeld. Zo werd bijvoorbeeld in 2008 niet € 0,85 resp. € 0,70 per stem maar € 0,73 resp. € 0,60 per stem en niet € 0,38 maar € 0,33 als *Zuwendungsanteil* uitgekeerd.¹⁷⁹

¹⁷⁴ *Parteiengesetz*, § 18 (4). Zie ook Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 435-436.

¹⁷⁵ De Duitse kiezer beschikt immers over twee stemmen, de eerste (*Erststimme*) kan hij/zij op een persoon uitbrengen, de tweede (*Zweitstimme*) op een partijlijst; zie ook Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 390.

¹⁷⁶ *Parteiengesetz*, § 18 (3).

¹⁷⁷ *Parteiengesetz*, § 18 (2). Dragstra merkt hierbij op dat de politieke partijen zo niet geprikkeld worden politieke interesse aan te wakkeren bij de bevolking, een taak die in die grondwet is vastgelegd. Zie Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 436.

¹⁷⁸ *Parteiengesetz*, § 18 (5) en § 24 (4).

¹⁷⁹ Deutscher Bundestag, 'Festsetzung der staatlichen Mittel für das Jahr 2008 (Stand: 22. Januar 2009)', Berlin: Deutscher Bundestag verwaltung, 2009, 3; on-line: www.bundestag.de/parlament/funktion/finanz/index.html (geraadpleegd in maart 2009).

b. Indirecte subsidie

Giften en contributies zijn voor donateurs en leden tot een maximum van € 1.650 aftrekbaar van de belasting.¹⁸⁰ Daarnaast hebben politieke partijen recht op gratis toegang tot de media. Alle aan verkiezingen deelnemende partijen hebben recht op een minimum aan zendtijd. Bij de verdeling worden de resultaten van de vorige verkiezingen en de representatie in de Bondsdag meegewogen.¹⁸¹

c. Fractietoelagen

Fracties in de Bondsdag ontvangen een basisbedrag en een toelage per zetel. Voor de oppositie wordt het basisbedrag en het bedrag per zetel nog verhoogd met respectievelijk vijftien en tien procent. In 2009 bedroeg het maandelijks basisbedrag per fractie € 300.045 en het bedrag per afgevaardigde € 7.668. Daarnaast maken de fracties en hun medewerkers gebruik van kosteloze werkkamers, communicatiemiddelen e.d.¹⁸²

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties? Zo ja, welke?

Ja. Elke partij die in de Bondsdag vertegenwoordigd is werkt samen met een zogenaamde *partei-nahe Stiftung*, een organisatie (niet altijd formeel een stichting) die activiteiten ontplooit op verschillende gebieden als politieke vorming, scholing en onderzoek, maar die ook studiebeurzen verstrekt, ontwikkelingsprojecten steunt en internationale contacten onderhoudt.¹⁸³ Deze organisaties kunnen van verschillende ministeries subsidie ontvangen, met name van Binnenlandse Zaken, Onderwijs en Onderzoek (*Bildung und Forschung*), en Economische Samenwerking en Ontwikkeling (*wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung*).¹⁸⁴ Totaal ontvangen ze meer geld dan de partijen zelf – in 2007 € 340.088.282.¹⁸⁵

Daarnaast ontvangen de jongerenorganisaties van de in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen subsidie. In 2007 was dat € 4.111.214,23, naast € 7722,- voor de jongerenorganisatie van de niet in de Bondsdag vertegenwoordigde *Bayern Partei*.¹⁸⁶

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

Nee, de wet stelt geen bepaalde doelen vast.

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

Het bestuur van een partij dient in een jaarverslag (*Rechenschaftsbericht*) de inkomsten en uitgaven van de partij te verantwoorden.¹⁸⁷ Dit jaarverslag wordt door een accountant (*Wirtschaftsprüfer* of *vereidigte Buchprüfer*) gecontroleerd en vervolgens aan de voorzitter van de Bondsdag aangeboden, die het op zijn beurt moet controleren.¹⁸⁸ De Federale Rekenkamer (*Bundesrechnungshof*) controleert de vaststelling en uitkering van de subsidies door de voorzitter van de Bondsdag.¹⁸⁹

¹⁸⁰ Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 444.

¹⁸¹ On-line: http://www.idea.int/parties/finance/db/country_view.cfm?CountryCode=DE&questionGroupID=12 (geraadpleegd op 9 mei 2009).

¹⁸² Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 450-452.

¹⁸³ Zo werkt de CDU samen met de Konrad-Adenauer-Stiftung, de SPD met de Friedrich-Eberst-Stiftung, de FDP met de Friedrich-Naumann-Stiftung, Bündnis90/Die Grünen met de Heinrich-Böll-Stiftung, de CSU met de Hanns-Seidel-Stiftung en Die Linke met de Rosa-Luxemburg-Stiftung.

¹⁸⁴ Volgens de staatsrechtgeleerde Laurens Dragstra bestaat er twijfel of de *Stiftungen* wel onafhankelijk zijn van de moederpartij; zo niet, zouden ze mogelijk op illegale wijze gesubsidieerd worden; het Constitutionele Hof (*Bundesverfassungsgericht*) heeft geoordeeld dat de *Stiftungen* wel onafhankelijk opereren, maar daarmee is de discussie nog niet verstomd. Zie Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 447.

¹⁸⁵ De gegevens zijn ontleend aan de jaarverslagen (*Jahresberichte*) op de websites van de zes instituten (on-line: www.kas.de, www.fes.de, www.freiheit.org, www.boell.de, www.hss.de en www.rosalux.de, alle geraadpleegd in maart en september 2009), aangevuld met informatie per email, met name van de Heinrich Böll Stiftung (email Uta Kehr, 26 november 2009). De cijfers van 2008 waren ten tijde van dit onderzoek nog niet bekend. Zie ook Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 448.

¹⁸⁶ Berekend uit de jaarverslagen van de partijen, zie: Bekanntmachung von Rechenschaftsberichten politischer Parteien für das Kalenderjahr 2007, Bundesdrucksache 16/12550 en 16/12551; on-line: www.dipbt.bundestag.de (geraadpleegd op 26 november 2009); de gegevens over 2008 waren nog niet beschikbaar. De partij *Die Linke* voldeed in 2007 niet aan de subsidievoorwaarden wat betreft haar jongerenorganisatie.

¹⁸⁷ *Parteiengesetz*, § 23 (1).

¹⁸⁸ *Parteiengesetz*, § 23 (2) en (3).

¹⁸⁹ *Parteiengesetz*, § 21 (2).

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

Het bedrag fluctueert elk jaar enigszins, afhankelijk van de resultaten van verkiezingen in deelstaten en Bondsdagverkiezingen, alsmede de door de partijen zelf gegenereerde inkomsten.

In 2008 werd € 132.447.404,53 aan de partijen uitgekeerd, waarvan € 17.051.878,- aan de partijorganisaties in de deelstaten (*Landesverbände*) en de rest, € 115.395.526,53, aan de partijorganisaties op federaal niveau.¹⁹⁰ Zonder de absolute bovengrens zou op grond van de verkiezingsresultaten van de partijen € 154.293.566,61 uitgekeerd zijn. Uiteindelijk kregen 18 partijen subsidie, waaronder 12 partijen die niet in de Bondsdag vertegenwoordigd waren.

In 2007 en 2006 werd op federaal niveau € 114.871.191,46 respectievelijk € 115.081.888,41 en totaal € 132.270.949,98 resp. € 132.525.448,41 aan partijen uitgekeerd.¹⁹¹

Zou men de subsidies voor de *parteinahe stiftungen* ook meetellen, dan komt het totale subsidiebedrag dat de federale overheid aan partijen en hun verwante organisaties uitkeerde in de buurt van € 477 miljoen.

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Alleen op federaal niveau werd in 2008: € 1,40 per inwoner uitgekeerd; inclusief het deelstaatsniveau zou dat € 1,61 per inwoner zijn, uitgaande van een inwonertal van 82.369.548 (2008).¹⁹² Rekent men echter de subsidies aan de verwante organisaties (*parteinahe Stiftungen*) ook mee, dan wordt het bedrag ongeveer € 5,79 per inwoner.

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

Lokale partijen komen niet voor directe subsidie in aanmerking.¹⁹³ Voor de subsidiëring van politieke partijen op deelstaatsniveau geldt dezelfde wetgeving als voor de subsidiëring van partijen op Bondsdaagniveau.¹⁹⁴

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Zie boven.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Zie boven.

¹⁹⁰ Deutscher Bundestag, 'Festsetzung der staatlichen Mittel für das Jahr 2008', Bijlage 2 en 3.

¹⁹¹ Deutscher Bundestag, 'Festsetzung der staatlichen Mittel für das Jahr 2007 (Stand: 3. September 2008)', Berlin: Deutscher Bundestag verwaltung, 2008. On-line: www.bundestag.de/parlament/funktion/finanz/index.html (geraadpleegd in maart 2009); Deutscher Bundestag, 'Festsetzung der staatlichen Mittel für das Jahr 2006 (Stand: 26. Januar 2007)', Berlin: Deutscher Bundestag verwaltung, 2007. On-line: www.bundestag.de/parlament/funktion/finanz/index.html (geraadpleegd in maart 2009).

¹⁹² On-line: www.census.gov (geraadpleegd in juni 2009).

¹⁹³ Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 437.

¹⁹⁴ Parteiengesetz § 19a (6).

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja.

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja; het gaat om 'Geld- oder geldwerte Leistung'; alleen vrijwilligerswerk voor de partij wordt niet als gift beschouwd.¹⁹⁵

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Ja. Giften moeten (evenals afdrachten van ambtsdragers) apart in het jaarverslag (*Rechenschaftsbericht*) vermeld worden.¹⁹⁶ Voor giften boven de € 500 moeten naam en adres van de donateur geregistreerd worden.¹⁹⁷

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

Ja. De Wet over de politieke partijen bevat nauwkeurige voorschriften voor de opbouw van het jaarverslag, de specificatie van inkomsten en uitgaven en de verslagen van de verschillende partijgedingen.¹⁹⁸ In de vermogensbalans moeten de deelnemingen in bedrijven en hun waarde vermeld worden. Eens in de vijf jaar moet de waarde van onroerend goed dat de partij bezit getaxeerd worden.

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Ja. Politieke partijen zijn verplicht openbaar verantwoording af te leggen over de herkomst en besteding van hun financiële middelen en over hun vermogen (*Pflicht zur öffentlichen Rechenschaftslegung*).¹⁹⁹ De voorzitter van de Bondsdag laat de jaarverslagen van de partijen en jaarlijkse overzichten van de inkomsten en uitgaven van partijen als *Bundestagsdrucksachen* publiceren.²⁰⁰

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Ja, maar niet alle giften (zie verder G3 en G7).

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt?

Ja. Een politieke partij dient de naam en het adres van een donateur die in één jaar meer dan € 10.000 doneert in het jaarverslag op te nemen.²⁰¹ Giften van € 50.000 of hoger dienen bij ontvangst onmiddellijk bij de voorzitter van de Bondsdag gemeld te worden, die de gift vervolgens publiceert als *Bundestagsdrucksache*.²⁰²

Het gaat hierbij om het totale aantal giften in één jaar, dus alle giften van één donateur moeten bij elkaar opgeteld worden.²⁰³

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

In eerste instantie in het jaarverslag van de partij, vervolgens in de *Bundestagsdrucksache*.

¹⁹⁵ Parteiengesetz § 26 (1) en (4).

¹⁹⁶ Parteiengesetz § 24 (4) en § 25.

¹⁹⁷ Parteiengesetz § 25 (2).

¹⁹⁸ Parteiengesetz § 24.

¹⁹⁹ Parteiengesetz § 23. In het bijzonder (1): 'Der Vorstand der Partei hat über die Herkunft und die Verwendung der Mittel sowie über das Vermögen der Partei zum Ende des Kalenderjahres (Rechnungsjahr) in einem Rechenschaftsbericht wahrheitsgemäß und nach bestem Wissen und Gewissen öffentlich Rechenschaft zu geben.'

²⁰⁰ Parteiengesetz § 23 (2).

²⁰¹ Parteiengesetz § 25 (3).

²⁰² *Ibidem*.

²⁰³ Dragstra merkt hierbij op dat donaties van juridisch zelfstandige dochterondernemingen van een bedrijf als giften van verschillende donateurs worden aangemerkt; een donerend bedrijf kan dus op deze wijze anoniem blijven. Zie Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 485.

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Van een donateur die meer dan € 10.000 per jaar aan een partij (of haar geledingen) schenkt, moeten naam en adres in het jaarverslag van de partij vermeld worden. Bij donaties van totaal € 50.000 of meer dienen bij ontvangst naam en adres van de donateur onmiddellijk aan de voorzitter van de Bondsdag doorgegeven en vervolgens in de *Bundestagsdrucksache* gepubliceerd te worden.²⁰⁴

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

In principe zijn de bedragen die een partij van natuurlijke- en rechtspersonen mag ontvangen niet begrensd.²⁰⁵ Wel bestaat er een limiet voor giften in contant geld: die mogen niet hoger zijn dan € 1.000.²⁰⁶

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Ja. De Wet over de politieke partijen noemt acht categorieën:

- (1) publiekrechtelijke lichamen en fracties en groeperingen in de Bondsdag en in de landdagen;
- (2) stichtingen die op grond van hun statuten en activiteiten uitsluitend doelen van algemeen nut, charitatieve of kerkelijke doelen dienen;
- (3) giften van buiten het geldingsgebied van de wet (met name het buitenland, al zijn hier uitzonderingen op);²⁰⁷
- (4) giften van beroepsverenigingen die aan een dergelijke vereniging geschonken zijn met als doel het geld door te spelen naar politieke partijen;
- (5) giften van ondernemingen die voor meer dan 25 procent in eigendom zijn van de staat of door de staat geëxploiteerd worden;
- (6) giften hoger dan € 500 van een anonieme donateur of van tussenpersonen die voor een anonieme derde persoon optreden;
- (7) giften waarbij aantoonbaar is dat de donateur een economische of politieke tegenprestatie van de partij verwacht of verkregen heeft;
- (8) giften die door een derde persoon tegen betaling (meer dan 25 procent van het ingezamelde geld) voor de partij worden ingezameld.²⁰⁸

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja, zie boven (G2).

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

De verantwoording van de giften in het jaarverslag wordt gecontroleerd door een (beëdigd) accountant (*Wirtschaftsprüfer* dan wel *vereidigte Buchprüfer*) en uiteindelijk door de voorzitter van de Bondsdag.²⁰⁹

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

De accountant kan alle documenten opvragen die hij/zij nodig acht, een politieke partij is verplicht mee te werken. Eventuele correcties in het jaarverslag dienen ook door een accountant goedgekeurd te worden.²¹⁰

De voorzitter van de Bondsdag toetst het verslag op formele en inhoudelijke juistheid. Vermoedt hij onjuistheden in het jaarverslag, dan mag hij verantwoording van de partij verlangen. Is deze verantwoording niet naar zijn tevredenheid, dan kan hij een externe accountant inschakelen. Mocht

²⁰⁴ *Parteiengesetz* § 25 (3).

²⁰⁵ Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 482.

²⁰⁶ *Parteiengesetz* § 25 (1).

²⁰⁷ Uitzonderingen worden gemaakt voor:

- Duitse burgers, burgers van de Europese Unie en ondernemingen waarvan een meerderheid van de aandelen in handen is van burgers van Duitsland of de Europese Unie, of waarvan het hoofdkwartier in de Europese Unie is gevestigd;
- giften aan partijen van nationale minderheden uit een buurland waar leden van dezelfde volksgroep wonen (Friezen, Denen, Sorben);
- giften van buitenlandse `rs lager dan € 1.000 (*Parteiengesetz* § 25 (2).3).

²⁰⁸ *Parteiengesetz* § 25 (2).

²⁰⁹ *Parteiengesetz* § 23 (2) en (3), § 23a, § 29 en § 31.

²¹⁰ *Parteiengesetz* § 23a (5).

blijken dat er zich inderdaad onjuistheden in het jaarverslag bevinden, dan stelt hij vast hoe hoog het onjuist opgegeven bedrag is.²¹¹

NB. Wanneer een partij op de hoogte raakt van onjuistheden in een reeds bij de voorzitter van de Bondsdag ingeleverd jaarverslag, dan is zij verplicht deze onjuistheden bij hem te melden. Zijn de onjuistheden nog niet publiekelijk bekend of nog niet door de voorzitter van de Bondsdag of een andere officiële instantie ontdekt, dan mag de partij de onjuistheden herstellen, om vervolging en mogelijke sancties te voorkomen.²¹²

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

Op basis van een onjuist jaarverslag onrechtmatig verstrekte subsidie kan door de voorzitter van de Bondsdag worden teruggevorderd.²¹³ Het gaat daarbij met name om onjuist vastgestelde ledenbijdragen, afdrachten of giften die van invloed zijn op het *Zuwendungsanteil* van de subsidie (zie hierboven S8). Bij onjuistheden in de vermogensbalans betreffende onroerend goed of deelnemingen aan ondernemingen wordt tien procent van de niet of onjuist opgegeven vermogenswaarde gevorderd.²¹⁴ Heeft een partij giften aangenomen van een niet toegestane donateur (zie G11), dan wordt het drievoudige van het illegaal aangenomen bedrag gevorderd; heeft een partij giften van boven de € 10.000 aangenomen en die niet in het jaarverslag opgenomen, dan wordt het tweevoudige van het niet openbaar gemaakte bedrag gevorderd.²¹⁵

Het opzettelijk opnemen van onjuiste gegevens in een jaarverslag, het verknippen van een gift in een aantal kleinere giften, het niet doorgeven van giften aan de bevoegde instanties van de partij en het inleveren van een onjuist jaarverslag kunnen worden bestraft met een vrijheidsstraf van maximaal drie jaar of een geldboete.²¹⁶

Ook de accountant kan met een vrijheidsstraf tot drie jaar of een geldboete bestraft worden wanneer hij onjuist verslag uitbrengt van een jaarverslag, belangrijke zaken verzwijgt of het jaarverslag ten onrechte als juist aanmerkt. De vrijheidsstraf kan zelfs oplopen tot vijf jaar, wanneer een accountant tegen betaling onjuist handelt.²¹⁷

---

²¹¹ *Parteiengesetz* § 23a (1) t/m (5).

²¹² Deze ontsnappingsclausule is bedoeld voor met name de grote partijen, waar miljoenen giften moeten worden samengevat in het *Rechenschaftsbericht*. Door puur menselijke fouten zouden onbedoeld onjuistheden in het *bericht* kunnen zijn opgenomen. De partij kan zo op eigen initiatief haar eigen fouten rechtzetten (Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 491).

²¹³ *Parteiengesetz* § 31a (1).

²¹⁴ *Parteiengesetz* § 31b.

²¹⁵ *Parteiengesetz* § 31c (1). Twee soorten giften zijn niet van sancties voorzien: giften in contant geld van meer dan € 1.000 en giften boven de € 50.000 die niet aan de voorzitter van de Bondsdag gemeld zijn; zie Dragstra, *Enige opmerkingen over partijfinanciering*, 491.

²¹⁶ *Parteiengesetz* § 31d (1).

²¹⁷ *Parteiengesetz* § 31d (2).

Bijlage A.3 Frankrijk

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja.

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrek?

De bedragen worden vastgesteld door de Nationale commissie voor campagnerekeningen en politieke financiering (*Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques*, CNCCFP); beroep hiertegen kan ingesteld worden bij de Constitutionele Raad (*Conseil constitutionnel*).

De Commissie werd ingesteld in 1990 en bestaat uit negen leden, waarvan drie leden van de Raad van State (*Conseil d'État*), aangewezen door de vice-president van de Raad; drie leden van het Hof van Cassatie (*Cour de cassation*), aangewezen door de Eerste Voorzitter van het Hof; en drie leden van de Rekenkamer (*Cour des comptes*), aangewezen door de Eerste Voorzitter van die kamer.²¹⁸

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

De partij moet geregistreerd zijn bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en tenminste 1% van de stemmen in 50 kiesdistricten gehaald hebben – ofwel in zoveel districten als ze kandidaten heeft gesteld waar het de overzeese gebiedsdelen betreft (Franse Antillen, Nieuw-Caledonië etc).²¹⁹

Bovendien moet de partij een tussenpersoon of organisatie aanwijzen die een afzonderlijke bankrekening opent voor het doel de gelden voor de partij in te zamelen in een bepaald gebied.²²⁰

4. Zijn er juridische voorwaarden, bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

Nee.

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Ja, mits ze aan de hierboven (S3) genoemde voorwaarden voldoet.

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Nee.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Slechts drie partijen hebben onze vragen hieromtrent beantwoord: de Unie voor een volksbeweging (*Union pour un mouvement populaire*, UMP), De Groenen (*Les Verts*) en Het Nieuwe Centrum (*Le Nouveau Centre*); deze partijen hadden volgens eigen opgave in 2008 achtereenvolgens 277.171, 8.000 en 9.000 leden. Geen antwoord kwam van de Socialistische Partij (*Parti Socialiste*, PS), de Communistische Partij (*Parti Communiste Français*, PCF), het Nationaal Front (*Front National*, FN) en diverse kleinere partijen. In de literatuur worden merendeels ruwe schattingen van ledentallen gegeven.²²¹

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

Verschillende:

- (a) het aantal stemmen behaald door de partij in de eerste ronde van de parlementsverkiezingen;
- (b) het aantal zetels dat de partij uiteindelijk wint (incl. parlementsleden die zich onmiddellijk na de verkiezingen aansluiten; NB. alle kandidaten die in aanmerking willen komen voor subsidie moeten zich bij een partij aansluiten,²²²

²¹⁸ Zie de website van de Commissie: www.cnccfp.fr (geraadpleegd op 11 juni 2009).

²¹⁹ Art. 9, Wet nr. 88-227 (Loi du 11 Mars 1988 relative à la transparence financière de la vie politique, consolidé au 1 février 2007; on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 6 februari 2009)).

²²⁰ Art. 11, 11.1 en 11.2, Wet nr. 88-227.

²²¹ Zie bijvoorbeeld Pierre Bréchon (red.), *Les partis politiques français*, Parijs: La documentation française, 2005.

²²² Art. 9, Wet nr. 88-227. Helaas valt uit de beschikbare teksten niet op te maken wat de exacte verdeelsleutel moet zijn.

- (c) de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke kandidaten; indien die ongelijk is, zou een deel van de eerste subsidie (o.g.v. het aantal stemmen) worden afgetrokken evenredig met de afwijking; indien bijv. 2% meer mannen dan vrouwen op de lijst staan gaat er $\frac{3}{4}$ van $2\% = 1,5\%$ van het bedrag af;²²³ deze bepaling werd door het Constitutioneel Hof ongrondwettig verklaard in 2000, maar blijft voorlopig van kracht in Frankrijk buiten de overzeese gebiedsdelen – zo werd in 2007 om deze redenen in totaal € 5.452.000 van het beschikbare subsidiebedrag afgetrokken.²²⁴

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties?

Zo ja, welke?

Nevenorganisaties worden in de wet niet vermeld.²²⁵ Niettemin onderhouden sommige partijen banden met bepaalde wetenschappelijke instituten. De *Fondation Jean Jaurès* is duidelijk verbonden met de *Parti Socialiste* (Socialistische Partij). Bij andere partijen is dat vaak minder duidelijk. De Stichting voor Politieke Vernieuwing (*Fondation pour l'innovation politique*) 'verbindt zich met de politieke denkbeelden van rechts en het midden' (*se rattache aux idées politiques de droite et du centre*) en niet met een bepaalde partij – al onderhoudt ze wel contacten met de instituten van Duitse en Oostenrijkse christen-democratische partijen.²²⁶

Met partijen verbonden dagbladen kunnen eveneens subsidie krijgen; zo ontving de met de Communistische partij (*Parti Communiste Français* (PCF)) verbonden krant *L'Humanité* volgens de deskundige Yves-Marie Doublet in 2001 € 2.340.000 van de overheid.²²⁷

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

Nee, de betreffende wet stelt geen doelen vast.²²⁸

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

Partijen moeten hun jaarrekeningen laten certificeren door twee onafhankelijke accountants (*commissaires aux comptes*) die deze in de eerste helft van het daaropvolgende jaar deponeren bij de CNCCFP die een globale controle doorvoert.²²⁹

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

In 2007 werd € 72.229.843,35 directe subsidie uitgekeerd aan partijen, in 2008 € **72.497.853,27**.²³⁰ Rekent men de subsidies aan partijen in de overzeese gebiedsdelen mee, dan waren de bedragen in 2007 € 73.210.533,57 en in 2008 € **74.818.455,37**.

Voorts ontvingen individuele kandidaten die minstens 5% van de uitgebrachte stemmen in hun kieskring behaalden (en aan enkele formele voorwaarden betreffende hun campagne voldeden) bij de parlementsverkiezingen in 2007 € 43.137.676.²³¹

Bovendien werd in 2007/2008 nog € 44.014.596,- uitgekeerd aan de 12 kandidaten voor de presidentsverkiezingen.²³² Daarbij gelden iets andere regels. In 2005 kregen partijen eveneens subsidie voor hun campagne rond het referendum over de Europese 'grondwet'.²³³

²²³ Art. 9.1 Wet nr. 88-227; aangepast in 2007 en in 2009, art. 80, Wet nr. 2009-526 van 12 mei 2009, on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 16 maart 2009 resp. 19 juni 2009).

²²⁴ Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques, *Dixième rapport d'activité 2007*, Parijs: 2008, 48.

²²⁵ Zie ook Karl-Heinz Nassmacher, *The Funding of Party Competition. Political Finance in 25 Democracies*, Baden-Baden: Nomos, 2009, 308-310; André Krouwel, *Partisan States. Legal regulation of political parties in France, Germany, The Netherlands and the United Kingdom*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2004, 41.

²²⁶ Het met de Socialistische Partij verbonden instituut, de Stichting Jean Jaurès, zou in 2008 € 1.825.000 ontvangen van de Dienst van de Minister-President (*Service du Premier ministre*) en de beide kamers van het parlement, zie 'La Fondation en chiffres', on-line: <http://fondatn7.alias.domicile.fr> (geraadpleegd op 1 oktober 2009); van andere met partijen verbonden instellingen zijn geen gegevens gevonden.

²²⁷ Yves-Marie Doublet, *Country Reports on Political Corruption and Party Financing. France*, on-line: www.transparency.org (geraadpleegd op 18 juni 2009).

²²⁸ Zie Wet nr. 88-227.

²²⁹ Art. 11.7 Wet nr. 88-227.

²³⁰ Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques, *Dixième rapport d'activité 2007*, 49-53.

²³¹ *Ibidem*, 27.

²³² *Ibidem*, 10.

²³³ Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques, on-line: www.cncfp.fr (geraadpleegd op 11 juni 2009).

Daarnaast zijn er indirecte subsidies in de vorm van belastingaftrek van giften, zendtijd op radio en TV (in verkiezingstijd), gratis postverzending voor kandidaten, afficheborden, openbare ruimte etc.²³⁴ Parlementaire fracties en hun medewerkers kunnen eveneens op subsidie (fractietoelagen) rekenen – in 2003 bedroeg dit € 214.000.000 volgens Doublet.²³⁵

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Uitgaande van een inwonertal van 62.150.775 (exclusief overzeese gebieden) werd in 2008 € 1,17 per inwoner besteed.²³⁶

Inclusief de overzeese gebiedsdelen is het inwonertal van Frankrijk 64.057.790, maar dat verschil heeft nauwelijks effect op het gemiddelde bedrag per inwoner (€ 1,167 in plaats van € 1,166).

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

Niet bekend.²³⁷

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Niet bekend.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Niet bekend.

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja.²³⁸

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja, met name het verbod aan rechtspersonen (*personnes morales*) om partijen donaties te geven geldt expliciet ook voor geleverde goederen en diensten tegen een lagere prijs dan gebruikelijk (*des biens, services ou autres avantages directs ou indirects à des prix inférieurs à ceux qui sont habituellement pratiqués*); de interpretatie blijkt overigens omstreden te zijn, volgens Doublet.²³⁹

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Ja. Het totale bedrag aan ontvangen giften moet op de jaarrekening vermeld worden die de partijen aan de CNCCFP moeten opsturen.²⁴⁰ Van giften boven de € 3000,- moeten naam en adres van de gever op een ontvangstbewijs genoteerd worden.²⁴¹

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

Partijen moeten hun jaarrekeningen laten certificeren door twee onafhankelijke accountants (*commissaires aux comptes*) die deze in de eerste helft van het daaropvolgende jaar deponeren bij de CNCCFP, die een globale controle doorvoert en een samenvatting moet publiceren in het Staatsblad (*Journal officiel de la République française*).²⁴² Het verslag moet niet alleen de partij zelf maar ook alle organisaties en ondernemingen betreffen waarin de partij een belangrijk aandeel heeft.

²³⁴ Doublet, *Country Reports*, 6; Nassmacher 299.

²³⁵ Doublet, *Country Reports*, 6.

²³⁶ De inwonersaantallen zijn ontleend aan www.census.gov, geraadpleegd op 18 juni 2009; en www.cia.gov, eveneens geraadpleegd op 18 juni 2009.

²³⁷ Individuele kandidaten kunnen bij lokale verkiezingen in gemeenten of kantons met meer dan 9000 inwoners onder soortgelijke voorwaarden subsidie krijgen, aldus Ruud A. Koole, 'Political Finance in Western Europe (Britain and France)', in: Karl-Heinz Nassmacher (red.), *Foundations for Democracy. Approaches to Comparative Political Finance*, Baden-Baden: Nomos, 2001, 73-91, i.h.b. 82.

²³⁸ Art. 11.4 Wet no. 88-227.

²³⁹ Doublet, *Country Reports*, 5; Art. 11.4 Wet no. 88-227.

²⁴⁰ Art. 11.7 Wet no. 88-227.

²⁴¹ Art. 11, Decreet nr. 90-606 van 9 juli 1990 (*Décret no. 90-606 du 9 juillet 1990 pris pour l'application de la loi no. 90-55 du 15 janvier 1990 relative à la limitation des dépenses électorales et à la clarification du financement des activités politiques*, on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 4 mei 2009).

²⁴² Art. 11.7 Wet no. 88-227.

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Een samenvatting moet in het Staatsblad (*Journal officiel de la République française*) gepubliceerd worden.²⁴³

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

In het Staatsblad worden alleen de totalen over een heel jaar gepubliceerd.²⁴⁴

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt.

Zie hierboven (G3 en G6).

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

In het Staatsblad (*Journal officiel de la République française*) worden de totale bedragen over een heel jaar gepubliceerd (Zie ook hierboven G6).

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Zie hierboven (G6).

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Ja: een maximum van € 7500 per jaar voor natuurlijke personen; niet meer dan € 150 contant.²⁴⁵

Zoals reeds vermeld mogen rechtspersonen helemaal niets schenken.

Voor individuele kandidaten gelden andere grenzen: € 4.600 tijdens verkiezingscampagnes; bovendien mag het totale bedrag aan ontvangen giften niet meer zijn dan 20% van de totale uitgaven wanneer de kandidaat € 15.000 of meer uitgeeft.²⁴⁶

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Ja: rechtspersonen (*personnes morales*) behalve partijen en andere politieke groeperingen, mogen niets schenken; giften van rechtspersonen uit het buitenland zijn ook verboden.²⁴⁷

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja, in elk geval wat de rechtspersonen betreft: giften in natura mogen die ook niet schenken (zie boven, G2).

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

In eerste instantie worden de jaarrekeningen van de partijen gecontroleerd door (tenminste twee) accountants (zie hierboven, S11).

In tweede instantie voert de Nationale commissie voor campagnerekeningen en politieke financiering (*Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques*, CNCCFP) een globale controle door.²⁴⁸

Daarnaast functioneert de Commissie voor financiële transparantie van het politieke leven (*Commission pour la transparence financière de la vie politique*) die toeziet op de financiële situatie van bewindspersonen en volksvertegenwoordigers.²⁴⁹

²⁴³ Art. 11.7 Wet no. 88-227.

²⁴⁴ Zie bijvoorbeeld het jaarverslag van de CNCCFP: *Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques, Dixième rapport d'activité 2007*, 41-45. Zie ook art. L52-12, Wet van 27 februari 2004 nr. 2004-193; on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 19 juni 2009). In de secundaire literatuur wordt soms een verdergaande publicatieplicht vermeld, bijvoorbeeld door Koole, 'Political Finance in Western Europe', 88; Nassmacher, *The Funding of Party Competition*, 271-272; Doublet daarentegen merkt ondubbelzinnig op: 'donations of individuals are not published' (Doublet, *Country Reports*, 4); zo ook de website van IDEA, www.idea.int/parties/finance/db/country_print.cfm?CountryCode=FR (geraadpleegd op 31 maart 2009).

²⁴⁵ Art. 11.4 Wet no. 88-227.

²⁴⁶ Art. L52-8, Wet van 30 december 2005 nr. 2005-1719; on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 19 juni 2009).

²⁴⁷ Art. 11.4 Wet no. 88-227.

²⁴⁸ Art. 18 Wet van 15 januari 1990 nr. 90-55 (*Loi du 15 janvier 1990 relative à la limitation des dépenses électorales et à la clarification du financement des activités politiques*); on-line: www.legifrance.gouv.fr (geraadpleegd op 4 mei 2009). Zie ook: *Commission nationale des comptes de campagne et des financements politiques, Dixième rapport d'activité 2007*, 44. Volgens Koole zijn de bevoegdheden van de CNCCFP uiterst beperkt en de sancties bescheiden, zie Koole, 'Political Finance in Western Europe', 89.

²⁴⁹ Art. 1, 2 en 3, Wet nr. 88-227. Deze commissie overlapt in haar samenstelling overigens ten dele de CNCCFP.

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

De CNCCFP kan jaarrekeningen afkeuren of aanpassen. Indien zij gebreken ontdekt, kan ze subsidies intrekken.²⁵⁰ Bovendien kan ze deze voorleggen aan de rechter.

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

Een boete (€ 3750) en/of een gevangenisstraf van één jaar; tevens wordt (indien relevant) de subsidie het volgend jaar verminderd.²⁵¹ Bovendien kan een persoon (door de rechter) worden uitgesloten van overheidsopdrachten voor een periode van max. 5 jaar.²⁵²

---

²⁵⁰ Art. 11.7 Wet nr. 88-227. Zie ook Doublet, Country Reports, 7-8.

²⁵¹ Art. 11.5 en 11.6 Wet nr. 88-227.

²⁵² Art. 21 Wet nr. 90-55.

Bijlage A.4 Ierland

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja.²⁵³

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

Subsidies worden (per kwartaal) verstrekt door het ministerie van Financiën.²⁵⁴

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

- (a) Een partij moet door de griffier van het parlement (*Clerk of the Dáil*) geregistreerd zijn in het *Register of Political Parties*, in overeenstemming met de Kieswet van 1992.²⁵⁵
- (b) De door de partij geautoriseerde kandidaten moeten bij de laatste verkiezingen van het parlement (d.w.z. het Lagerhuis of *Dáil*; daarnaast bestaat een Senaat (*Seanad*) maar die wordt niet direct gekozen) tenminste 2% van het aantal uitgebrachte eerste voorkeursstemmen (*first preference votes*) verworven hebben.²⁵⁶
- (c) Subsidie zal niet meer worden verstrekt wanneer een partij voor 30 april van een jaar nog geen financieel verslag heeft opgesteld en door een accountant laten goedkeuren waarin de besteding van subsidies en de ontvangen giften verantwoord worden, en vervolgens ingeleverd bij de Commissie voor Normen in het Openbaar Bestuur (*Standards in Public Office Commission*, in het Iers: *Coimisiún um Chaighdeáin in Oifigi Poiblí*) – meestal kortweg de *Standards Commission* of SIPO genoemd – en bij de minister van Financiën.²⁵⁷

4. Zijn er juridische voorwaarden, bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

Een politieke partij moet geregistreerd zijn in het 'Register of Political Parties', om als 'qualified party' aangemerkt te kunnen worden, maar hoeft daartoe niet aan voorwaarden te voldoen die haar rechtsvorm of organisatievorm betreffen.²⁵⁸

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Aangezien een partij tenminste twee procent van de eerste voorkeursstemmen dient te verwerven om voor subsidie in aanmerking te komen, lijkt subsidie aan zetelloze partijen in het Ierse stelsel van evenredige vertegenwoordiging praktisch uitgesloten.²⁵⁹

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Nee.

²⁵³ Dit is geregeld in de Kieswet van 1997 (*Electoral Act 1997*, art. 16-21; on-line: www.irishstatutebook.ie/1997/en/act/pub/0025/print.html (geraadpleegd op 12 maart 2009)). De Kieswet is na 1997 overigens diverse keren geamendeerd, recentelijk in 2005 (on-line: www.irishstatutebook.ie/2005/en/act/pub/0016/print.html (geraadpleegd op 12 augustus 2009)), maar blijft grotendeels geldig.

²⁵⁴ *Electoral Act 1997*, art. 19.

²⁵⁵ In het register moeten van de partij vermeld worden: de naam, het adres van het hoofdkwartier, de namen van de partijleden die bevoegd zijn de kandidatuur van kandidaten van de partij voor verkiezingen te autoriseren en de verschillende verkiezingen waaraan de partij wenst mee te doen (*Electoral Act 1992*, art 25; on-line: www.irishstatutebook.ie/1992/en/act/pub/0023/sec0025.html (geraadpleegd op 4 augustus 2009)). De Kieswet van 1997 heeft dit niet ongedaan gemaakt.

²⁵⁶ *Electoral Act 1997*, art. 16 (b). De Ierse kiezer kan naast een eerste voorkeur ook een tweede en volgende voorkeur kenbaar maken door op het stembiljet achter een kandidaat een 1, respectievelijk 2 enzovoort te schrijven. In eerste instantie worden de eerste voorkeursstemmen opgeteld. Zodra een kandidaat de kiesdeler in zijn/haar kieskring heeft gehaald, gaan tweede voorkeursstemmen tellen; zie Department of Environment, Heritage and Local Government, 'Guide to Ireland's PR-STV Electoral System', on-line: www.environ.ie/en/local/Government/voting (geraadpleegd op 19 augustus 2009).

²⁵⁷ *Electoral Act 1997*, art. 19 (4).

²⁵⁸ Zie noot 253.

²⁵⁹ Over het (tamelijk gecompliceerde) kiesstelsel in Ierland zie Department of Environment, Heritage and Local Government, 'Guide to Ireland's PR-STV Electoral System'.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Van de zes in het parlement vertegenwoordigde partijen hebben slechts twee de vraag naar hun ledental in 2008 beantwoord. De partij *Fine Gael* telde 34.215 leden en de Groene Partij (*Green Party/ Comhoantas Glas*) gaf 1.963 leden op.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

a. Directe subsidie

Elke partij die aan de boven vermelde voorwaarden voldoet (zie S3) ontvangt een basisbedrag (€ 126.974 in 2008) en voorts een deel van het beschikbare fonds evenredig met het aantal eerste voorkeursstemmen dat de partij heeft gekregen bij de laatste verkiezingen van de *Dáil*.²⁶⁰ Het fonds (dus het maximaal per jaar te verstrekken bedrag) werd in 1997 vastgesteld op één miljoen Ierse ponden en in 2001 verhoogd tot drie miljoen pond, maar wordt regelmatig aangepast aan de ontwikkeling van salarissen in de overheidssector.²⁶¹ In 2008 mocht maximaal € 4.948.201,69 uitgekeerd worden, in 2009 echter slechts € 3.809.214.²⁶²

b. Vergoeding verkiezingsuitgaven

Een kandidaat voor verkiezingen van de *Dáil*, het Europees Parlement of het presidentschap heeft recht op vergoeding van verkiezingsuitgaven tot een maximum van € 8.700, mits hij of zij verkozen is, of tenminste een kwart van de kiesdeler (*quota*) heeft gehaald.²⁶³ Dit geld komt soms ook bij de partij terecht.²⁶⁴ Kandidaten die recht hebben op vergoeding van verkiezingsuitgaven moeten bij de SIPO een verklaring inleveren, waarin de verkiezingsuitgaven worden verantwoord.²⁶⁵

c. Toelage voor het uitvoeren van parlementaire werkzaamheden

De leden van het parlement (zowel *Dáil* als *Seanad*) hebben recht op een toelage voor hun werkzaamheden, afhankelijk van de grootte van hun fractie – kleine fracties krijgen per lid meer dan grote. Onafhankelijke leden die niet bij een fractie zijn aangesloten krijgen weer een ander (lager) bedrag. Voor de fracties van regeringspartijen wordt de toelage met een derde verminderd. De toelage wordt uitbetaald aan de partijleiders/fractievoorzitters en wordt dan ook *Party Leaders Allowance* (PLA) genoemd.²⁶⁶

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties? Zo ja, welke?

Jongerenwerkers (*youth officers*) van partijen kregen in het verleden ook subsidie, maar tegenwoordig niet meer.²⁶⁷ Partijen besteden nu een deel van hun subsidie aan onderzoek en aan 'promotion of youth and women'.²⁶⁸

²⁶⁰ *Electoral Act* 1997, art. 17.

²⁶¹ *Electoral Act* 1997, art. 17 (2); *Electoral (Amendment) Act* 2001, art. 50 (c); on-line: www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0038/sec0050.html (geraadpleegd op 19 augustus 2009).

²⁶² Standards in Public Office Commission, 'Report on Exchequer Funding received by Political Parties for 2008', on-line: www.sipo.gov.ie (geraadpleegd op 3 augustus 2009); en Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for Political Parties on Exchequer funding under the Electoral Acts (March 2009 edition)', on-line: www.sipo.gov.ie (geraadpleegd op 12 augustus 2009). De bedragen fluctueren nogal omdat het fonds ook tijdens een jaar verhoogd kan worden en partijen bedragen kunnen laten doorschuiven naar een volgend jaar.

²⁶³ *Electoral Act* 1997, art. 21.

²⁶⁴ Email van Frank Forde, Secretaris Standards Commission, 26 maart 2009.

²⁶⁵ *Electoral Act* 1997, art. 21 (1) (d).

²⁶⁶ Dit is geregeld in de *Oireachtas (Ministerial and Parliamentary Offices)(Amendment) Act*, 2001, art. 1 (10); on-line: www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0030/sec0001.html (geraadpleegd op 19 augustus 2009).

²⁶⁷ Zie David M. Farrell, 'Ireland: Centralization, Professionalization and Competitive Pressures', in: Richard S. Katz en Peter Mair (red.), *How Parties Organize. Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, Londen: Sage, 1994, 216-241, i.h.b. 235; vgl email van Mr. Frank Forde, 1 oktober 2009.

²⁶⁸ R.J. Murphy en David M. Farrell, 'Party Politics in Ireland: Regularizing a Volatile System', 232.

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

Volgens de Kieswet moeten subsidiegelden aan de volgende doeleinden bestemd worden:

- het algemene bestuur van de partij;
- onderzoek, opleiding en training;
- het formuleren van beleid;
- de coördinatie van de activiteiten van de afdelingen en leden van de partij;
- deelname bevorderen van vrouwen en jongeren aan politieke activiteiten.²⁶⁹

Directe subsidies mogen uitdrukkelijk niet voor verkiezingscampagnes en referenda gebruikt worden.²⁷⁰

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

Zo spoedig mogelijk na het einde van elk jaar waarin een partij subsidie heeft ontvangen, moet de verantwoordelijke functionaris van een partij een schriftelijk verslag over de besteding van de subsidie ter goedkeuring aan een accountant (*public auditor*) voorleggen.²⁷¹

Vervolgens moet de functionaris dit goedgekeurde verslag indienen bij de *Standards in Public Office Commission* (SIPO), bestaande uit een (oud-) rechter van een van de hoogste rechtscolleges (*Supreme Court of High Court*), de voorzitter van de Rekenkamer (*Comptroller and Auditor General*), de Ombudsman, de griffier (*Clerk*) van de *Dáil* en de griffier van de *Seanad* en een oud-lid van het parlement (*Dáil* dan wel *Seanad*) benoemd door de regering.²⁷²

De SIPO stuurt een kopie van het financiële verslag en het verslag van de accountant naar beide huizen van het parlement en naar de minister van Financiën.²⁷³

De besteding van de vergoeding van verkiezingsuitgaven wordt op soortgelijke wijze door de SIPO gecontroleerd. Kandidaten moeten een verkiezingsagent (*electoral agent*) en partijen een nationaal agent (*national agent*) aanwijzen die verantwoordelijk is voor deze procedure.²⁷⁴

Voor de controle van de toelagen voor het uitvoeren van parlementaire werkzaamheden geldt een soortgelijke procedure.

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

Het bedrag fluctueert per jaar, afhankelijk van de ontwikkeling van de salarissen en van overschotten van voorafgaande jaren. Zo werd in 2007 € 5.433.327 uitgekeerd en € 1.203.717 doorgeschoven naar 2008. In 2008 werd € 5.609.962 uitgekeerd, maar vermeerderd met het doorgeschoven bedrag was eigenlijk € 6.813.679 beschikbaar. Hiervan werd € 4.960.413 besteed en € 1.853.266 doorgeschoven naar 2009.²⁷⁵ We gaan hier uit van het uitgekeerde (dus niet van het beschikbare of van het daadwerkelijk bestede) bedrag.

Daarnaast werd in 2008 € 2.638.013,47 uitgekeerd aan kandidaten voor de verkiezingen van de *Dáil* in 2007, alsmede € 13.742.202,90 aan de parlementaire fracties.²⁷⁶

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Uitgaande van een inwoneraantal van 4.156.119 werd in 2008 € 1,35 per inwoner aan partijen uitgekeerd.²⁷⁷ Zou men de vergoeding van verkiezingsuitgaven meerekenen dan werd het bedrag € 1,98.

²⁶⁹ Electoral Act 1997, art. 18 (1).

²⁷⁰ Electoral Act 1997, art. 18 (2).

²⁷¹ Electoral Act 1997, art. 20 (1-2).

²⁷² Standards in Public Office Act, 2001, on-line: www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0031/sec0002.html (geraadpleegd op 18 augustus 2009). Deze commissie is de opvolger van de in 1995 ingestelde *Public Offices Commission*.

²⁷³ Electoral Act 1997, art. 20 (3).

²⁷⁴ Electoral Act 1997, art. 21 (1).

²⁷⁵ Standards in Public Office Commission, 'Report on Exchequer Funding received by Political Parties for 2008'.

²⁷⁶ Email van Frank Forde, 26 maart 2009.

²⁷⁷ www.census.gov (geraadpleegd op 18 juni 2009).

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

Individuele kandidaten kunnen voor verkiezingsuitgaven op lokaal niveau een vergoeding krijgen.²⁷⁸

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Nvt.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Nvt.

---

²⁷⁸ De Wet lokale verkiezingen 1999 (*Local Elections (Disclosure of Donations and expenditure) Act 1999*; on-line: www.irishstatutebook.ie/1999/en/act/pub/0007.html (geraadpleegd op 19 augustus 2009)).

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja, in de Kieswet van 1997.

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja, onder giften worden uitdrukkelijk ook verstaan: gratis of tegen gereduceerd tarief geleverde goederen en diensten (met enkele uitzonderingen).²⁷⁹

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Ja. Alle giften boven € 126,97 (oorspronkelijk: 100 Ierse ponden) moeten geregistreerd worden.²⁸⁰ Bovendien moeten geregistreerde politieke partijen voor 31 maart aan de SIPO van de giften boven een bepaald bedrag – in 2008 € 5.078,95 – van het afgelopen jaar een lijst aanbieden met namen en adressen van de gevers (*donation statement*), vergezeld van een formele verklaring (*statutory declaration*) dat de lijst naar eer en geweten volledig juist is opgesteld.²⁸¹ Leden van het Ierse of Europese Parlement moeten dit al voor 31 januari doen, met betrekking tot giften boven € 634,87.²⁸² Voor niet-gekozen kandidaten geldt een soortgelijke regeling in de periode volgend op de verkiezingen.

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

Ja; in het financieel verslag moeten partijen laten zien dat ze de van de overheid ontvangen subsidies in overeenstemming met art. 18 van de Kieswet besteed hebben (zie hierboven, S11). Voorts stelt de SIPO richtlijnen vast voor de verslagen met betrekking tot verkiezingsuitgaven en giften, zowel voor partijen als voor parlementaire kandidaten (c.q. hun vertegenwoordigers, *national agents* resp. *election agents*). Ontvangsbewijzen van alle uitgaven boven € 126,97 moeten bij het verslag gevoegd worden. De SIPO behoudt zich het recht voor kwitanties van uitgaven beneden € 126,97 op te vragen.²⁸³

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Samenvattingen van de financiële verslagen betreffende verkiezingsuitgaven, giften en de besteding van subsidies worden gerapporteerd aan de voorzitter van de *Dáil* en gepubliceerd op de website van de SIPO.²⁸⁴

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Ja.²⁸⁵

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt?

Het totaal bedrag van alle giften moet openbaar gemaakt worden; daarnaast moeten partijen giften boven € 5.078,95 (oorspronkelijk: 4.000 Ierse ponden) afzonderlijk openbaar maken; kandidaten en parlementsleden giften boven € 634,87 (500 Ierse ponden).²⁸⁶

²⁷⁹ Uitzonderingen zijn bijvoorbeeld het uitlenen van een motorrijtuig (aan een partijkandidaat) dat niet gewoonlijk voor verhuur gebruikt wordt (*Electoral Act* 1997, art. 22).

²⁸⁰ *Electoral Act* 1997, art. 23 (1); Standards in Public Office Commission, 'Donation Statements furnished by Political Parties for 2008', on-line: www.sipo.gov.ie (geraadpleegd op 13 augustus 2009); de SIPO stelt overigens als richtlijn € 100,- voor.

²⁸¹ *Electoral Act* 1997, art. 24 (1 en 3).

²⁸² Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for the general election to the 30th *Dáil*', on-line: www.sipo.gov.ie (geraadpleegd op 24 maart en 13 augustus 2009).

²⁸³ Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for the general election to the 30th *Dáil*'; zie ook *Electoral Act* 1997, art. 24.

²⁸⁴ Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for the general election to the 30th *Dáil*'.

²⁸⁵ *Electoral Act* 1997, art. 23, 23a, 24 en 26.

²⁸⁶ *Electoral Act* 1997, art. 24 (4); Standards in Public Office Commission, 'Donation Statements furnished by Political Parties for 2008'; Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for the general election to the 30th *Dáil*'.

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

De politieke partijen en kandidaten leveren bij de SIPO een lijst in met giften en namen en adressen van de donateurs die meer dan € 5.078,95 resp. € 634,87 geschonken hebben, een zogeheten *donation statement*, vergezeld van een formele verklaring (*statutory declaration*) dat de lijst volledig juist is.²⁸⁷ De commissie stuurt een kopie daarvan naar het parlement.²⁸⁸ Op de website van de SIPO worden de *donation statements* gepubliceerd.²⁸⁹

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Een politieke partij moet het bedrag, de naam en het adres van de donateur bekend maken bij de SIPO wanneer de gift hoger is dan € 5.078,95 (oorspronkelijk: 4.000 Ierse ponden). Individuele kandidaten moeten dat doen wanneer de gift meer is dan € 634,87 (500 Ierse ponden).²⁹⁰ Kandidaten die niet verkozen zijn, moeten binnen 56 dagen na de verkiezingen aan de SIPO donaties die zij ontvangen hebben bekend maken wanneer die meer bedragen dan € 634,87.²⁹¹

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Ja. Een politieke partij mag in een jaar niet meer dan € 6.348,69 (oorspronkelijk: 5.000 Ierse ponden) aan giften ontvangen van één donateur. Voor individuele kandidaten geldt een bovengrens van € 2.539,48 (2.000 Ierse ponden).²⁹²

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Ja.

- (a) Natuurlijke- of rechtspersonen die niet (ook) in Ierland gevestigd zijn mogen niet doneren.²⁹³
- (b) Politieke partijen en kandidaten mogen geen giften aannemen van meer dan € 126,97 (100 Ierse ponden) van een donateur waarvan naam en adres bij hen niet bekend zijn.²⁹⁴
- (c) Partijen of kandidaten mogen evenmin giften aannemen van een donateur die meer dan € 5.078,95 aan één of meer leden van dezelfde partij schenkt maar duidelijk maakt dat hij/zij geen verklaring daarover wil afgeven.²⁹⁵

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja, met een uitzondering: een donatie van een kieskringkantoor aan een kandidaat ('a constituency office provided to the candidate') valt niet onder de limiet.²⁹⁶

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

De boven vermelde *Standards in Public Office Commission* (SIPO, zie S11), die overigens een bredere taak heeft, zoals de naam al aangeeft: ze waakt over de handhaving van ethische normen in het openbaar bestuur.²⁹⁷

---

²⁸⁷ Electoral Act 1997, art. 24 (1-6).

²⁸⁸ Electoral Act 1997, art. 24 (7).

²⁸⁹ De website van de Standards in Public Office Commission: www.sipo.gov.ie.

²⁹⁰ Electoral Act 1997, art. 24 (4); Standards in Public Office Commission, 'Donation Statements furnished by Political Parties for 2008'.

²⁹¹ Electoral Act 1997, art. 24 (2).

²⁹² Art. 23a, toegevoegd aan de Kieswet in 2001; Electoral (Amendment) Act 2001, art. 49; on-line: www.irishstatutebook.ie/2001/en/act/pub/0038/sec0049.html (geraadpleegd op 14 augustus 2009).

²⁹³ Electoral (Amendment) Act 2001, art. 23a (2).

²⁹⁴ Electoral Act 1997, art. 23 (1); Electoral (Amendment) Act 2001, art. 23b.

²⁹⁵ Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for the general election to the 30th Dáil'. Donateurs moeten zelf ook giften aan politieke partijen of kandidaten boven een bepaald bedrag melden.

²⁹⁶ Electoral Act 1997, art. 22 (2); Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for the general election to the 30th Dáil'.

²⁹⁷ Zie noot 214; zie ook op de website van de Commissie: www.sipo.gov.ie/en/AboutUs/Functions/, (geraadpleegd op 18 maart 2009).

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

De SIPO is bevoegd alle partijdocumenten in te zien, die het acht nodig te hebben voor de uitvoering van haar controlerende functie. Bovendien mag zij getuigen of betrokken personen oproepen en onder ede vragen laten beantwoorden. Weigering of obstructie geldt als strafbaar feit.²⁹⁸ Daarnaast kan de SIPO zelf richtlijnen opstellen voor personen c.q. partijen die onder de Kieswet van 1997 (*Electoral Act 1997*) vallen.²⁹⁹

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

- (a) Op het niet kunnen tonen van een ontvangstbewijs van de acceptatie van een niet toegestane gift staat een boete van maximaal € 1.269,74 (1000 Ierse ponden).
- (b) Op het niet terugstorten van een dergelijke gift, of de waarde daarvan, staat ook een boete van maximaal € 1.269,74.
- (c) Aan het niet op tijd inleveren van een *donation statement* staat eveneens een boete van € 1.269,74.
- (d) Het bewust verschaffen van een onvolledige of onjuiste *donation statement* of verklaring daarover wordt bestraft met een boete van maximaal € 25.394,76 (20.000 Ierse ponden) of een gevangenisstraf van maximaal drie jaar, of een combinatie van beide straffen.
- (e) Wanneer een *donation statement* na een veroordeling nog steeds onjuist of onvolledig is, moet een boete van maximaal € 126,97 per dag betaald worden.³⁰⁰

---

²⁹⁸ *Standards in Public Office Act, 2001*, art. 17; zie ook *Ethics in Public Office Act, 1995*, art. 21; on-line: www.irishstatutebook.ie/1995/en/act/pub/0022/sec0021.html (geraadpleegd op 18 augustus 2009).

²⁹⁹ *Electoral Act 1997*, art. 4 (6).

³⁰⁰ *Electoral Act 1997*, art. 25; Standards in Public Office Commission, 'Guidelines for Political Parties on donations and prohibited donations', on-line: www.sipo.gov.ie (geraadpleegd op 18 augustus 2009).

Bijlage A.5 Oostenrijk

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja. Naast een algemene subsidie (*Zuwendung*) kunnen partijen een tegemoetkoming in hun verkiezingsuitgaven (*Wahlwerbungskosten-Beitrag*) krijgen.³⁰¹

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

De bondskanselier, c.q. zijn departement (*Bundeskanzleramt*).³⁰² De subsidie voor politieke jongerenorganisaties wordt verstrekt door de minister van Sociale Zekerheid en Generaties.

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

- (a) Een politieke partij moet ten minste één zetel hebben in het parlement (*Nationalrat*) of 1% van de geldige stemmen bij de laatste parlementaire verkiezingen behaald hebben om in aanmerking te kunnen komen voor algemene subsidie.³⁰³ In het laatste geval wordt de subsidie eenmalig verstrekkt (volgend op de verkiezingen).
- (b) Een partij moet ten minste één zetel hebben behaald bij de laatste parlementsverkiezingen dan wel Europese verkiezingen om voor verkiezingssubsidie (*Wahlwerbungskosten-Beitrag*) in aanmerking te komen.³⁰⁴

De aanvraag van de algemene subsidie dient voor 15 december van het voorafgaande jaar c.q. hoogstens drie maanden na de verkiezingen te geschieden.³⁰⁵

4. Zijn er juridische voorwaarden, bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

Alle partijen moeten volgens de Partijenwet in statuten de partijstructuur en de rechten en plichten van de leden vastleggen.³⁰⁶

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Ja, maar alleen in verkiezingsjaren (zie hierboven, S3).

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Nee.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Zie tabel 12.

³⁰¹ Zie de Wet taken, financiering en verkiezingspropaganda politieke partijen, meestal 'Partijenwet' genoemd (*Bundesgesetz über die Aufgaben, Finanzierung und Wahlwerbung politischer Parteien (Parteiengesetz)*), § 2 en § 2a; on-line: www.bundeskanzleramt.at/DocView.axd?CobId=26853 (geraadpleegd op 6 augustus 2009).

³⁰² *Parteiengesetz*, § 2a (4); zie ook de brief van M. Traimer, Bundeskanzleramt, 31 maart 2009; en zie de website van IDEA, http://www.idea.int/parties/finance/db/country_view.cfm?CountryCode=AT&questionGroupID=6 (geraadpleegd op 1 april 2009).

³⁰³ *Parteiengesetz*, § 2 (2).

³⁰⁴ *Parteiengesetz*, § 2a (1) en § 2b.

³⁰⁵ *Parteiengesetz*, § 3 (4).

³⁰⁶ *Parteiengesetz*, § 1 (4).

Tabel 12. Aantal leden van in de Nationalrat vertegenwoordigde partijen

Partij	Leden
Bündnis Zukunft Österreich (BZÖ)	*
Die Grünen	4.736 (januari 2009)
Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ)	*
Österreichische Volkspartei (ÖVP)	700.000 (2008)
Sozialdemokratische Partei Österreichs (SPÖ)	286.628 (december 2007)

Bron: opgave van partijsecretariaten.

* van BZÖ en FPÖ kon geen opgave verkregen worden.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

De directe overheidssubsidie wordt op de volgende manieren per jaar verdeeld:

- elke partij met tenminste vijf afgevaardigden in het parlement ontvangt een basisbedrag van € 218.019;³⁰⁷
- een bedrag rond de € 14.383.200 (zie S12) wordt verdeeld over de partijen die minimaal één zetel in de *Nationalrat* behaald hebben, in verhouding tot het aantal stemmen dat een partij bij de laatste parlementsverkiezingen heeft gekregen, nadat de hierboven genoemde basisbedragen zijn afgetrokken;³⁰⁸
- partijen die geen zetels maar wel minstens 1% van de stemmen hebben gehaald bij de parlementsverkiezingen krijgen eenmalig ook een evenredig deel van het onder (b) genoemde bedrag;³⁰⁹
- in verkiezingsjaren kan een partij € 1,94 per stem als tegemoetkoming in de verkiezingsuitgaven (*Wahlwerbungskosten-Beitrag*) ontvangen (bij verkiezingen van de *Nationalrat*; bij verkiezingen voor het Europese Parlement wordt dat bedrag met 10% gekort).³¹⁰

Daarnaast krijgen fracties toelagen, zgn. *Klubförderung*, bestaande uit een basisbedrag en een bedrag afhankelijk van de omvang van de fractie, uitgedrukt in salarissen van bepaalde ambtenaren.³¹¹

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties? Zo ja, welke?

Ja, politieke vormings- en onderzoeksinstituten (*Parteiakademien*) krijgen apart subsidie.³¹²

Daarnaast krijgen jongerenorganisaties van de in de *Nationalrat* vertegenwoordigde partijen subsidie van het ministerie voor Sociale Zekerheid en Generaties (*Bundesministerium für soziale Sicherheit und Generationen*), waarvan de hoogte afhangt van het aantal zetels van de partij en van het aantal leden van de jongerenorganisatie.³¹³ In 2008 was dat € 1.235.439.³¹⁴ De jongerenorganisaties kunnen bovendien incidentele subsidies voor projecten krijgen.³¹⁵

³⁰⁷ *Parteiengesetz*, § 2 (2) (a).

³⁰⁸ *Parteiengesetz*, § 2 (2) (b).

³⁰⁹ *Parteiengesetz*, § 2 (2) (c).

³¹⁰ *Parteiengesetz*, § 2a (2) en § 2b.

³¹¹ *Klubfinanzierungsgesetz* 1985; on-line: www.ris.bka.gv.at (geraadpleegd op 10 september 2009).

³¹² Wet ter bevordering van politiek vormingswerk en journalistiek 1984 (*Bundesgesetz über die Förderung politischer Bildungsarbeit und Publizistik* 1984; on-line: www.bka.gv.at/site/4073/default.aspx (geraadpleegd op 6 augustus 2009); deze subsidie bestaat uit een basisbedrag en een bedrag per zetel in het parlement; de waarde wordt uitgedrukt in salarissen van bepaalde hoogleraren en andere ambtenaren; zie ook Hubert Sicking, 'The Austrian Party Academies', in: Karl-Heinz Nassmacher (red.), *Foundations for Democracy. Approaches to Comparative Political Finance* (Baden-Baden: Nomos, 2001), 338-349.

³¹³ Voor elke tien parlementsleden krijgt men € 50.871, voor elke 10.000 leden nog eens € 7.267,30; zie *Bundesgesetz über die Förderung der außerschulischen Jugendberziehung und Jugendarbeit* (*Bundesförderungsgesetz*), on-line: www.ris.bka.gv.at (geraadpleegd op 1 september 2009).

³¹⁴ *Bundesvoranschlag 2010 / Familie und Jugend*, p. 15; on-line: www.bmf.gv.at/Budget/budgets/2009... (geraadpleegd op 23 november 2009).

³¹⁵ Email van Dr. Hubert Sicking (Universiteit van Wenen), 31 augustus 2009; exacte cijfers kon ook hij niet verschaffen.

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

De Partijwet noemt slechts 'Zwecke der Öffentlichkeitsarbeit' die niet nader gespecificeerd worden. De subsidie voor de politieke vormings- en onderzoeksinstituten is wel aan specifieke doelen gebonden: bevordering van staatsburgerlijke vorming en politieke en culturele vorming, en van inzichten in politieke, economische, juridische en maatschappelijke verbanden op nationaal en internationaal niveau die het algemeen nut dienen.³¹⁶

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

De partij moet de besteding van de subsidie precies vastleggen in een verslag dat door twee beëdigde accountants (*beidete Wirtschaftsprüfer*) gecontroleerd wordt, die door de minister van Financiën worden aangewezen uit een lijst van vijf door de partij gekozen accountants. De uitkomst van het accountantsonderzoek wordt in het staatsblad (*Amtsblatt zur Wiener Zeitung*) gepubliceerd.³¹⁷

De verkiezingsuitgaven van de partijen worden gecontroleerd door een Commissie van Toezicht op Verkiezingsuitgaven (*Kommission zur Überwachung der Wahlwerbungskosten*), ingesteld en voorgezeten door de minister van Binnenlandse Zaken (of zijn vertegenwoordiger) en bestaande uit zeven leden van de in het presidium van de *Nationalrat* vertegenwoordigde partijen en drie door hen voorgedragen deskundigen op het gebied van reclame (*Experten der Werbewirtschaft*).³¹⁸ Deze commissie publiceert haar bevindingen in het Staatsblad en kan besluiten subsidies te korten indien de uitgaven van een partij de haar toegestane uitgaven met meer dan 10% te boven gaan.³¹⁹

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

Volgens de Partijwet hebben partijen sinds 2005 recht op totaal € 14.383.200 aangepast aan de prijsindex voor consumptiegoederen.³²⁰ In 2008 werd € 16.142.140,80 uitgekeerd aan de partijen.³²¹ Omdat in 2008 bovendien (vervroegde) verkiezingen voor het parlement plaats vonden, ontvingen de in het parlement vertegenwoordigde partijen nog eens € 13.300.893,31.³²² Totaal: € 29.443.034,11. Aan de politieke vormings- en onderzoeksinstituten (*Parteiakademien*) van de vijf in het parlement vertegenwoordigde partijen werd in 2008 € 11.267.759,72 uitgekeerd. Rekent men dit bedrag mee, dan komt het totale subsidiebedrag op € 40.710.793,83.³²³

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Uitgaande van een inwoneraantal van 8.205.533 bedroeg de subsidie in 2008 exclusief vergoeding verkiezingsuitgaven: € 1,90 euro per inwoner; inclusief vergoeding verkiezingsuitgaven € 3,58.³²⁴ Rekent men de subsidie voor de politieke vormings- en onderzoeksinstituten ook mee, dan wordt het bedrag per inwoner € 4,96.

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

³¹⁶ De wetstekst luidt: 'der Rechtsträger muss in Übereinstimmung mit seiner Satzung das Ziel verfolgen, die staatsbürgerliche Bildung im Sinne der Grundsätze der Bundesverfassung, die politische und kulturelle Bildung sowie die Einsichten in politische, wirtschaftliche, rechtliche und gesellschaftliche Zusammenhänge auf innerstaatlicher und internationaler Ebene unmittelbar und in gemeinnütziger Weise zu fördern, insbesondere durch Schulungen, Seminare, Enqueten, Vorträge, Arbeitsgruppen, Fernkurse, Stipendien und Publikationen' (Wet ter bevordering van politiek vormingswerk en journalistiek (*Bundesgesetz über die Förderung politischer Bildungsarbeit und Publizistik*), § 1.2).

³¹⁷ *Parteiengesetz*, § 4 (1-3).

³¹⁸ *Parteiengesetz*, § 9 (1-3).

³¹⁹ *Parteiengesetz*, § 11 en § 14. De partijen kunnen bij wet voorgeschreven krijgen dat ze slechts tot een bepaald bedrag aan verkiezingen mogen uitgeven.

³²⁰ *Parteiengesetz*, § 2 (3).

³²¹ Bundeskanzleramt, 'Parteienförderung (2002-2008)', on-line: www.bka.gv.at/site/4073/default.aspx (geraadpleegd op 5 augustus 2009); zie voorts de email van M. Traimer, 31 maart 2009.

³²² Bundeskanzleramt, 'Parteienförderung (2002-2008)'; email van M. Traimer, 31 maart 2009.

³²³ Bundeskanzleramt, 'Förderung der Parteiakademien (2002-2008)', on-line: www.bka.gv.at/site/4073/default.aspx (geraadpleegd op 5 augustus 2009).

³²⁴ www.census.gov (geraadpleegd op 18 juni 2009).

Niet van de federale overheid, maar wel van regionale en lokale overheden.³²⁵

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Deelstaten (*Länder*) en lokale overheden.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Niet bekend; dit is niet op federaal niveau geregeld.

Giften

---

³²⁵ Zie Hubert Sickinger, 'Überlegungen zur Reform der österreichischen Parteienfinanzierung', *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 31: 1 (2002), 73-90; zie ook Gudrun Klee, 'Financing Parties and Elections in Small European Democracies: Austria and Sweden', in: Arthur B. Gunlicks (red), *Campaign and Party Finance in North America and Western Europe*, Boulder: Westview Press, 1993, 178-200, i.h.b. 183-184.

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja.³²⁶

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Partijen moeten wel kosteloos of tegen gereduceerd tarief ter beschikking gestelde diensten ('*lebende Subventionen*') in hun jaarverslag vermelden, maar de wetstekst vermeldt niet expliciet dat deze diensten ook aan de hieronder (G4-11) vermelde regels moeten voldoen. De indruk bestaat dat het niet moeilijk is de regels op deze manier te ontduiken.³²⁷

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Partijen moeten in hun jaarverslag (*Rechenschaftsbericht*) het totaal bedrag aan ontvangen giften vermelden – evenals andere inkomsten.³²⁸ Voorts moeten ze als bijlage bij dit jaarverslag een lijst leveren met alle giften boven € 7.260 (*Spendenliste*), opgesplitst in vier categorieën (natuurlijke personen; geregistreerde ondernemingen; verenigingen; stichtingen en openbare lichamen). Van de giften in de eerste drie categorieën moeten naam en adres van de gever op een aparte donateurslijst (*Spenderliste*) vermeld worden, die voor 30 september van het volgend jaar aan de voorzitter van de Rekenkamer (*Rechnungshof*) verzonden moet worden.³²⁹

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

Ja, de inkomsten en uitgaven moeten in het financiële jaarverslag opgesplitst naar een tiental categorieën vermeld worden.³³⁰ Voorts moeten partijen een giftenlijst (*Spendenliste*) bij het verslag voegen (zie hierboven, G3).

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Ja, de jaarverslagen dienen voor 30 september in het staatsblad (*Amtsblatt zur Wiener Zeitung*) gepubliceerd te worden.³³¹

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Met de jaarverslagen dienen ook de giftenlijsten (*Spendenlisten*) voor 30 september in het staatsblad (*Amtsblatt zur Wiener Zeitung*) gepubliceerd te worden (zie hierboven G3). Dat wil niet zeggen dat ook de donateurslijsten (*Spenderlisten*) met namen en adressen van de donateurs gepubliceerd moeten worden.³³²

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt.

Giften boven € 7.260 (in de boven vermelde *Spendenliste*, zie G3).³³³

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

De giftenlijst (*Spendenliste*) dient uiterlijk 30 september van het volgend jaar in het staatsblad (*Amtsblatt zur Wiener Zeitung*) gepubliceerd te worden (zie G6).³³⁴

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Alleen de hoogte van de donatie moet bekend gemaakt worden.³³⁵

³²⁶ Zie *Parteiengesetz*, § 4 (7-10).

³²⁷ Zie Sickinger, 'Überlegungen zur Reform der österreichischen Parteienfinanzierung', 75-79.

³²⁸ *Parteiengesetz*, § 4 (6).

³²⁹ *Parteiengesetz*, § 4 (8).

³³⁰ En wel de volgende inkomsten: ledencontributie; subsidies; bijdragen van partijfunctionarissen en bij de partij behorende ambt dragers; inkomsten uit ondernemingen; inkomsten uit overig vermogen; giften; netto-inkomsten uit door de partij georganiseerde evenementen, de verkoop van gedrukt materiaal en overige inkomsten vergaard uit door de partij ondernomen activiteiten; leningen; kosteloos of tegen gereduceerd tarief ter beschikking gestelde diensten ('*lebende Subventionen*'); overige vormen van inkomsten. De uitgaven moeten worden gespecificeerd naar de volgende categorieën: personeelsuitgaven; kantooruitgaven en aankopen; uitgaven voor PR; evenementen en manifestaties; wagenpark; overige administratiekosten; lidmaatschapsgelden; uitgaven aan rechtsbijstand, onderzoek en advies; rente op leningen en het aflossen van leningen; internationale organisatie; overige uitgaven (*Parteiengesetz*, § 4 (5-6)).

³³¹ *Parteiengesetz*, § 4 (9).

³³² *Parteiengesetz*, § 4 (8-9).

³³³ *Parteiengesetz*, § 4 (7).

³³⁴ *Parteiengesetz*, § 4 (9).

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Nee.

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Nee.

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

N.v.t.

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

De Rekenkamer (*Rechnungshof*) moet nagaan of de giften in de donateurslijst (*Spenderliste*) naar behoren gedeclareerd zijn.³³⁵ De Oostenrijkse politicoloog Hubert Sickinger merkt hierbij op dat de Rekenkamer hierbij eigenlijk 'keine Kontroll-, sondern nur eine Art Notarfunktion' vervult en dat echte controle ontbreekt.³³⁷

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

De Rekenkamer kan niet veel meer doen dan de bondskanselier mededelen dat een donateurslijst niet of te laat is ingeleverd.³³⁸

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

De bondskanselier is gerechtigd de subsidie voor een politieke partij in te houden, wanneer die haar giftenlijst niet tijdig openbaar heeft gemaakt, of haar donateurslijst niet tijdig bij de Rekenkamer heeft ingeleverd.³³⁹

---

³³⁵ Zie Karl-Heinz-Nassmacher, 'Political Finance in West Central Europe: Austria, Germany, Switzerland', in: Karl-Heinz Nassmacher (red.), *Foundations for Democracy. Approaches to Comparative Political Finance*, Baden-Baden: Nomos, 2001, 92-111, i.h.b. 111. Zie voorts Michael Pinto-Duschinsky, 'Financing Politics: A Global View', *Journal of Democracy*, 13: 4 (2002) 69-86, i.h.b. 76.

³³⁶ *Parteiengesetz*, § 4 (8).

³³⁷ Sickinger, 'Überlegungen zur Reform der österreichischen Parteienfinanzierung', 76.

³³⁸ *Parteiengesetz*, § 4 (8).

³³⁹ *Parteiengesetz*, § 4 (10). Sickinger merkt hierbij op dat deze sanctie in de praktijk weinig effect heeft (Sickinger, 'Überlegungen zur Reform der österreichischen Parteienfinanzierung', 77).

Bijlage A.6 Verenigd Koninkrijk

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja, en wel subsidie voor beleidsontwikkeling: *Policy Development Grants*.

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

De Kiescommissie (*Electoral Commission*).³⁴⁰

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

- (a) Een politieke partij moet zich laten registreren bij de Kiescommissie, waarbij ze moet aangeven aan welke verkiezingen ze wil deelnemen en wie haar partijleider is, en kopiën overhandigen van haar statuten en haar financiële organisatieschema.³⁴¹
- (b) Tenminste twee leden van de partij moeten in het Lagerhuis (*House of Commons*) gekozen zijn en de vereiste eed van trouw (volgens de *Parliamentary Oaths Act* van 1866) gezworen hebben.³⁴²

Voor het in aanmerking komen van een toelage voor het verrichten van parlementaire werkzaamheden moet een partij minimaal twee zetels in het Lagerhuis hebben, of één zetel, maar dan moeten in de vorige verkiezingen minstens 150.000 stemmen zijn behaald. Deze toelage is niet bedoeld voor een regeringspartij.³⁴³ Voor partijen in het Hogerhuis (*House of Lords*) geldt een soortgelijke regeling.³⁴⁴

4. Zijn er juridische voorwaarden, bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

Nee (afgezien van registratie, zie hierboven S3).³⁴⁵

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Nee (zie hierboven, S3).

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Nee.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Van de 11 in het Lagerhuis vertegenwoordigde partijen hebben slechts vier hun ledental bekend gemaakt. De Conservatieve Partij telde in 2008 250.000 leden, de Schotse Nationale Partij (*Scottish National Party*, SNP) 15.097 leden, de Partij van Wales (*Plaid Cymru*) 11.496 leden. De Noord-Ierse Democratische Unionisten (*Democratic Unionist Party*, DUP) gaven op in februari 2009 ongeveer 5000 leden te hebben.

³⁴⁰ *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000* (c. 41); on-line: www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000041 (geraadpleegd op 20 augustus 2009); de wet is in 2009 op een aantal punten, maar niet in de kern gewijzigd, de uitvoering daarvan zal waarschijnlijk pas in 2010 plaats vinden; zie The Electoral Commission, 'The Political Parties and Elections Act in action', on-line: www.electoralcommission.org.uk/party-finance (geraadpleegd op 24 augustus 2009); *Political Parties and Elections Act 2009* (c.12), on-line: www.opsi.gov.uk/acts/acts2009/ukpga_20090012 (geraadpleegd op 24 augustus 2009); zie ook: Groups of States against Corruption, *Evaluation Report on the United Kingdom on Transparency of Party Funding*, Straatsburg, 2008; on-line: www.coe.int/greco (geraadpleegd in april 2009).

³⁴¹ *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*, art. 22-31; *Evaluation Report on the United Kingdom*, secties 8-9 en 65. Formeel moeten partijen bovendien een penningmeester (*treasurer*) en een partijbestuurder die kandidaten voordraagt (*nominating officer*) aanwijzen, maar die functies kunnen ook door de partijleider bekleed worden.

³⁴² *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*, art. 12 (1); de partij Sinn Fein, waarvan leden Noord-Ierse zetels wonnen en de eed weigerden, kreeg zodoende geen subsidie.

³⁴³ *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 33.

³⁴⁴ *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 35.

³⁴⁵ *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 7 en 65.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

a. Directe subsidie

Jaarlijks wordt maximaal twee miljoen pond verdeeld ten behoeve van beleidsontwikkeling (*Policy Development Grants*) volgens een bepaalde formule, vastgesteld door de minister van Binnenlandse Zaken (*Secretary of State*) op advies van de Kiescommissie. Het beschikbare bedrag wordt eerst verdeeld over de vier gebiedsdelen van het Verenigd Koninkrijk (Engeland, Schotland, Wales en Noord-Ierland) naar verhouding van het aantal kiezers en vervolgens over de relevante partijen, waarbij het aantal kiezers meegewogen wordt.³⁴⁶ Zo kregen de in alle delen van het Verenigd Koninkrijk werkzame partijen (Conservatieve Partij, *Labour* en de Liberaal-Democraten) sinds 2002 elk £ 400.000 à 450.000, terwijl de op één gebiedsdeel gerichte partijen (SNP, *Plaid Cymru*, DUP en de *Social Democratic and Labour Party* (SDLP)) elk £ 100.000 à 150.000 ontvingen.³⁴⁷

b. Indirecte subsidie

Politieke partijen krijgen gratis zendtijd op radio en televisie naar rato van het aantal kandidaten dat meedoet aan verkiezingen (mits ze minimaal in een zesde van alle kieskringen kandidaten stellen).³⁴⁸ Verder mogen kandidaten gratis één keer post versturen naar de kiesgerechtigden in hun kieskring en hebben ze recht op het gratis gebruik van ruimtes voor openbare bijeenkomsten.³⁴⁹

c. Fractietoelagen

Daarnaast krijgen de oppositiepartijen in het Lagerhuis een toelage voor hun parlementaire werkzaamheden, naar de indiener van het desbetreffende wetsontwerp in 1975 *Short Money* genoemd.³⁵⁰ Voor oppositiepartijen en onafhankelijke leden in het Hogerhuis bestaat een soortgelijke toelage, *Cranborne Money* genoemd. Beide vormen van subsidie zijn bedoeld voor algemene uitgaven van de oppositie en voor reiskosten.³⁵¹ Ze worden toegekend op basis van het aantal verworven zetels en (in het geval van *Short Money*) het aantal behaalde stemmen. Voor de leden van *Sinn Fein* die de eed van trouw weigeren en dus hun zetel in het Lagerhuis niet (mogen) innemen geldt een afzonderlijke (en meer bescheiden) subsidieregeling.³⁵²

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties? Zo ja, welke?

Niets in de literatuur duidt hierop.³⁵³

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

Ja, de *Policy Development Grants* zijn bedoeld voor beleids- en programmaontwikkeling van de politieke partijen: 'to assist the party with the development of policies for inclusion in any manifesto on the basis of which candidates authorised to stand by the party will seek to be elected (..) or the party itself will seek to be so elected..'.³⁵⁴

³⁴⁶ Volgens de beschikking van de minister: *The Elections (Policy Development Grants Scheme) Order 2002, Statutory Instrument 2002 No. 224*, art. 4-9; on-line: www.opsi.gov.uk/si/si2002/20020224.htm (geraadpleegd op 20 augustus 2009).

³⁴⁷ The Electoral Commission, 'Policy Development Grants: allocation made under the agreed scheme', on-line: www.electoralcommission.org.uk/_data/assets/excel_doc/geraadpleegd op 3 augustus 2009).

³⁴⁸ *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 37; zie ook de website van IDEA, www.idea.int/parties/finance/db/country_view.cfm?CountryCode=GB&questionGroupID=12 (geraadpleegd op 14 april 2009).

³⁴⁹ *Evaluation Report on the United Kingdom*, secties 38 en 39.

³⁵⁰ Richard Kelly, 'Short Money', Parliament and Constitution Centre; on-line: www.parliament.uk/commons/lib/research/briefings/snpc-01663.pdf (geraadpleegd op 1 april en 21 augustus 2009).

³⁵¹ Richard Kelly, 'Short Money', 9; zie ook *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 35.

³⁵² Richard Kelly, 'Short Money', 10-11.

³⁵³ Zie bijvoorbeeld Ruud A. Koole, 'Political Finance in Western Europe', in: Karl-Heinz Nassmacher (red.), *Foundations for Democracy. Approaches to Comparative Political Finance*, Baden-Baden: Nomos, 2001, 73-91; Karl-Heinz Nassmacher, *The Funding of Party Competition. Political Finance in 25 Democracies*, Baden-Baden: Nomos, 2009, 308-310; R.J. Johnston en C.J. Pattie, 'Great Britain: Twentieth Century Parties Operating Under Nineteenth Century Regulations' in: Arthur B. Gunlicks (red.), *Campaign and Party Finance in North America and Western Europe*, Boulder: Westview Press, 1993, 123-154; Alan Grant, 'The Reform of Party Funding in Britain', *The Political Quarterly*, 76: 3 (2005), 381-392.

³⁵⁴ *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*, art. 12 (1) a.

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

- (a) Alle geregistreerde partijen moeten nauwkeurig hun inkomsten en uitgaven (van dag tot dag) bijhouden en kunnen verantwoorden.³⁵⁵ Partijen die meer dan £ 250.000 (ongeveer € 335.000) aan inkomsten of uitgaven te besteden hebben, zijn verplicht een financieel jaarverslag aan een onafhankelijke en bevoegde accountant – die geen lid van de partij mag zijn – voor te leggen.³⁵⁶ De Kiescommissie kan echter ook geregistreerde partijen die minder inkomsten en uitgaven hebben hiertoe verplichten. De Kiescommissie kan ook zelf een accountant hiervoor aanwijzen.
- (b) Het financiële jaarverslag moet binnen een bepaalde tijd aan de Kiescommissie verzonden worden.³⁵⁷

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

De subsidie voor beleidsontwikkeling (*Policy Development Grants*) bedraagt maximaal £2.000.000 (ongeveer € 2.685.000); in sommige jaren wordt een iets lager bedrag uitgekeerd, in 2008 bijvoorbeeld £ 1.956.730.³⁵⁸

De toelagen voor parlementaire werkzaamheden zijn hoger: in 2008 werd £ 6.883.926 aan *Short Money* en £ 773.066 aan *Cranborne Money* uitgekeerd.³⁵⁹

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Uitgaande van een inwoneraantal van 60.943.912 in 2008 werd £ 0,03 (€ 0,04) besteed aan subsidie voor beleidsontwikkeling; zou men de fractietoelagen meerekenen dan wordt dit £ 0,16 per inwoner.³⁶⁰

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

De regionale parlementen in Schotland en Noord-Ierland hebben eigen regelingen voor fractietoelagen, maar voor zover bekend geen subsidies voor partijen.³⁶¹ Over lokale subsidies wordt in de onderzochte literatuur niets vermeld.

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Geen gegevens.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Geen gegevens.

---

³⁵⁵ *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*, art. 41 (1-3).

³⁵⁶ *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*, art. 43.

³⁵⁷ *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*, art. 45; zie ook *Evaluation Report on the United Kingdom*, secties 65, 67 en 95.

³⁵⁸ The Electoral Commission, 'Policy Development Grants: allocation made under the agreed scheme'. In 2008 kregen met name de Conservatieve Partij en de SDLP iets minder uitbetaald dan toegekend; de Kiescommissie vermeldt niet de redenen hiervoor.

³⁵⁹ Richard Kelly, 'Short Money', 12, 15.

³⁶⁰ On-line: www.census.gov (geraadpleegd op 18 juni 2009).

³⁶¹ *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 34.

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja: de Wet politieke partijen, verkiezingen en referenda 2000 (*Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*).

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja.³⁶²

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Ja. De volgende giften moeten (elk kwartaal; in verkiezingstijd elke week) geregistreerd worden:

- (a) alle donaties van één donateur die samen meer dan £ 5.000 (ongeveer € 6.700) waard zijn;
- (b) donaties aan partijafdelingen met eigen boekhouding (*accounting units*) of aan individuele leden van meer dan £ 1.000 (ongeveer € 1.300);
- (c) donaties van meer dan £ 1.000 van een donateur die eerder (in het jaar) al meer dan £ 5.000 geschonken had;
- (d) donaties van meer dan £ 200 (ongeveer € 268) van een niet toegestane donateur (zie G11) of een (nog) niet geïdentificeerde donateur (deze donaties moeten bovendien worden teruggestort of indien de donateur onbekend is aan de Kiescommissie worden afgestaan).³⁶³

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

Ja: de Wet politieke partijen, verkiezingen en referenda 2000 geeft globale regels voor financiële verslagen, de Kiescommissie kan die nader invullen. De eisen worden strenger als partijen meer dan £ 5.000 c.q. meer dan £ 250.000 aan inkomsten of uitgaven te besteden hebben.³⁶⁴

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Financiële verslagen en donatieoverzichten (*donation returns*) worden via de Kiescommissie op haar website openbaar gemaakt.³⁶⁵

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Ja.³⁶⁶

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt?

Ja: giften boven £ 5.000 aan partijen en boven £ 1.000 aan individuen of partijafdelingen (*accounting units*), alsmede anonieme giften boven £ 200 (zie hierboven, G3).

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

De lijst van donaties (*register of donations*) wordt (per kwartaal) op de website van de Kiescommissie (*Electoral Commission*) gepubliceerd.³⁶⁷

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Het bedrag en de naam van de donateur en van de *donee* (partij, partijafdeling of individueel lid). Adressen van individuele donateurs worden niet vermeld, wel die van ondernemingen en andere organisaties die giften schenken.³⁶⁸

³⁶² *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*, art. 50-52.

³⁶³ *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000*, art. 57, 62 en art. 71 (Schedule 7); zie ook *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 42; in de nieuwe wet worden de bedragen iets verhoogd, van £ 200 naar £ 500, resp. van £ 1.000 naar £ 1.500 en van £ 5.000 naar £ 7.500 (zie *Political Parties and Elections Act 2009*, art. 20).

³⁶⁴ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 42. De penningmeesters van de partijen moeten bovendien verklaren dat de donatieoverzichten volledig en juist zijn (*ibidem*, art. 66).

³⁶⁵ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 45.

³⁶⁶ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 69.

³⁶⁷ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 69; zie ook de website van de Kiescommissie: www.electoralcommission.org.uk/regulatory-issues/regdpoliticalparties (geraadpleegd op 26 augustus 2009).

³⁶⁸ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, Schedule 6, art. 2; zie ook *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 84.

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Nee.

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Ja. Van de volgende donateurs mogen geen giften ontvangen worden:

- (a) personen die niet ingeschreven zijn als Britse kiezers;
- (b) bedrijven die niet in de EU gevestigd en in het Verenigd Koninkrijk geregistreerd zijn;
- (c) vakbonden en andere organisaties die niet in het Verenigd Koninkrijk geregistreerd zijn;
- (d) natuurlijke personen en rechtspersonen die anoniem blijven of een valse naam opgeven.³⁶⁹

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja.³⁷⁰

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

De Kiescommissie (*Electoral Commission*), die benoemd wordt door de regering – in overleg met de voorzitter (*Speaker*) van het Lagerhuis en na advies van de partijleiders. De commissie bestaat uit vijf tot negen leden, die de afgelopen tien jaar geen lid of functionaris van een geregistreerde politieke partij of volksvertegenwoordiger geweest mogen zijn.³⁷¹ Deze commissie houdt toezicht op en geeft voorschriften voor de financiële verslagen van de partijen, en controleert donaties en verkiezingsuitgaven van partijen.³⁷²

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

De Kiescommissie heeft in principe recht op inzage van alle relevante partijdocumenten en ander materiaal voor het uitvoeren van haar toezichthoudende taak. Partijleden zijn verplicht medewerking te verlenen wanneer de commissie daarom vraagt.³⁷³

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

Partijen die niet toegestane giften aannemen moeten deze terugbetalen dan wel aan de Kiescommissie afdragen (indien naam en adres van de gever onbekend zijn).

Wanneer financiële verslagen en donatieoverzichten onvolledig of onjuist zijn, of enig andere vorm van informatie waartoe de partij wettelijk verplicht is onvolledig, onjuist of te laat worden ingeleverd bij de Kiescommissie, moet de partij of het partijlid in kwestie een boete (*civil penalty*) betalen, totdat de gevraagde documenten wel in orde zijn. De boete loopt op met de verstreken termijn, van £ 500 (ongeveer € 670) voor max. drie maanden tot £ 5.000 (€ 6.700) voor meer dan 12 maanden. Daarnaast kunnen partijen of partijleden ook strafrechtelijk vervolgd en tot gevangenisstraf veroordeeld worden wanneer ze bijvoorbeeld documenten vervalst hebben.³⁷⁴

³⁶⁹ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 54.

³⁷⁰ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 50; hierbij gelden enkele voor de hand liggende uitzonderingen zoals vrijwilligerswerk en de indirecte subsidies vermeld onder 58; zie ook *Evaluation Report on the United Kingdom*, sectie 85.

³⁷¹ *Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 1-3; de wet van 2009 schrijft negen of tien leden voor, waarvan vier op voordracht van de leiders van geregistreerde partijen, waarbij de omvang van die partijen meegewogen wordt; de incompatibiliteiten worden iets afgezwakt: commissieleden moeten vijf i.p.v. tien jaar partijloos zijn geweest (zie *Political Parties and Elections Act 2009*, art. 4-7).

³⁷² De *Electoral Commission* vervult daarnaast andere taken, zoals het registreren van politieke partijen, toezicht op verkiezingen en advisering van de regering; zie *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 5-13; zie ook de website van de commissie, www.electoralcommission.org.uk (geraadpleegd op 26 augustus 2009).

³⁷³ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 146; in de wet van 2009 worden de onderzoeksbevoegdheden van de commissie nog verder uitgebreid – mogelijk mede naar aanleiding van suggesties van het onderzoeksteam van GRECO, dat de commissie 'a pro-active approach' aanbeval en er voor pleitte haar meer bevoegdheden tot regulering en sancties te verlenen, zie *Evaluation Report on the United Kingdom*, secties 128-134; zie ook Alan Grant, 'The Reform of Party Funding in Britain', *The Political Quarterly*, 76: 3 (2005), 381-392.

³⁷⁴ *Political Parties, Elections and Referendum Act 2000*, art. 147-148; zie ook *Evaluation Report on the United Kingdom*, secties 105-116.

BIJLAGEN B Overzichten van de GRECO rapporten

*NB: Bij elk antwoord wordt met een cijfer verwezen naar de relevante paragraaf (section) uit het GRECO rapport en eventueel de vraag waaronder deze paragraaf geciteerd wordt; zo verwijst bijvoorbeeld S1: 38 naar paragraaf 38 die geciteerd wordt onder vraag 1 van het deel over subsidies in de betreffende bijlage.
De meest relevante delen zijn vertaald door het ministerie van BZK.*

Bijlage B.1 Estland

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja: '21. Krachtens artikel 12.1 (1) en (4) van de Wet op de politieke partijen, mag de financiering van politieke partijen bestaan uit lidmaatschapsbijdragen, toelagen uit de staatsbegroting, donaties van natuurlijke personen (anonieme of versluierde donaties zijn verboden), politieke partijfondsen en leningen of kredieten. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen nationaal of subnationaal niveau, maar de rechtstreekse overheidsfinanciering is alleen voorbehouden aan partijen die deelnemen aan parlementaire verkiezingen en die ten minste één procent van de stemmen krijgen.'

'22. Voor wat betreft de financiering van verkiezingscampagnes staan de verschillende verkiezingswetten met betrekking tot politieke partijen dezelfde typen financiering, zoals hierboven genoemd, toe zonder verdere beperkingen.

'Independent candidates participating in the elections for Parliament, local government councils or the European Parliament, as well as election coalitions participating in local government council elections, may finance their election campaign out of donations received from natural and – only in the case of independent candidates – legal persons (anonymous or concealed donations are prohibited), loans, estate or personal funds. No direct public funding is provided for election campaigns.'

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrek?

Niet duidelijk.

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

'21. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen nationaal of subnationaal niveau, maar de rechtstreekse overheidsfinanciering is alleen voorbehouden aan partijen die deelnemen aan parlementaire verkiezingen en die ten minste één procent van de stemmen krijgen.'

'23. Direct public funding is distributed only to political parties, according to the provisions in section 12.5 (1) and (2) of the Political Parties Act:

een politieke partij die deelneemt aan de Riigikogu-verkiezingen en de verkiezingsdrempel niet haalt, maar wel ten minste één procent van de stemmen krijgt, ontvangt momenteel een toelage van 150.000 EEK (€ 9.615) per jaar uit de staatsbegroting;

een politieke partij die ten minste vier procent van de stemmen krijgt, ontvangt momenteel een toelage van 250.000 EEK (€ 16.026) per jaar uit de staatsbegroting.'

4. Zijn er juridische voorwaarden bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

Nee, behalve dat alleen geregistreerde partijen en geen individuen of coalities van partijen recht op subsidie hebben.

'8. In accordance with section 1 (1) of the Political Parties Act, a political party is "a voluntary political association of Estonian citizens which is registered pursuant to the procedure provided for in this act and the objective of which is to express the political interests of its members and supporters and to exercise State and local government authority." EU citizens who are permanent residents in Estonia may equally belong to a political party.'

'9. Krachtens artikel 1 (2) van deze wet is een politieke partij een vereniging zonder winstoogmerk en is deze als zodanig, overeenkomstig artikel 2 (1) van de Wet op verenigingen zonder winstoogmerk, een rechtspersoon in het privaatrecht. De passieve handelingsbevoegdheid van een politieke partij vangt aan bij inschrijving van de politieke partij in het register voor verenigingen en stichtingen zonder winstoogmerk en de actieve handelingsbevoegdheid begint nog voor haar inschrijving.'

'11. Political parties are founded by an unattested memorandum of association between natural persons, supplemented by an approval of the articles of association (internal rules). In order to enter a non-profit association in the non-profit associations and foundations register of its location, the management board is to submit a petition setting out the name of the political party, its location and address, the date of approval of the internal rules, the names and personal identification numbers of the members of the party leadership, the specifications for the right of representation of the leadership and if need be the term of the political party.'

'12. Het register voor verenigingen en stichtingen zonder winstoogmerk wordt bijgehouden door de afdeling registratie van de arrondissementsrechtbanken, oftewel de rechtbanken van eerste aanleg in het Estlandse rechtbanksysteem, die uitspraak doen in civielrechtelijke en strafrechtelijke zaken. Indien het verzoekschrift en de bijgevoegde documenten voldoen aan de wettelijke vereisten en als de politieke partij ten minste 1000 leden heeft, wordt deze ingeschreven in het register. Een lid moet ten minste 18 jaar oud zijn en volledig handelingsbevoegd zijn.

A political party may not be registered under the name of a political party which has already been entered in or deleted from the register.'

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Ja, mits een partij heeft meegedaan aan de parlementaire verkiezingen en tenminste een procent van de stemmen heeft gekregen.

'17. Mandates are divided between the political parties which receive at least 5 percent of the votes given nationally and, possibly, individual candidates for whom the number of votes cast exceeds or equals the simple quota calculated for the relevant electoral district.'

'21. No distinction is made as to whether the national or the sub-national level is concerned, however, the direct public funding is restricted to parties participating in parliamentary elections and receiving at least one per cent of the votes.'

'23. Direct public funding is distributed only to political parties, according to the provisions in section 12.5 (1) and (2) of the Political Parties Act:
a political party which participates in Riigikogu elections and fails to reach the election threshold but receives at least one percent of the votes receives currently an allocation of 150.000 EEK (9.615 EUR) from the State budget per year;
a political party which receives at least four percent of the votes receives currently an allocation of 250,000 EEK (16.026 EUR) from the State budget per year.'

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Ja. 1000 leden.

Zie S4:12

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Staat niet in het rapport.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

Partijen die:

1-3% van de stemmen halen krijgen 150,000 EEK (€ 9.586) per jaar.

4-5% van de stemmen halen krijgen 250,000 EEK (€ 15.778) per jaar.

5% of meer van de stemmen halen krijgen een bedrag evenredig met het aantal behaalde zetels per jaar (bedrag niet bekend).

'23. - a political party which participates in Riigikogu elections and fails to reach the election threshold but receives at least one percent of the votes receives currently an allocation of 150.000 EEK (9.615 EUR) from the State budget per year;

a political party which receives at least four percent of the votes receives currently an allocation of 250.000 EEK (16.026 EUR) from the State budget per year;

the political parties represented in Parliament receive allocations in proportion to their number of seats; the amount of these allocations is determined by the annual State budget (the law does not provide more detailed rules for establishing the amount).'

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties?

Zo ja, welke?

Niet direct, maar partijen mogen zelf wel doneren aan organisaties, dus ook hun eigen nevenorganisaties.

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

'35. Met betrekking tot uitgaven gelden er geen directe kwantitatieve of kwalitatieve beperkingen of grenzen voor politieke partijen, aangesloten organisaties, verkiezingscoalities of verkiezingskandidaten. Er kan echter een beperking worden gezien in het verbod op verkiezingsreclame in de open lucht (waarbij een logo, een symbool of het gezicht van een onafhankelijke kandidaat of een persoon die bij een politieke partij hoort, wordt gebruikt) tijdens perioden van verkiezingscampagnes, dat in 2005 is ingevoerd voor politieke partijen, verkiezingscoalities en onafhankelijke kandidaten met betrekking tot verkiezingen voor het parlement, de lokale overheidsraden en het Europees Parlement.'

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

'36. De raad van bestuur van een vereniging zonder winstoogmerk – en dus van een politieke partij – moet de boekhouding organiseren overeenkomstig de Wet op de boekhouding die bepaalt dat entiteiten met een boekhouding al hun zakelijke transacties in tweevoud moeten documenteren en registreren in journalen en kasboeken, ondersteund door brondocumenten als bewijs voor de overeenkomstige zakelijke transacties of door samenvattende documenten, een rekeningstelsel op moeten zetten voor de administratie van zakelijke transacties en de aanpassing van posten en aan het einde van elk financieel jaar een jaarverslag op moeten stellen dat bestaat uit de rekeningen en een bestuursverslag. A business transaction is defined as each transaction bringing forth changes in the assets, liabilities or owners' equity of the accounting entity, which means that all the monetarily measurable donations (objects, services, etc.) made to a political party, including services received without charge as well as loans, must be recorded. Accounting entities have to preserve justification documents, accounting ledgers, journals, contracts, financial statements, reports and other business documents which are necessary for reconstructing business transactions during audits for seven years. An accounting entity in the meaning of section 2 (2) of the Accounting Act is a legal person in private or public law registered in Estonia, a sole proprietor or a branch of a foreign company registered in Estonia. Therefore, contributors who fulfill one of these conditions also have to record their transactions in accordance with the above-mentioned procedure.'

'37. Artikel 12.2 (1) van de Wet op de politieke partijen stelt dat politieke partijen die toelagen ontvangen uit de staatsbegroting verplicht zijn een audit uit te voeren om hun jaarverslag op te stellen. Het verslag van de controlerende accountant moet een duidelijke beoordeling bevatten van of de financiële verslagen een waarheidsgetrouw en eerlijk beeld geven van de financiële status van de politieke partij en of deze overeenstemmen met de wetgeving inzake boekhouding.

However, these requirements apply neither to parties which do not receive any allocation from the State budget nor to associated organisations of political parties acting in the form of a non-profit association, and there are no special requirements for auditing electoral campaigns of political parties, elections, referenda or candidates for elections.'

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

'24. In 2007 hadden 7 politieke partijen recht op een toelage uit de staatsbegroting, dat wil zeggen de zes politieke partijen die in het parlement vertegenwoordigd zijn en de partij van Estlandse christendemocraten. In 2007 was het bruto bedrag van deze toelagen 60.000.000 EEK (ongeveer € 3.800.000), waarvan het grootste deel werd toegekend aan de partij Unie van Pro Patria en Res Publica (26.504.703 EEK / ongeveer € 1.700.000); in de periode 2004-2006 was het jaarlijkse bruto bedrag hetzelfde als in 2007, terwijl dit in 2003 20.000.000 EEK (ongeveer € 1.300.000) was'.³⁷⁵

'Estonian political parties receive each year from state budget subsidies which corresponds their representation in the parliament (total number is 101) as a result of elections. As well receive small amounts these parties, which collected more than 1% votes, but still are not represented in parliament.'

Het totaal van de bedragen die zijn uitgekeerd aan politieke partijen is ongeveer:

€ 5,75 miljoen in 2009

€ 5,75 miljoen in 2008

€ 3,83 miljoen in 2007

€ 3,83 miljoen in 2006

Er zijn geen subsidies voor parlementaire fracties;

Er zijn evenmin subsidies voor partijen voor de financiering van verkiezingscampagnes.

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Staat niet in het rapport.

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

Nee. Zie S1:29.

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Nvt.

Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Nvt.

---

³⁷⁵ 'Het bruto bedrag in 2008 is 90 miljoen EEK (ongeveer 5,8 miljoen EUR).'

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja.

‘28. Volgens de Wet op de politieke partijen moeten lidmaatschapsbijdragen, indien deze er al zijn, worden vastgesteld middels het huishoudelijk reglement van politieke partijen. Bijdragen kunnen gedifferentieerd of forfaitair zijn voor alle leden van een politieke partij. Het huishoudelijk reglement van sommige partijen laten het leden vrij om hogere bedragen te betalen dan de verplichte bijdragen; in deze gevallen wordt het totaalbedrag meegerekend als lidmaatschapsbijdrage en wordt niet beschouwd als een donatie.’

‘29. Donaties aan politieke partijen in zowel contant geld als niet-contant geld zijn toegestaan. De Estlandse autoriteiten gaven aan dat er geen beperkingen gelden met betrekking tot het bedrag, de grootte of de periodiciteit van bijdragen aan politieke partijen of hun aangesloten organisaties en dat legaten aan politieke partijen eveneens zijn toegestaan. Hoewel donaties aan parlementsleden beperkt worden door artikel 26 (2) van de Anticorruptiewet indien aanvaarding daarvan direct of indirect van invloed kan zijn op de onpartijdige uitvoering van de taken van het parlements lid, geldt er geen beperking voor donaties van parlementsleden aan politieke partijen of daaraan verwante entiteiten/organisaties.’

‘30. Politieke partijen mogen geen versluierde of anonieme donaties aanvaarden, noch donaties van rechtspersonen. Dit sluit, volgens de autoriteiten, tevens donaties uit van rechtspersonen zonder winstoogmerk of verenigingen die niet de status van rechtspersoon hebben. De toekenning van goederen, diensten, eigendomsrechten of algemene rechten aan een politieke partij onder voorwaarden die niet beschikbaar zijn voor andere personen, wordt beschouwd als een versluierde donatie. Indien mogelijk moeten politieke partijen anonieme donaties of donaties van rechtspersonen teruggeven aan de donateur; anders moeten ze de donaties binnen tien dagen overmaken naar de staatsbegroting voor toevoeging aan de fondsen die worden toegekend aan politieke partijen in het volgende begrotingsjaar.’

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja. (zie G1:29, 30).

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

(Zie G1:30, 39, G6:40, 41, 45)

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

Ja.

‘36. De raad van bestuur van een vereniging zonder winstoogmerk – en dus van een politieke partij – moet de boekhouding organiseren overeenkomstig de Wet op de boekhouding die bepaalt dat entiteiten met een boekhouding al hun zakelijke transacties in tweevoud moeten documenteren en registreren in journalen en kasboeken, ondersteund door brondocumenten als bewijs voor de overeenkomstige zakelijke transacties of door samenvattende documenten, een rekeningstelsel op moeten zetten voor de administratie van zakelijke transacties en de aanpassing van posten en aan het einde van elk financieel jaar een jaarverslag op moeten stellen dat bestaat uit de rekeningen en een bestuursverslag.

A business transaction is defined as each transaction bringing forth changes in the assets, liabilities or owners' equity of the accounting entity, which means that all the monetarily measurable donations (objects, services, etc.) made to a political party, including services received without charge as well as loans, must be recorded. Accounting entities have to preserve justification documents, accounting ledgers, journals, contracts, financial statements, reports and other business documents which are necessary for reconstructing business transactions during audits for seven years. An accounting entity in the meaning of section 2 (2) of the Accounting Act is a legal person in private or public law registered in Estonia, a sole proprietor or a branch of a foreign company registered in Estonia. Therefore, contributors who fulfill one of these conditions also have to record their transactions in accordance with the above-mentioned procedure.’

'39. Naast de bovengenoemde boekhoudkundige verplichtingen moeten politieke partijen een donatieregister bijhouden met daarin "de namen van de donateurs, de informatie daarover en de waarde van de donaties". In het geval van een niet-geldelijke donatie, moet de waarde van de donatie worden vastgesteld door de donateur. De nauwkeurigheid van de informatie in het donatieregister moet worden gewaarborgd door de leiding van de politieke partij. De vereisten voor de openbaarmaking van donaties gelden ook voor verenigingen zonder winstoogmerk waarvan de partij lid is. Er is echter geen overeenkomstige plicht voor entiteiten die anderszins, direct of indirect, verwant zijn met politieke partijen of anderszins onder hun controle vallen, noch voor organisaties die zijn aangesloten bij politieke partijen, voor verkiezingscoalities of voor verkiezingskandidaten.'

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Ja.

'44. Politieke partijen moeten hun jaarverslagen publiceren op hun webpagina. Bovendien moeten de jaarverslagen, samen met de bijlagen, worden ingediend voor publicatie in de Riigi Teataja Lisa (bijlage van de staatscourant). Er zijn echter geen regels met betrekking tot de termijn voor indiening en publicatie.'

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

'40. De jaarrekeningen van een politieke partij en het donatieregister dat door een partij wordt bijgehouden, vallen niet onder een rapportageplicht.'

'41. Politieke partijen, onafhankelijke kandidaten en verkiezingscoalities, in het geval van lokale raadsverkiezingen, zijn daarentegen verplicht om, binnen één maand na de verkiezingsdag, een rapport in te dienen over de bronnen van de gebruikte financiering en de uitgaven die zijn gedaan met betrekking tot verkiezingscampagnes voor het nationale parlement en het Europees Parlement bij het "Beperkte comité van de Riigikogu voor de toepassing van de Anticorruptiewet" (hierna: het Beperkte comité), en met betrekking tot raadsverkiezingen voor de lokale overheid bij het lokale verkiezingscomité. Het Beperkte comité is opgericht op basis van artikel 14 (2) van de Anticorruptiewet als een staatsinspectieautoriteit die toezicht houdt op de financiering van politieke activiteiten. Overeenkomstig instructies van het Beperkte comité dat momenteel in functie is, moeten de rapporten elektronisch en op papier worden ingediend en moeten deze zijn ondertekend door een lid van de partijleiding en door een persoon die verantwoordelijk is voor de boekhouding van de partij en in het geval van een verkiezingscoalitie door een bevoegde vertegenwoordiger. Het Beperkte comité moet de rapporten en andere documenten die zijn ontvangen met betrekking tot het toezicht op de financiering van politieke partijen zonder termijn bewaren.'

'45. Politieke partijen moeten het donatieregister ook op hun webpagina publiceren. Verenigingen zonder winstoogmerk waar een politieke partij lid van is, moeten het register met donaties aan de politieke partij publiceren volgens dezelfde procedure als welke geldt voor partijen, maar ze zijn niet verplicht om hun jaarlijkse economische activiteitenrapporten of andere financiële stukken te publiceren.'

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt.

Nee. Zie G:6:40/41

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

De gegevens worden on-line gepubliceerd.

Zie G6:45

'46. According to the different election acts, the Select Committee or, in the event of local government council elections, the local election committees have to disclose the reports on election funds and expenses of political parties, election coalitions and independent candidates.'

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Het bedrag of de waarde van de donatie, en de naam van de donateur.

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Nee (Zie G1:29)

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke??

Ja. Rechtspersonen en verenigingen die geen rechtspersoon zijn. (Zie G1:30 en 1:61)

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja. (Zie G1:30)

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

‘43. Apart from the aforementioned reporting obligation in respect of election campaigns, section 57 (3) of the Income Tax Act requires political parties to submit declarations to a regional unit of the Tax and Customs Board: firstly, a declaration concerning gifts and donations received during a calendar year, containing the donors’ names, personal identification numbers and the value of the donation, and secondly, a declaration concerning the use of gifts, donations and other income received during a calendar year, by 1 July of the following year, containing information on expenses of the party, inter alia, gifts and donations made, expenses for employment, expenses for projects, advertising etc. The Tax and Customs board is to preserve the declarations for at least 7 years after submission.’

‘49. Het Beperkte comité werd op basis van artikel 14 (2) van de Anticorruptiewet, middels parlementair besluit van 27 april 1999, opgericht als een staatsinspectieautoriteit die de verklaringen van economische belangen van hooggeplaatste functionarissen verzamelt. Vervolgens heeft het extra taken gekregen, zoals het toezicht op de gemaakte uitgaven en de financieringsbronnen die worden gebruikt door politieke partijen en onafhankelijke kandidaten die deelnemen aan verkiezingen voor het nationale parlement en het Europees Parlement. Voor de uitvoering van deze taken, die het comité op 1 januari 2004 overnam van het Nationale verkiezingscomité, toen de respectievelijke amendementen van de Wet op de politieke partijen van kracht werden, verzamelt het Beperkte comité de verslagen over verkiezingsfinanciering en –uitgaven en controleert of de inhoud daarvan voldoet aan de vereisten krachtens de Wet op de politieke partijen en de verschillende verkiezingswetten. Als het comité de informatie in de verslagen ontoereikend of twijfelachtig vindt voor wat betreft de nauwkeurigheid, kan het verzoeken om verdere documentatie. Het mag echter geen dwangmaatregelen of sancties met betrekking hiertoe opleggen. Het is echter verplicht om verdenkingen van strafbare feiten of overtredingen door te geven aan een onderzoeksinstantie (politie) of aan een instantie die buitengerechtelijke procedures voor overtredingen uitvoert. De autoriteiten gaven aan dat er twijfels of verdenkingen kunnen ontstaan op basis van ongeacht welke informatie, met inbegrip van informatie van burgers die zich tot het Beperkte comité richten.’

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

‘49. The Select Committee was established on the basis of section 14 (2) of the Anti-corruption Act, by decision of Parliament of 27 April 1999, as a State inspection authority which collects the declarations of economic interests of high ranking officials. Subsequently, it has been given additional tasks such as the supervision of the expenses incurred and sources of funds used by political parties and independent candidates who participate in national Parliament and European Parliament elections. In order to carry out these duties, which it took over from the National Electoral Committee on 1 January 2004, when the respective amendments to the Political Parties Act entered into force, the Select Committee collects the reports on election funds and expenses and verifies the conformity of their content with the requirements provided for in the Political Parties Act as well as the various election acts. If the Committee considers the information presented in the reports insufficient or doubtful as to its accuracy, it may ask for further documents. However, it is not entitled to apply any coercive measures or sanctions in this respect. It is obliged, though, to transmit suspicions of criminal offences or misdemeanors to an investigative body (Police) or to a body conducting extra-judicial proceedings of misdemeanor. The authorities indicated that doubts or suspicions may arise on the basis of any information, including that from citizens who address the Select Committee.’

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

'54. Geregistreerde politieke partijen zijn rechtspersonen die, krachtens artikel 14 van het wetboek van strafrecht, verantwoordelijk worden gehouden voor handelingen die worden verricht door een orgaan of een van haar senior kaderleden in het belang van de rechtspersoon in de wettelijk bepaalde gevallen. Vervolging van een rechtspersoon sluit vervolging van de natuurlijke persoon die van de overtreding wordt verdacht, niet uit.'

'55. Artikels 402.1 en 402.2 wetboek van strafrecht stellen dat "overtredingen van de beperkingen die gelden voor de economische activiteiten of activa van een politieke partij", evenals de aanvaarding van een donatie aan een politieke partij door een anonieme of versluierde persoon of een rechtspersoon, die worden begaan door natuurlijke personen of rechtspersonen, strafbaar zijn met een "geldboete".'

'56. Daarnaast straft de Wet op de politieke partijen overtredingen van de procedure voor de registratie en openbaarmaking van donaties door een politieke partij (artikel 12.14) evenals overtredingen van de procedure voor de openbaarmaking van de jaarrekeningen, een kwartaalverslag inzake financiering die door een politieke partij is ontvangen en de financiering van de verkiezingscampagne van een politieke partij (artikel 12.15). In deze gevallen zijn de sancties boetes tot 300 boete-eenheden (€ 1.154) voor natuurlijke personen en een boete tot 50.000 EEK (€ 3.205) voor rechtspersonen.'

'57. Bovendien bepaalt de verkiezingswet dat overtredingen van beperkingen die gelden voor de presentatie van politieke buitenreclame worden gestraft met een boete tot 300 boete-eenheden (€ 1.154) of, in het geval van overtredingen door rechtspersonen, met een boete tot 50.000 EEK (€ 3.205).'

'58. The offences sanctioned by sections 402.1 and 402.2 PC are criminal offences to be prosecuted according to the Criminal Procedure Code and to be judged by court. The other offences mentioned above are misdemeanours to be decided upon, in principle, by the body conducting extra-judicial proceedings i.e. the police prefecture; however, the offences prohibited by sections 12.14 and 12.15 of the Political Parties Act, as well as violations of restrictions imposed on the presentation of political outdoor advertising, are decided upon by county courts.'

Bijlage B.2 Letland

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Nee.

'23. Politieke partijen ontvangen geen enkele vorm van directe overheidsfinanciering. Politieke partijen (of coalities van partijen) krijgen beperkte indirecte overheidsfinanciering voor verkiezingen voor de Saeima, het Europees Parlement en gemeenteraden in de vorm van gratis zendtijd. Krachtens artikel 5 van de Wet op verkiezingscampagnes voor de Saeima en verkiezingen van het Europees Parlement, krijgt elke lijst met kandidaten 20 minuten zendtijd op de Letlandse radio en de Letlandse televisie; pursuant to Article 5 of the Law on Pre-election Campaigning for Municipal Elections candidates of the same list are provided with 20 minutes broadcasting time (10 minutes in each round) from the 25th day to the last day before the day of elections.'

'24. On 23 May 2007 the Cabinet of Ministers issued Decree no. 262 setting up a working group to assess the rules on party financing with the aim to examine the possibility of introducing direct public funding in Latvia. The conclusions of the working group outlining various possibilities for the provision of direct public funding and/or extending possibilities for indirect public funding have since been submitted to the Cabinet of Ministers, which – following the amendments to the Law on the Financing of Political Parties in August 2008 – has been tasked to draft legal amendments on the (partial) financing of political parties from the State budget by 1 May 2009.'

'25. In addition, the GET was made aware that the parties/coalitions represented in parliament receive certain support for their parliamentary work (one staff member for every five members of parliament, assistants for members of parliament, parliamentary offices and small reimbursement of copying and phone costs). Furthermore, the GET was informed that municipalities were not allowed to provide funding from the municipal budget to political parties at local level or to candidates for local elections.'

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

N.v.t.

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

N.v.t.

4. Zijn er juridische voorwaarden bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

N.v.t.

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

N.v.t.

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

N.v.t.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Dit staat niet in het rapport.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

N.v.t.

9. **Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties?
Zo ja, welke?**
N.v.t.
10. **Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?**
N.v.t.
11. **Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?**
N.v.t.
12. **Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?**
N.v.t.
13. **Hoe hoog is het bedrag per inwoner?**
N.v.t.
14. **Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?**
Nee. Zie S1:25.
15. **Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?**
N.v.t.
16. **Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?**
N.v.t.

Giften

1. **Zijn er regels over giften aan politieke partijen?**
‘26. Krachtens artikel 2 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen), mogen politieke partijen worden gefinancierd door:
- lidmaatschapsbijdragen (en zogeheten ‘aansluitingsbijdragen’);
- giften (donaties) van natuurlijke personen (Letlandse burgers of personen die recht hebben op een paspoort als niet-ingezetene van de Republiek Letland);
- inkomsten uit economische activiteiten van de betreffende politieke organisatie (partij);
- andere financieringsbronnen die niet wettelijk verboden zijn.’
- ‘27. Giften (donaties) zijn gedefinieerd als “elk eigendom of ander voordeel dat is verkregen zonder beloning, met inbegrip van diensten, de overdracht van rechten, de vrijstelling van een politieke partij van bepaalde plichten, het opgeven van rechten op een bepaald voordeel ten gunste van de partij of andere acties waardoor een politieke partij enig voordeel verkrijgt” (Artikel 2, lid 2, Wet op de financiering van politieke organisaties). Daarnaast wordt bepaald dat de “overdracht van onroerend goed of roerende goederen aan de partij en het verlenen van diensten aan een politieke partij tegen een betaling die lager is dan de werkelijke marktprijs van het respectievelijke onroerende goed of roerende goed of dienst” ook moet worden beschouwd als een gift (donatie).’
2. **Gelden de regels ook voor giften in natura?**
Ja. Zie G1:27
3. **Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?**
Ja.
- ‘39. Artikel 4, lid 3 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen) stelt dat een politieke partij, binnen 15 dagen na ontvangst van een gift (donatie), informatie over deze gift (donatie)

moet publiceren op een afzonderlijke internetpagina waarop de aard, waarde, datum van ontvangst en de identiteit van de natuurlijke persoon die de gift (donatie) heeft verstrekt, worden vermeld. In de praktijk wordt de informatie over giften (donaties) niet gepubliceerd door politieke partijen zelf, maar door het KNAB³⁷⁶ in zijn database voor partijfinanciering op zijn website. De informatie in deze database is openbaar toegankelijk en wordt naar verluidt dagelijks geactualiseerd.’

4. **Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?**

‘35. Krachtens artikel 9.1 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen) moeten politieke partijen boeken en rekeningen bijhouden overeenkomstig bestaande wetgeving en voorschriften:

In accordance with Article 10 of the Law on Accounting, annual accounts and their appendices and the general ledger shall be kept for a period of 10 years (after which they shall be submitted to the state archives); inventories, accounting registers and documents on the organisation of the accounts shall be kept for 10 years; source documents regarding monthly salaries of employees shall be kept for 75 years and all other source documents for a period of 5 years.’

‘44. The KNAB has full access to all the financial information and accounting records of inter alia political parties. To this end Article 10, paragraph 1 of the Law on the Corruption Prevention and Combating Bureau provides that the KNAB has the right to request and receive information, documents and other materials free of charge from state and municipal bodies, companies, organisations, officials and other persons, regardless of the level of confidentiality of the requested information. Article 2, paragraph 4 of the Law on the Financing of Political Organisations (Parties) furthermore stipulates that donors are also required to provide information at request of the KNAB about their income, savings and property. Moreover, pursuant to Article 2, paragraph 5 of the Law on the Financing of Political Organisations (Parties), if the KNAB deems it necessary a donor is obliged to provide documents attesting the legality of the sources of financing s/he has provided. Finally, the Director of the KNAB (or a person specially authorised by him/her) can apply to the Chief Justice of the Supreme Court (or a Justice of the Supreme Court authorised by him/her) to access (bank) account information of any natural person (Section 63, Paragraph 1 (7) of the Credit Institution Law).’

‘38. De amendementen op de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen), die in augustus 2008 van kracht werden, leidden tot enkele belangrijke wijzigingen in de rapportageplicht van politieke partijen. Onder het oude stelsel moesten politieke partijen aan het KNAB (1) informatie over afzonderlijke donaties / giften; (2) een jaarlijks verslag inzake financiële activiteiten; (3) een verslag inzake uitgaven voor de verkiezingscampagne; (4) een kennisgeving inzake geplande uitgaven voor de verkiezingscampagne; (5) een verslag inzake verkiezingsuitgaven; en (6) hun jaarverslag verstrekken. Krachtens de gewijzigde rapportageplichten moeten politieke partijen afzonderlijke (al dan niet aanvaarde) donaties/giften openbaar maken, net als voorheen, en moeten zij een verslag inzake verkiezingsinkomsten en –uitgaven en hun jaarverslag indienen. Ze hoeven het KNAB dus niet langer een jaarlijks verslag inzake hun financiële activiteiten, een verslag inzake uitgaven voor de verkiezingscampagne of een kennisgeving inzake geplande uitgaven voor de verkiezingscampagne te verstrekken.’

---

³⁷⁶ Het Bureau ter voorkoming en bestrijding van corruptie (*Korupcijas Novēršanas un Apkarošanas Birojs*, KNAB).

‘40. Binnen 30 dagen na de betreffende verkiezingen voor de Saeima³⁷⁷, de gemeenteraad of het Europees Parlement moet een politieke partij die heeft deelgenomen aan de betreffende verkiezing, aan het KNAB een verslag inzake verkiezingsinkomsten en –uitgaven verstrekken (dat is ondertekend door het bestuur van de partij of een persoon die daartoe een volmacht van het bestuur heeft). Dit verslag moet alle inkomsten en uitgaven omvatten die zijn gemaakt in de periode van 120 dagen vóór de verkiezingen tot de dag van de verkiezingen, ongeacht wanneer de betalingen zijn verricht of wanneer het document dat als bewijs dient voor de transactie (factuur, contract of anders) is verstrekt. Krachtens het (gewijzigde) artikel 8.2 van de Wet op de financiering van politieke partijen moet dit verslag expliciet de volgende uitgaven omvatten:

- reclame (op televisie, radio, internet met uitzondering van de eigen website van de partij, in gedrukte media en op terreinen en in openbare ruimten);
- gebruik van postdiensten (inclusief email) om verkiezingsmateriaal te verspreiden;
- de productie en verspreiding van het reclamemateriaal;
- de planning, voorbereiding en organisatie van de verkiezingscampagne;
- salarissen van personeel dat betrokken is bij de verkiezingscampagne;
- huur van roerende goederen en vastgoed voor het doeleinde van de verkiezingscampagne;
- kosten van publicaties die zijn gemaakt voor de verkiezingscampagne;
- de financiering van liefdadigheids evenementen in verband met de verkiezingscampagne, het betalen van bonussen en het doen van donaties, en;
- overige uitgaven die voortvloeien uit de verkiezingscampagne (die openbaar moeten worden gemaakt als afzonderlijke posten).’

‘41. Tot slot moeten politieke partijen, uiterlijk op 31 maart in het volgende jaar, ook een kopie van hun jaarverslag, dat is opgesteld overeenkomstig de Wet op de boekhouding, indienen bij het KNAB (en de nationale belastingdienst) (artikel 8.5 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen), zoals deze in 2008 is gewijzigd). De Letlandse autoriteiten geven aan dat dit een allesomvattend verslag is dat de belangrijkste informatie over partijrekeningen bevat. Zoals hierboven reeds is vermeld, moet het jaarverslag, als de partij een jaarlijkse omzet van meer dan 10 keer het minimum maandloon heeft (in 2008 is dit 1600 Letlandse Lats (hierna LVL/ongeveer € 2280), ook een verklaring van een registeraccountant bevatten, krachtens artikel 11 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen) (zoals gewijzigd).’

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Ja. Zie ook G3:39.

‘47. Artikel 9 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen) stelt dat de financiële en economische activiteiten van politieke partijen openbaar zijn. Daarnaast stelt artikel 9, om het algemene publiek het recht te geven om de betreffende documentatie van het KNAB te verkrijgen, dat informatie die wordt verstrekt in de jaarverslagen en verslagen inzake verkiezingsinkomsten en –uitgaven van de politieke partijen uiterlijk 10 dagen na indiening daarvan door het KNAB wordt gepubliceerd in de staatscourant, Latvijas Vēstnesis en op de website van het KNAB. Zoals eerder vermeld (zie paragraaf 39 hierboven), wordt informatie over afzonderlijke giften (donaties) ook gepubliceerd op de website van het KNAB.’

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Ja. Zie G3:39.

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt?

Nee. Zie G3:39.

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

Een partij moet binnen vijftien dagen na het ontvangen van een gift dit kenbaar maken op de eigen website. Zie G3:39.

---

³⁷⁷ Nationaal parlement.

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

De identiteit van de donateur, de waarde van de donatie, de datum van ontvangst van de donatie en het soort donatie moet door de partij openbaar gemaakt worden. Zie G3:39.

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Ja.

‘28. Voor wat betreft het bedrag/de grootte/de periodiciteit van donaties stellen de artikels 3 en 4 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen), die in augustus 2008 zijn gewijzigd, dat giften/donaties van een natuurlijke persoon in een jaar niet hoger mogen zijn dan 100 minimumlonen. Krachtens Verordening nr. 592 van het kabinet van ministers van 1 januari 2008 is een minimumloon 160 LVL; giften/donaties van een natuurlijke persoon mogen momenteel in een jaar dus niet hoger zijn dan 16.000 LVL (ongeveer € 22.800). Bijdragen door een afzonderlijk lid van de partij in de vorm van lidmaatschapsbijdragen, de “aansluitingsbijdrage” en donaties mogen eveneens in totaal niet meer dan 100 minimumlonen per jaar bedragen.’

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Ja.

‘29. Er geldt een aantal beperkingen voor de bronnen van particuliere financiering. Politieke partijen mogen geen donaties ontvangen van rechtspersonen, met inbegrip van staatsorganen en gemeentelijke organen, buitenlandse natuurlijke personen en rechtspersonen en van anonieme donateurs. Daarnaast mogen natuurlijke personen niet aan politieke partijen doneren via tussenpersonen of door geld te lenen van een derde persoon (noch mag de partij zelf leningen of kredieten nemen om haar activiteiten te financieren of zelf een financiële zekerheid bieden). Bovendien mogen, krachtens de wijzigingen van augustus 2008 in de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen), natuurlijke personen die zijn veroordeeld en waardoor zij geen kandidaat mogen zijn voor verkiezingen van de Saeima, het Europees Parlement of een lokale raad (met uitzondering van personen wier veroordeling is vernietigd of wier strafblad is gewist of geannuleerd), politieke partijen niet financieren door middel van giften en donaties.’

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja. Zie G1:27.

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

- Het Bureau ter voorkoming en bestrijding van corruptie (KNAB)
- De belastingdienst
- Het openbaar ministerie

‘48. De belangrijkste actor voor het toezicht op naleving van politieke financiële voorschriften is het KNAB voor zowel de routinematige financiële activiteiten als de verkiezingscampagnes van politieke partijen. Artikel 2, lid 1 van de Wet op het Bureau ter voorkoming en bestrijding van corruptie bepaalt dat het KNAB “een nationale administratieve instelling onder toezicht van het kabinet van ministers” is. In de praktijk wordt dit toezicht uitgevoerd door de Minister-president die – overeenkomstig artikel 7 van de Wet op de structuur van de staatsadministratie – de rechtmatigheid mag controleren van besluiten die door het Bureau zijn genomen, besluiten mag annuleren die hij/zij als onrechtmatig beschouwt en opdrachten mag geven om een besluit te nemen in het geval van een onrechtmatige nalatigheid. Krachtens artikel 19 van dezelfde wet, mag de Minister-president echter geen administratieve handelingen herroepen (d.w.z. besluiten met betrekking tot administratieve overtredingen die zijn opgenomen in de Wet inzake administratieve overtredingen of met betrekking tot de financiering van politieke partijen). Daarnaast is de Minister-president niet bevoegd om toezicht te houden op strafrechtelijke zaken die door het KNAB worden onderzocht. De begroting van het KNAB wordt bepaald door de Saeima op basis van een voorstel van het kabinet van ministers.’

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

‘44. Het KNAB heeft volledige inzage in alle financiële informatie en de boekhouding van onder meer politieke partijen. Hiertoe bepaalt artikel 10, lid 1 van de Wet op het Bureau ter voorkoming en bestrijding van corruptie dat het KNAB het recht heeft om informatie, documenten en andere materialen gratis op te vragen en te ontvangen van nationale en gemeentelijke instanties, bedrijven, organisaties, functionarissen en andere personen, ongeacht de mate van vertrouwelijkheid van de opgevraagde informatie. Artikel 2, lid 4 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen) stelt daarnaast dat donateurs op verzoek van het KNAB ook informatie moeten verstrekken over hun inkomen, spaartegoeden en eigendommen. Bovendien is een donateur, krachtens artikel 2, lid 5 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen), als het KNAB dit nodig acht, verplicht om documenten te verstrekken die blijken geven van de rechtmatigheid van de financieringsbronnen die hij/zij heeft verstrekt. Tot slot mag de directeur van het KNAB (of een persoon die hiertoe door hem/haar gemachtigd is) bij de hoogste rechter van het hooggerechtshof (of een rechter van het hooggerechtshof die door hem/haar gemachtigd is) verzoeken om inzage in (bank)rekeninginformatie van een natuurlijke persoon (artikel 63, lid 1 (7) van de Wet op de kredietinstellingen).’

Zie ook G13:48.

‘45. Daarnaast heeft de nationale belastingdienst het recht om boeken en rekeningen van natuurlijke personen en rechtspersonen te controleren, evenals andere documenten die verband houden met boekhoudings- en begrotingskwesties en heeft deze het recht om jaarverslagen van rechtspersonen op te vragen.’

‘46. Bovendien heeft het openbaar ministerie het recht om normatieve akten, documenten en andere informatie op te vragen en te ontvangen van overheidsorganen, banken, lokale overheden, ondernemingen, instituten en organisaties, met inbegrip van politieke partijen.’

‘49. Artikel 9 van de Wet op het Bureau ter voorkoming en bestrijding van corruptie stelt dat het KNAB veel verschillende taken mag uitvoeren op het gebied van partijfinanciering, die naast het toezicht op naleving van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen) ook onderzoeksactiviteiten, handhaving, bewustmaking en gegevensanalyses omvatten. Het werk met betrekking tot de partijfinanciering wordt uitgevoerd door de divisie Controle op de financiering van politieke organisaties die een personeelsbezetting van acht personen heeft. Krachtens artikel 13 van de bovengenoemde wet mag het personeel van deze divisie (en de rest van het KNAB) geen lid zijn van een politieke partij of van een van hun verenigingen.’

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

‘36. Met betrekking tot boekhoudkundige overtredingen valt de niet-naleving van de bepalingen van de Wet op de boekhouding³⁷⁸ onder administratieve aansprakelijkheid overeenkomstig de Wet inzake administratieve overtredingen. Artikel 166.6 van de bovengenoemde Wet stelt dat de niet-naleving van de bepalingen inzake boekhouding in betreffende voorschriften, het niet indienen van verslagen en statistische gegevens binnen de tijdsperiode die is gespecificeerd in de betreffende voorschriften en de verstrekking van onvolledige informatie aan de betreffende staatsinstellingen wordt beboet met een boete van 150 LVL (ongeveer € 210) in het geval van een natuurlijke persoon of 50 tot 300 LVL (ongeveer s€ 70 tot € 430) in het geval van een rechtspersoon.

In case of non-submission of the aforementioned documents and/or information, a fine of 100 to 250 LVL (approximately € 140 to € 350) can be imposed on natural persons and 150 to 500 LVL (approximately € 210 to € 700) on legal persons. Furthermore, Article 217 of the Criminal Law provides for community service or a fine with a maximum of twenty times the minimum monthly wage for repeated (within one year) violations of provisions on accounting procedures and a maximum of three years' imprisonment or a fine

³⁷⁸ 35. Krachtens artikel 9.1 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen), moeten politieke partijen boeken en rekeningen bijhouden overeenkomstig bestaande wetgeving en voorschriften. Overeenkomstig artikel 10 van de Wet op de boekhouding, moeten jaarrekeningen en hun bijlagen en het grootboek gedurende een periode van 10 jaar worden bewaard (daarna gaan ze naar de staatsarchieven); inventarissen, boekhoudregisters en documenten over de organisatie van de boekhouding moeten 10 jaar worden bewaard; brondocumenten met betrekking tot maandelijks salarissen van werknemers moeten 75 jaar worden bewaard en alle andere brondocumenten gedurende een periode van 5 jaar.

with a maximum of eighty times the minimum monthly wage for concealing and forging accounting documentation. These sanctions can be imposed on natural persons. However, in accordance with Chapter VIII¹ of the Criminal Law on Coercive Measures Applicable to Legal Persons, if a natural person has committed the accounting offence in the interest of the legal person/political party (and if the guilt of the natural person has been established), a fine can be imposed upon the political party in an amount of 1 to 10,000 times the minimum monthly wage. No criminal sanctions have ever

been imposed upon a political party for failure to comply with accounting provisions, but political parties have been held (administratively) liable for violation of accounting provisions pursuant to the Administrative Violations Code.'

'53. Voor wat betreft administratieve aansprakelijkheid mag het KNAB, krachtens artikel 10, lid 1 van de Wet op de financiering van politieke organisaties (partijen) administratieve boetes opleggen (overeenkomstig artikel 166.34 van de Wet inzake administratieve overtredingen van Letland) aan een politieke partij voor een bedrag van 250 tot 10.000 LVL (ongeveer € 350 tot € 14.200) voor de volgende wetsovertredingen:

- het niet tijdig indienen van het jaarverslag en het verslag inzake verkiezingsinkomsten en -uitgaven;
- het niet opnemen van alle wettelijk vereiste informatie in de bovengenoemde verslagen en kennisgeving;
- de verstrekking van valse informatie in de bovengenoemde verslagen en kennisgeving;
- de financiering van partijen vanuit niet-toegestane bronnen (bijvoorbeeld door donaties van rechtspersonen te aanvaarden, artikel 2, lid 1);
- de aanvaarding van lidmaatschapsbijdragen, 'aansluitingsbijdragen' en donaties van een afzonderlijk lid die hoger zijn dan 100 keer het minimum maandloon in een bepaald jaar (artikel 3, lid 1);
- de aanvaarding van donaties van een afzonderlijke donateur die hoger zijn dan 100 keer het minimum maandloon in een bepaald jaar (artikel 4, lid 2);
- het niet naleven van de regels inzake publicatie van giften (donaties) die zijn ontvangen (met inbegrip van die welke niet door de partij zijn aanvaard) (artikel 4, lid 3);
- het niet overmaken van giften (donaties) van meer dan 100 LVL naar de bankrekening van de partij (artikel 6, lid 2);
- de aanvaarding van een lening (artikel 6, lid 5);
- het verstrekken van een lening of zekerheid (artikel 6, lid 6);
- de financiering van een partij via anonieme donaties (artikel 7, lid 1);
- het niet overmaken van anonieme donaties naar de staatsbegroting (artikel 7, lid 3);
- de overschrijding van het plafond voor campagne-uitgaven (artikel 8 (4));
- het niet bijhouden van een boekhouding overeenkomstig de boekhoudkundige voorschriften (artikel 9(1)). Deze administratieve sancties kunnen door functionarissen van het KNAB worden opgelegd aan politieke partijen.'

'54. Furthermore, pursuant to the new paragraph 1.1 of Article 10 of the Law on the Financing of Political Organisations (Parties), the Director of the KNAB can order a political party to return illegally acquired financial assets to the donor within a period of 30 days, if the donation:

- does not come from the donor's income over the previous 3 years in accordance with Section 8 and 9 of the Law on Personal Income Tax, or if the membership or 'joining fee' does not derive thereof (Section 2, paragraph 3);
- is from a non-permitted donor (for example, a foreign citizen) (Section 4, paragraph 1);
- is a gift or loan of another person or by someone who has been disqualified from being a candidate in elections for the Saeima, the European Parliament or local council (new Section 6, paragraph 1).'

'55. Moreover, pursuant to Article 10 (paragraph 2 and 3), a political party can be ordered by the Director of the KNAB to transfer assets acquired in violation of the law to the State, in case of the following infringements of the Law on the Financing of Political Organisations (Parties):

- funding from non-permitted sources (Article 2, paragraphs 1 and Article 6, paragraph 1);
- receiving donations/memberships fees/'joining' fees) from an individual donor or member in excess of 100 minimum monthly wages in a calendar year (Article 3, paragraph 1 and Article 4, paragraph 2);

- failing to transfer a donation in excess of 100 LVL directly to the bank account of the party (Article 6, paragraph 2);
- receiving donations through an intermediary (Article 6, paragraph 3) or in the form of a loan (Article 6, paragraph 5);
- giving any kind loan or guarantee (Article 6, paragraph 6);
- accepting an anonymous donation or failing to transfer an anonymous donation to the state budget (Article 7, paragraph 1 and 3);
- exceeding the campaign expenditure ceiling (Article 8.4);
- failing to disclose a received donation in the annual report or in information on gifts to be submitted to the KNAB.'

'56. Daarnaast geeft de directeur van het KNAB, als een politieke partij haar jaarverslag of verslag inzake verkiezingsinkomsten en –uitgaven herhaaldelijk niet indient, een schriftelijke waarschuwing aan het bestuur van de politieke partij (binnen twee weken na de uiterste datum voor indiening van het jaarverslag/het verslag inzake verkiezingsinkomsten en -uitgaven). Indien de politieke partij, ondanks de waarschuwing, het bovengenoemde jaarverslag en/of verslag nog steeds niet indient binnen de door het KNAB gestelde uiterste termijn of indien zij niet voldoet aan de bovengenoemde opdracht van de directeur van het KNAB om onrechtmatig verkregen activa/vermogen over te maken aan de staat of de donateur, verzoekt de directeur van het KNAB bij de rechtbank om opschorting van de activiteiten van de betreffende politieke partij. Indien de rechtbank opdracht geeft tot opschorting van de activiteiten van de politieke partij en de politieke partij haar activiteiten toch voortzet, verzoekt de directeur van het KNAB bij de rechtbank om opheffing van de partij.'

'58. Finally, the Criminal Law provides for certain criminal sanctions in the context of party financing. Pursuant to Article 288.2 of the Criminal Law a maximum of 2 years' imprisonment, custodial arrest, community service or a fine of between 30 and 200 minimum monthly wages can be imposed upon a natural person for financing a political party through an intermediary. Article 217 and 275 provides for sanctions with a maximum of 3 or 2 to 4 years' imprisonment respectively, or custodial arrest or community service or a fine of a maximum of respectively 20 to 80 or 40 to 60 minimum monthly wages for violation of accounting regulations or forgery of documents. If during the course of these criminal proceedings against a natural person it becomes apparent that the offence in question was committed in the interest of a legal person (in this case the political party) and if the natural person had the right to represent, exercise control within or take decisions on behalf of the legal person, sanctions may be taken against the legal person (political party). Legal persons (political parties) can thus also be held liable for these criminal offences, but only under the aforementioned conditions and always within the framework of criminal proceedings against a natural person.'

Bijlage B.3 Luxemburg

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja, sinds 1 januari 2008.

'11. Draft legislation on the funding of political parties, and their activities in general, was submitted by the five political groups represented in parliament in March 2007. At the time of the visit the "regulation of political party funding bill" of 21 December 2007 was before the Council of State, which has to be consulted on any draft legislation. It was approved after the visit and has been taken into account in this report. The new legislation, which came into force on 1 January 2008, responds to demands that have been made since the 1990s, as well as to a number of political funding cases that have sometimes made the headlines, particularly concerning allegations of bribes (in the so-called "Pei" museum affair), drug money (the so-called "Cali cartel" or "Jurado" affair) and payments made by the national farmers' union.'

'16. Party representatives whom the team met said that in general apart from election campaigns their parties financed themselves from members' contributions and that the legal persons that made donations were very varied, including banks, service companies, retail chains and construction companies. Under section 8 of the new legislation of 21 December 2007 parties may no longer receive donations from legal persons, whether de facto or formally established, and whether operating under private or public law (as is the case with non-profit making associations – ASBLs). Elected members of parties may contribute part of their parliamentary allowances. It emerged from on-the-spot discussions that significant assistance, either financial or in kind, such as the use of premises or office equipment, comes from parliamentary political groups. Public funding of political groups amounts to € 1.5 million per year and is mainly intended to cover groups' running costs. The GET was also told that a system of press subsidies was introduced in 1976 and by 2007 amounted to about € 6.7 million. The major newspapers are sometimes fairly close to particular parties, even though there is generally not a formal link (although some parties do have an internal press organ). It appears from on-the-spot information that parties do not receive any significant income from commercial or cultural activities or services, though certain ASBLs connected with parties own or manage property holdings. Luxembourg legislation, including the December 2007 law, has nothing to say about funding from abroad. Just one party acknowledged that it had received financial and logistical support from other European political parties or political groups at the last parliamentary elections and the 2004 European ones. Finally, according to an academic researcher, two parties have each created a foundation, in the form of ASBLs that are entitled to public grants.'

'18. De wetgeving die in december 2007 is aangenomen, voegt de volgende elementen toe: a. De overheidsfinanciering van partijen, afhankelijk van bepaalde voorwaarden, zoals het indienen van hun statuten en lijsten van hun centrale functionarissen, het bijhouden van lijsten van donateurs en donaties van meer dan € 250 en het bijhouden van een boekhouding. De bedragen worden maandelijks betaald en omvatten een jaarlijks forfaitair bedrag van € 100.000 en nog eens € 11.500 voor elk procentpunt van de stemmen die zijn uitgebracht voor de partij of groep bij nationale en Europese verkiezingen. b. Het aandeel van de overheidsfinanciering mag niet hoger zijn dan 75% van het totale inkomen van een partij. c. Een verbod op alle anonieme donaties van particulieren en van rechtspersonen, waarbij donaties van meer dan € 250 met de rekeningen moeten worden gemeld bij de Kamer van Afgevaardigden (artikel 8 en 9). Persoonlijke donaties aan hun partij uit hun loon of toelagen van personen met een politieke functie zijn niet in de voorschriften opgenomen (artikel 10). De financiering bedraagt ongeveer € 2,5 miljoen per jaar. Krachtens artikel 5 van de wetgeving wordt de subsidie uitgekeerd in twaalf maandelijks termijnen.'

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

Staat niet in het rapport.

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

'14. The draft legislation under consideration at the time of the visit accompanied the arrangements for the public financing of parties with certain transparency requirements and supervisory machinery, but did not alter the status of parties, though it did state that any political party wishing to benefit from public funding had to lodge a copy of its articles of association and a list of its leading central officials with the President of the Chamber of Deputies. Any changes to the articles of association or the party officials also had to be reported to the Chamber President. The final version of the law approved in December 2007 (section 6) establishes another registration body and goes further by requiring any political party that wishes to benefit from public funding to lodge with the Prime Minister 1. its articles of association, a list of its national officials and any changes to those articles or officials, 2. a list of donors and donations in accordance with section 9, and 3. its balance sheet and accounts, in accordance with section 14. Copies of these documents should also be submitted to the President of the Chamber of Deputies. The office of clerk of the Chamber of Deputies shall make this information freely available to anyone wishing to consult it by publishing it on its Internet site.'

'16. De wetgeving uit 1999 introduceerde eenvoudigweg gedeeltelijke overheidsfinanciering van verkiezingscampagnes. Krachtens artikel 93 mogen subsidies worden betaald als de betreffende partij of politieke groep een volledige lijst met kandidaten verstrekt voor alle kiesdistricten bij parlementaire verkiezingen of, in het geval van Europese verkiezingen, een volledige lijst met kandidaten in het ene kiesdistrict. De subsidie wordt ook alleen uitgekeerd als de partij of groep ten minste één zetel behaalt of, bij de Europese verkiezingen, ten minste 5% van de uitgebrachte stemmen.

Total grants in the last elections amounted to € 1.6 million. Grants are determined as follows: a. In parliamentary elections, the basic amount depends on the number of persons elected, ranging from € 50.000 for parties or groups with one to four elected members to € 200.000 for ones with at least 12 members. There is also a supplementary allowance of € 10.000 per elected member. b. For European elections, the basic amount depends on the percentage of votes obtained nationally, ranging from € 12.500 for parties or groups with at least 5% of the national vote to € 74.500 for ones with at least 25% of the vote. There is also a supplementary allowance of € 12.500 per elected MEP. The legislation passed in December 2007 adds the following elements: a. The public funding of parties, subject to certain conditions, such as the lodging of their articles of association and lists of their central officials, maintaining lists of donors and donations over € 250 and keeping accounts.'

Zie ook S1:18.

4. Zijn er juridische voorwaarden bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

'12. The only definition is in the law of 7 January 1999 on the partial reimbursement of the election campaign expenses of parties and political groups taking part in elections to the Chamber of Deputies and the European Parliament, subsequently incorporated into part III, chapter IX of the electoral legislation of 18 February 2003.

Voor het doeleinde van deze wet betekent een politieke partij of een politieke groep een vereniging van individuele personen, die al dan niet rechtspersoonlijkheid heeft, die overeenkomstig de grondbeginselen van de democratie bijdraagt aan de uiting van het algemene kiesrecht en de wens van het volk, zoals vastgelegd in haar statuten of politieke programma.

Apart from the reference to "political group", this definition is repeated in the regulation of political party funding legislation of 21 December 2007, which came into force on 1 January 2008. It should also be noted that the Chamber of Deputies was considering a proposed constitutional amendment at the time of the visit, which would introduce a new Article 32bis stating that political parties contribute to the formation of the popular will and the expression of universal suffrage, and are the expression of democratic pluralism.

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Nee. Zie onder vraag S3:17.

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Staat niet in het rapport.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Staat niet in het rapport.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

Deze verdeelmaatstaven betreffen de subsidie voor verkiezingen, 1, en de algemene subsidie, 2.

‘17. 1. Subsidies worden als volgt bepaald: a. Bij parlementaire verkiezingen hangt het basisbedrag af van het aantal gekozen personen en varieert van € 50.000 voor partijen of groepen met één tot vier gekozen leden tot € 200.000 voor degene met ten minste 12 leden. Er is ook een extra toelage van € 10.000 per gekozen lid. b. Bij Europese verkiezingen hangt het basisbedrag af van het percentage stemmen dat nationaal is verkregen en varieert van € 12.500 voor partijen of groepen met ten minste 5% van de nationale stemmen tot € 74.500 voor degene met ten minste 25% van de stemmen. Er is ook een extra toelage van € 12.500 per gekozen Europees Parlementslid.’ Zie ook S3:17

2. De bedragen worden maandelijks uitgekeerd en omvatten een jaarlijks forfaitair bedrag van € 100.000 en nog eens € 11.500 voor elk procentpunt van de stemmen die zijn uitgebracht voor de partij of groep bij nationale en Europese verkiezingen. Het aandeel van de overheidsfinanciering mag niet hoger zijn dan 75% van het totale inkomen van een partij.’

Zie ook S1:18.

De limiet van 75% overheidssubsidie is exclusief de teruggave van verkiezingsuitgaven, waardoor de feitelijke limiet boven de 75% uitkomt.’

‘19. The upper limit of 75% of total financing that can be met from the public purse seems to have been set to take account both of the present structure of the funding of certain Luxembourg parties and of an anticipated reduction in financing of private origin following the ban on donations from legal persons/ businesses and the registration, by name, of donations from private individuals. However, the partial reimbursement of the campaign expenses of parties and political groups standing for the Chamber of Deputies and the European Parliament under the 1999 law (and the amended electoral law of 2003) is explicitly excluded from the calculation of this percentage. Nor does the 2007 law make a clear distinction between the funding of political parties and of political groups (see below paragraph 54). The result is that parties’ actual dependence on state funding may be very high, and above the 75% level. Loss of public funding by parties that no longer meet the required conditions might be sufficient by itself to cause the disappearance of a political formation, could in turn have unexpected consequences such as a risk of self-censorship on the part of supervisory bodies, in terms of identifying irregularities, deciding on sanctions or enforcing them.’

**9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties?
Zo ja, welke?**

Ja. Zie S1:16

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

Gedeeltelijke subsidie is bedoeld voor verkiezingen. Zie S3:17.

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

‘22. Artikel 11 van de wetgeving uit 2007 inzake partijfinanciering bepaalt dat het centrale orgaan van elke politieke partij een boekhouding moet bijhouden met daarin al haar inkomsten en uitgaven en haar activa en passiva. Elke kiesdistrictvereniging, lokale afdeling en sectororganisatie van elke partij moet een jaarverslag indienen bij de partij over haar financiële situatie en dit moet worden goedgekeurd door een algemene vergadering na controle door de Rekenkamer. Irrespective of their degree of autonomy, all sections of each party, without exception, must declare any donations they have received to the competent national body.’

'30. The answers to the questionnaire showed that parties and candidates standing for election are not required to have their accounts audited and this is not stipulated in the new political party funding legislation.'

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

€ 1.500.000. Zie S1:16.

'20. Volgens partijvertegenwoordigers is er, na de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving, sprake van drie financieringsbronnen: de algemene krachtens de nieuwe wet, degene krachtens de wetgeving van 1999 (en de kieswet) over de vergoeding van campagnekosten en de financiering van parlementaire groepen krachtens de voorschriften van de Kamer van Afgevaardigden. Overheidsfinanciering vertegenwoordigt daarom ongeveer € 4 miljoen per jaar, waarbij bijdragen van parlementaire groepen, toelagen die door parlementsleden zijn terugbetaald en subsidies aan kranten niet zijn meegerekend.'

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Staat niet in het rapport.

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

Staat niet in het rapport.

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Staat niet in het rapport.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Staat niet in het rapport.

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja, sinds eind 2007.

'16. Party representatives whom the team met said that in general apart from election campaigns their parties financed themselves from members' contributions and that the legal persons that made donations were very varied, including banks, service companies, retail chains and construction companies.

Krachtens artikel 8 van de nieuwe wetgeving van 21 december 2007 mogen partijen niet langer donaties ontvangen van rechtspersonen, ongeacht of deze feitelijk of formeel zijn gevestigd, en ongeacht of zij handelen krachtens privaatrecht of publiekrecht (zoals het geval is bij verenigingen zonder winstoogmerk – ASBL's). 'Elected members of parties may contribute part of their parliamentary allowances. It emerged from on-the-spot discussions that significant assistance, either financial or in kind, such as the use of premises or office equipment, comes from parliamentary political groups.'

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

'23. Artikel 12 stelt dat rekeningen en lijsten met donateurs moeten worden verstrekt aan de Rekenkamer. Krachtens artikel 13 moet het verslag inzake inkomsten het volgende omvatten: 1. bijdragen van partijleden; 2. bijdragen van gekozen leden; 3. giften, donaties en legaten; 4. inkomsten uit vlottende of vaste activa; 5. inkomsten uit georganiseerde evenementen en publicaties; 6. verschillende diensten met een geldwaarde of die kunnen worden uitgedrukt in een geldwaarde; 8. bijdragen van partijafdelingen; 9. overheidsfinanciering. Het verslag inzake uitgaven moet omvatten: 1. operationele kosten; 2. uitgaven voor training en onderzoek; 3. uitgaven voor evenementen en publicaties; 4. verkiezingsuitgaven; 5. inschrijvingen bij internationale organisaties en verenigingen; 6. donaties aan andere partijafdelingen of -organen; 7. uitgaven met betrekking tot vlottende of vaste activa; 8. overige uitgaven.'

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Ja. Zie S1:18.

‘26. Artikels 8, 9 en 10 van de wet uit 2007 stellen als vereiste dat informatie wordt medegedeeld. In het huidige stelsel moet de identiteit worden geregistreerd van particuliere personen die donaties in ongeacht welke vorm doen aan partijen of hun afdelingen. Bovendien moet elke afdeling donateurs en de donaties die zij ontvangt, melden bij de bevoegde nationale instantie, ongeacht de mate van autonomie die deze heeft. Daarnaast wordt de partijadministratie van donateurs die jaarlijkse donaties doen van meer dan € 250 bekend gemaakt aan de Minister-president. Zoals eerder opgemerkt, worden krachtens artikel 10 persoonlijke donaties aan hun partij of een van de afdelingen uit hun salaris of toelagen door personen met een politieke functie, niet beschouwd als donaties.’

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

‘23. Section 12 requires accounts and lists of donors to be submitted to the Court of Auditors. Under section 13, the statement of income must include 1. party members’ contributions; 2. elected members’ contributions; 3. gifts, donations and legacies; 4. income from moveable or fixed assets; 5. income from organised events and publications; 6. various services with a monetary value or that can be expressed in monetary terms; 7. other sources of income; 8. contributions from party sections; 9. public funding. The statement of expenditure must include 1. operating costs; 2. training and research expenditure; 3. expenditure on events and publications; 4. election expenditure; 5. subscriptions to international organisations and associations; 6. donations to other party sections or bodies; 7. expenditure concerning moveable or fixed assets; 8. other expenditure.’

‘30. The answers to the questionnaire showed that parties and candidates standing for election are not required to have their accounts audited and this is not stipulated in the new political party funding legislation.’

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

‘27. Krachtens artikel 16 van de nieuwe wetgeving op de financiering van politieke partijen, stelt het secretariaat van de Kamer van Afgevaardigden de resultaten van controles door de Rekenkamer en de opmerkingen daarvan, samen met opmerkingen van de partijen, beschikbaar voor inzage en publiceert deze tevens on-line. Artikel 17 stelt dat rekeningen en balansen van politieke partijen elk jaar moeten worden gepubliceerd in de staatscourant.’

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Ja. Zie G3:26.

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt?

Staat niet in het rapport.

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

De Kamer van Afgevaardigden publiceert alle financiële gegevens on-line.
Zie G5:27.

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Donaties hoger dan € 250,- dienen gemeld te worden aan de Premier. Deze donaties dienen openbaar gemaakt te worden. Zie G3:26 en G5:27.

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Staat niet in het rapport.

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Ja. Politieke partijen mogen sinds de nieuwe wetgeving van 21 december 2007 geen donaties meer ontvangen van rechtspersonen. Zie G1:16.

'A ban on all anonymous private donations and ones from legal persons, while donations in excess of € 250 must be notified with the accounts to the Chamber of Deputies (sections 8 and 9). Personal donations to their party from their pay or allowances from persons holding political office are not covered by the regulations (section 10).'

Zie ook onder S1:18.

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Staat niet in het rapport.

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

'31. In the absence of legislation on political party funding, until December 2007 there were no specific supervisory arrangements on the subject, even under the 1999 law on the reimbursement of campaign expenses. The authorities have also indicated that, more generally, there have never in the past been any investigations, prosecutions or convictions for criminal offences relating to political financing.'

'32. De wetgeving van 2007 geeft de Rekenkamer verantwoordelijkheid voor het onderzoeken van rekeningen die alle uitgaven en inkomsten dekken en dit doet hij rechtstreeks en jaarlijks. De rekeningen moeten bij hem worden ingediend samen met een lijst van donateurs. Artikel 15 geeft de Rekenkamer bevoegdheid om te verzoeken om documentatie of informatie die hij nodig heeft en er gelden sancties voor het weigeren om deze informatie te verstrekken. De antwoorden op de vragenlijst gaven aan dat de Rekenkamer niet verplicht was om overtredingen te melden of om informatie over inbreuken te publiceren en dat de verantwoordelijkheid voor uitspraken over inbreuken en het treffen van daarvoor benodigde maatregelen ligt bij het orgaan waar de Rekenkamer zijn bevindingen aan meldt (de Voorzitter van de Kamer van Afgevaardigden in de conceptwetgeving, vervangen door de Minister-president in de definitieve versie). Krachtens artikel 18 van de wetgeving mogen aanvragen om de besluiten van de Minister-president naast zich neer te leggen, worden ingediend bij de administratieve rechtbank. Zoals eerder is opgemerkt, worden de verslagen van de Rekenkamer zelf gepubliceerd.'

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

De Rekenkamer (Court of Auditors) is gemachtigd alle documenten die men nodig acht op te vragen. Zie G13:32.

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

'34. De beoordelaars merken op dat de definitieve versie die op 21 december 2007 is aangenomen, sterk afwijkt met betrekking tot sancties. In het bijzonder de strafrechtelijke sancties en boetes zijn opgeheven. Artikel 7 stelt nu dat het niet naleven van de verplichtingen in het eerdere artikel met betrekking tot de indiening van statuten, informatie over donateurs en donaties en rekeningen en balansen bij de Minister-president, zal leiden tot opschorting van betalingen totdat de situatie in orde is gebracht. Hetzelfde geldt in het geval van het niet naleven van artikel 15 inzake de presentatie van informatie bij de Rekenkamer. Valse verklaringen in verband met artikels 6.2 en 6.3 – de lijst met donateurs en donaties en de rekeningen en balansen – kunnen leiden tot een korting op staatssubsidies in het volgende jaar van twee keer de betreffende bedragen.'

Bijlage B.4 Slovenië

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja.

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

Staat niet in het rapport.

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

Een politieke partij moet bij de verkiezingen voor het nationale parlement één procent van de stemmen vergaard hebben. Zie S5.

4. Zijn er juridische voorwaarden bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

‘8. The Political Parties Act (ZPolS) provides that a party may be founded by at least 200 adult citizens of the Republic of Slovenia, who have full legal capacity. Each of the founders of the party has to sign a founding declaration which is to include their name, date of birth, nationality and address, the full name, shortened name and abbreviation of the party, a declaration accepting the statute of the party and its programme.’

‘9. Om te worden geregistreerd moet een aanvraag worden ingediend bij het partijregister van het Ministerie van Binnenlandse zaken. Krachtens artikel 10, Wet op de politieke partijen (ZPolS), moet deze aanvraag het volgende omvatten:

- minimaal 200 oprichtingsverklaringen;
- de statuten en het programma van de partij;
- de notulen van de oprichtingsvergadering, -bijeenkomst of –congres waarin de gekozen organen van de partij en de functionaris die overeenkomstig de statuten de partij vertegenwoordigt (d.w.z. de partijvertegenwoordiger) worden vermeld;
- een illustratie van het logo van de partij.’

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Ja. Er bestaat een kiesdrempel van vier procent, maar overheidssubsidie wordt al verstrekkt wanneer een politieke partij één procent van de stemmen krijgt. Zie *beneden*.

‘18. The threshold for entering parliament is 4 percent of the total number of votes cast on the territory of Slovenia.’

‘24. Rechtstreekse overheidsfinanciering wordt jaarlijks verstrekkt, krachtens artikel 23 van de Wet op de politieke partijen (ZPolS), aan politieke partijen die ten minste 1 procent van de uitgebrachte stemmen hebben gekregen bij de laatste verkiezingen voor de Nationale Assemblée. Dat betekent dat een partij niet noodzakelijkerwijs een zetel in de Nationale Assemblée hoeft te hebben om overheidsfinanciering te verkrijgen.’

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Minimaal 200. Zie S4:8.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Staat niet in het rapport.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

'24. Tien procent van de toegekende financiering uit de staatsbegroting voor de financiering van politieke partijen wordt in gelijke delen verdeeld onder deze politieke partijen (of coalities van partijen met een gezamenlijke lijst); de resterende 90 procent wordt verstrekt in evenredigheid met het aantal stemmen dat de partijen (of gezamenlijke lijsten van partijen) hebben ontvangen in alle verkiezingseenheden. De financiering die aan politieke partijen (en coalities) wordt toegekend, wordt bepaald door de Nationale Assemblee tijdens haar eerste zitting na aanvaarding van de begroting en mag niet hoger zijn dan 0,017 procent van de bruto binnenlandse begroting zoals deze is berekend in het jaar voorafgaand aan aanvaarding van de begroting.'

'27. The Elections and Referenda Campaigns Act (ZVRK) provides for direct public funding of election campaigns, through reimbursement of election campaign expenses. Eligible for this reimbursement are so-called election campaign organisers, whether a political party, a candidate or another entity.' Met betrekking tot campagnes voor de Nationale Assemblee (en het Europees Parlement), hebben campagneorganisatoren, wier kandidaten zetels hebben verkregen in de Nationale Assemblee (of het Europees Parlement), recht op de vergoeding van kosten voor de verkiezingscampagne voor een bedrag van € 0,33 per uitgebrachte stem voor hun lijst, met dien verstande dat het totale bedrag van vergoede kosten niet hoger is dan het daadwerkelijk uitgegeven bedrag (artikel 24, Wet op de campagnes voor verkiezingen en referenda / ZVRK). Daarnaast hebben organisatoren van verkiezingscampagnes wier lijst met kandidaten ten minste 6 procent van het totale aantal uitgebrachte stemmen in een bepaalde verkiezingseenheid of ten minste 2 procent van het totale aantal uitgebrachte stemmen in het land, eveneens recht op gedeeltelijke vergoeding van € 0,17 per stem voor hun lijst in de verkiezingseenheid of het land.'

'28. Rechtstreekse overheidsfinanciering wordt ook verstrekt met betrekking tot presidentiële verkiezingscampagnes. Organisatoren van verkiezingscampagnes hebben recht op gedeeltelijke vergoeding van de kosten van hun verkiezingscampagne voor een bedrag van € 0,12 voor elke stem die ten gunste van hen is uitgebracht, indien ze ten minste 10 procent van het totale aantal rechtsgeldig uitgebrachte stemmen krijgen (artikel 26, Wet op de campagnes voor verkiezingen en referenda / ZVRK).'

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties? Zo ja, welke?

'42. Een type organisatie die aangesloten kan zijn bij een politieke partij is een jeugdorganisatie. Jeugdorganisaties van een politieke partij hebben een bijzondere status in de context van financiering en hun eigen bronnen van inkomsten. Artikel 21 van de Wet op de politieke partijen (ZPolS) stelt dat jeugdorganisaties die de status van zogeheten 'nationale verstrekkers van jeugdorganisatieprogramma's' hebben verkregen, financiering kunnen krijgen voor de medefinanciering van programma's en voor het functioneren van de jeugdorganisatie.'

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

Bepaalde overheidssubsidies zijn bedoeld voor verkiezingscampagnes. Zie S8:27 en S8:28.

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

'51. Krachtens artikel 24 van de Wet op de politieke partijen (ZPolS) moeten politieke partijen vóór 31 maart van elk jaar "een jaarverslag over de activiteiten van de partij voor het voorgaande jaar, waarin alle inkomsten en uitgaven van de partij vermeld worden en in het bijzonder de bronnen van de inkomsten van de partij, overeenkomstig boekhoudkundige voorschriften" (d.w.z. de Wet op de boekhouding en de Sloveense boekhoudkundige norm 36) indienen bij de Nationale Assemblee. Politieke partijen moeten hun documentatie gedurende dezelfde periode bewaren als andere rechtspersonen, wat ten minste 10 jaar is na het einde van het belastingjaar, overeenkomstig de Wet op belastingprocedures, of permanent, overeenkomstig de Wet op de boekhouding.'

'55. Er gelden voor politieke partijen (of organisatoren van verkiezingscampagnes) geen verplichtingen om (interne) audits uit te voeren.'

Zie ook G4:58.

'63. If the Court of Audit were to carry out an audit of a political party it would have full access to all the financial information and accounting records of the party, as would law enforcement authorities in the context of a criminal investigation.'

'64. In addition, Article 2 of the Political Parties Act (ZPolS) provides that all financial and material operations of a party must be public. Nevertheless, the GET was informed that accounting or other detailed financial information of political parties would not fall under the Access to Public Information Act. Election campaigns.'

'65. The financial records of election campaign organisers are accessible by the Court of Audit (and, if necessary, to law enforcement authorities in the context of a criminal investigation). As regards access by the Court of Audit, Article 29 (4) of the Elections and Referenda Campaigns Act (ZVRK) provides that - at the request of the Court of Audit - the election campaign organiser, the Bank of Slovenia and commercial banks with which the election campaign organiser has opened a campaign bank account, are obliged to present documents required for the audit and to enable access to their books and accounting records. It is furthermore provided that "in compliance with its competences, the Court of Audit may also perform other investigations required for the performance of an audit".'

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

'25. In the period 2003-2006 the following funds have been allocated to political parties:

2003: € 2.403.538,53

2004: € 2.482.824,24

2005: € 2.546.060,24

2006: € 2.614.651,43'

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Staat niet in het rapport.

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

'26. Politieke partijen die deelnemen aan verkiezingen van de gemeenteraad kunnen rechtstreekse overheidsfinanciering krijgen uit de begroting van lokale gemeenten, hoewel gemeenten niet verplicht zijn om financiering te verstrekken aan politieke partijen. Hierover moet worden besloten door het bevoegde orgaan van een gemeente en moet worden bepaald door de begroting van de lokale gemeente voor het betreffende begrotingsjaar. Om in aanmerking te komen voor deze financiering moet de partij ten minste 50 procent van de stemmen hebben gekregen die nodig zijn voor de verkiezing van een lid van de gemeenteraad (artikel 26, Wet op de politieke partijen / ZPolS).

The amount of funds allocated to the financing of political parties may not exceed 0.6 percent of the funds the local community has set aside in accordance with the regulations governing the financing of municipalities. Public funding provided by municipalities to local or regional branches of the party will be regarded as funding of the political party as a whole: the internal distribution of these funds is a matter for the party itself.'

'29. Municipalities may furthermore decide on the partial reimbursement of expenses for mayoral and/or municipal council campaigns. The decision on the partial reimbursement of these expenses must be adopted by the municipality before the beginning of the election campaign. Municipalities may limit the partial reimbursement of expenses to only those election campaign organisers whose lists have obtained seats in the municipal council or whose candidates for the position of mayor have obtained a certain percentage of the total votes cast (this percentage may not be more than 10%). The partial reimbursement of expenses for the (municipal council) campaign shall not exceed the reimbursed amount per vote cast in the elections for the National Assembly (i.e. € 0,33); the partial reimbursement of expenses for a mayoral

campaign shall not exceed the reimbursed amount per vote cast in the presidential election campaign (i.e. € 0,12). (Article 28, Elections and Referenda Campaigns Act / ZVRK).'

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Door de gemeente. Zie S14:26.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Een politieke partij moet tenminste vijftig procent van het aantal vereiste stemmen hebben verkregen voor de verkiezing van één lid in de gemeenteraad. Zie S14:26 en S14:29.

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja.

‘33. Overeenkomstig artikel 21 van de Wet op de politieke partijen (ZPoS) mogen politieke partijen particuliere financiering krijgen in de vorm van:

- lidmaatschapsbijdragen;
- bijdragen van particuliere personen, rechtspersonen en natuurlijke personen (met inbegrip van diensten die gratis of met korting worden verleend);
- inkomsten uit onroerende goederen en inkomsten uit een bedrijf dat van een partij is;
- giften;
- legaten.’

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja. Zie G1:33.

‘49. Election campaign expenses are all the expenses required for carrying out an election campaign for a list of candidates or for an individual candidate or for conducting a referendum (Article 15, Elections and Referendum Campaign Act)’. Indien diensten of goederen gratis of tegen korting worden verstrekt, wordt de prijs die normaal gesproken aan andere klanten wordt berekend voor deze diensten of goederen beschouwd als de werkelijke uitgave voor de verkiezingscampagne. Deze vereisten gelden echter niet voor natuurlijke personen die gratis diensten verlenen zonder een factuur te verstrekken (d.w.z. vrijwilligers). ‘The GET was told that professionals who provide their services free of charge (such as free legal representation) would not be considered as volunteers: this service would require an invoice and its normal price would have to be recorded as a campaign expense. Furthermore, all expenses relating to the election campaign period (the period of 30 days to 24 hours before the start of voting) are to be considered as election campaign expenses, regardless of the date of the transaction or when the costs were incurred or paid.’

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Alleen giften boven een bepaald bedrag.

‘38. Er bestaat geen uitdrukkelijk verbod op anonieme bijdragen, maar partijen zijn impliciet verplicht om de namen en adressen van hun donateurs te registreren om te voldoen aan de vereisten van de Wet op de politieke partijen (om donaties die groter zijn dan 3 keer het gemiddelde maandsalaris te vermelden in hun jaarverslag, om geen donaties toe te staan die hoger zijn dan 10 keer het gemiddelde maandsalaris en om buitenlandse donaties niet toe te staan).

The 3 political parties interviewed by the GET indicated that anonymous donations were in their opinion not possible as almost all donations would be made by bank transfer; on rare occasions when a donation would be made in cash the name and address of the donor would be recorded.

Het verslag moet daarnaast expliciet de namen en adressen vermelden van donateurs (en het bedrag van hun donatie) van wie de donaties hoger waren dan 3 keer het gemiddelde maandsalaris in het voorgaande jaar (d.w.z. € 3.638,40 in 2007) evenals kosten voor verkiezingscampagnes.’

Zie ook G4:56.

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

‘56. As indicated above, pursuant to Article 24 of the Political Parties Act, political parties are to submit to the National Assembly by 31 March every year an annual report on the operations of the party for the previous year, which must show all the income and expenditure of the party, and in particular the sources of the party’s income, in accordance with accounting regulations. The report is, furthermore, to explicitly include the names and addresses of donors (and the amount of their donation) whose donations have exceeded 3 times the previous year’s average monthly wage (i.e. € 3,638.40 in 2007) as well as election campaign expenses. Furthermore, all assets of the party and changes in these assets, including “a statement of the sources of funds for an increase in assets if such increase exceeds the sum total of

5 times the previous year's average monthly wage" must be stated in the report (i.e. an increase of more than € 6.064 in 2007).'

'57. Het Ministerie van Financiën heeft een verordening uitgegeven waarin de inhoud van het jaarverslag van politieke partijen iets uitgebreider wordt vermeld, met inbegrip van het accountantsrapport en het bestuursverslag van de partij, de balans en de verslagen inzake inkomsten en uitgaven van de hele partijorganisatie (met inbegrip van regionale eenheden en bedrijven van de partij). De verordening biedt standaardtabellen voor (1) de verslagen inzake inkomsten en uitgaven, (2) de bijdragen/donaties – inclusief lidmaatschapsbijdragen – van rechtspersonen, natuurlijke personen en zogeheten 'particulieren' die hoger zijn dan 3 keer het gemiddelde maandsalaris in het voorgaande jaar, (3) de activa, bronnen van activa, verplichtingen op activa en het verschil in waarde van de activa ten opzichte van het vorige jaar, (4) immateriële activa en materiële vaste activa, en (5) kosten voor verkiezingscampagnes. De interpretatie van deze verordening valt onder de bevoegdheid van het Ministerie van Financiën.'

'58. Voordat het verslag wordt ingediend bij de Nationale Assemblée, moet dit ter controle naar de Rekenkamer zijn gestuurd. Niettegenstaande de bepaling in de Wet op de politieke partijen (ZPoLS) dat het verslag uiterlijk op 31 maart (dit is de datum waarop het verslag moet worden ingediend bij de Nationale Assemblée) voor controle naar de Rekenkamer moet worden gestuurd, werd de GET ervan in kennis gesteld dat de uiterste datum van indiening 28 februari was. De Rekenkamer 'controleert en beoordeelt' het verslag en een rapport van deze controle wordt als bijlage bij het verslag gevoegd dat bij de Nationale Assemblée wordt ingediend (artikel 24, Wet op de politieke partijen / ZPoLS).'

'59. Pursuant to Article 18 of the Elections and Referenda Campaigns Act, organisers of campaigns for elections to the National Assembly, the European Parliament and the President and for national referenda are to submit - within 15 days of closing the campaign bank account – a financial report to the National Assembly and to the Court of Audit, including:

- the total amount of funds raised and used for the election campaign;
- data on donations of more than 3 times the average monthly salary (€ 3.638,40 in 2007), with the exception of donations provided to political parties in compliance with the provision of the Political Parties Act;
- information on loans which amount to more than 3 times the previous year's average monthly wage, including the name of the lender;
- information on deferred payments which exceed 3 times the previous year's average monthly wage, including the name of the natural or legal person who has approved the deferred payment.'

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

'66. Artikel 24 van de Wet op de politieke partijen (ZPoLS) stelt dat politieke partijen die in het voorgaande jaar financiering hebben ontvangen uit de nationale begroting of van een lokale gemeente of die bijdragen hebben ontvangen die hoger zijn dan 3 keer het gemiddelde maandsalaris in het voorgaande jaar, uiterlijk op 31 mei een verkorte versie van het jaarverslag dat zij bij de Nationale Assemblée indienen, moeten publiceren in de staatscourant.

In practice, only very small parties would not fall under the requirement to publish an abridged version of their annual report in the Official Gazette. The aforementioned regulation of the Ministry of Finance on the content of the annual report outlines which information should be included in the abridged version. This includes aggregate information on income, expenditure, surplus of income over expenses (or of expenditures over income), assets and liabilities.'

'67. There is no obligation on the political parties or the National Assembly to publish the unabridged version of annual reports or to make these publicly available. The GET was told that political parties would not, as standard practice, place financial information and/or the annual report on their web-site, but that these could be accessed upon request to the Court of Audit. The Court of Audit however received only one request for access to annual political party reports in the period 2004 to 2007. In addition, it would appear that the reports are available from the National Assembly and the political parties upon request.'

'68. Article 21 of the Elections and Referenda Campaigns Act (ZVRK) provides that the reports which election campaign organisers are to submit to the National Assembly and Court of Audit – for elections to the National Assembly and the European Parliament, presidential elections and national referenda – or to the municipal council and Court of Audit - for elections to the municipal council, mayoral elections and local referenda - become available to the public after submission to the National Assembly, the municipal council and/or Court of Audit. To this end, the reports are published on the website of the Court of Audit and can also be accessed via the National Assembly or municipal council, as appropriate, upon request.'

'76. The reports on the review of annual political party reports are not published - neither on the website of the Court of Audit nor elsewhere -, but (as also indicated above) can be accessed upon request to the Court of Audit.'

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Ja. Zie G4:56, 57 en G5:66.

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt.

Ja:

'56. Het verslag moet daarnaast expliciet de namen en adressen vermelden van donateurs (en het bedrag van hun donatie) van wie de donaties hoger waren dan 3 keer het gemiddelde maandsalaris in het voorgaande jaar (d.w.z. € 3.638,40 in 2007) evenals kosten voor verkiezingscampagnes.'

Zie ook G4:57 en G5:66.

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

Publicatie van een volgens de richtlijnen van 4:56 en 4:57 ingericht financieel jaarverslag in de Official Gazette. Zie G5:66.

Wat betreft de financiële verslagen van verkiezingscampagnes:

'84. De controlerapporten van de Rekenkamer worden gepubliceerd op de website van de Rekenkamer en worden, krachtens artikel 30 van de Wet op de campagnes voor verkiezingen en referenda (ZVRK), ook gepubliceerd in het mededelingenblad van de Nationale Assemblée.'

Financiële verslagen van verkiezingscampagnes worden on-line gepubliceerd. Zie G5:68.

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

'56. The report is, furthermore, to explicitly include the names and addresses of donors (and the amount of their donation) whose donations have exceeded 3 times the previous year's average monthly wage (i.e. € 3.638,40 in 2007) as well as election campaign expenses.'

Zie ook G4:57 en G5:66.

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

'34. Voor wat betreft het bedrag/de grootte/de periodiciteit van particuliere bijdragen, stelt artikel 22 van de Wet op de politieke partijen dat bijdragen van een individuele donateur, ongeacht of dit een natuurlijke persoon of rechtspersoon is, in een bepaald jaar niet hoger mogen zijn dan 10 keer het gemiddelde maandsalaris in het voorgaande jaar (dat € 1.212,80 was in 2006; donaties in 2007 mogen dus niet hoger zijn dan € 12.128).'

'43. Pursuant to Article 2 of the Elections and Referenda Campaigns Act (ZVRK) the election campaign starts at the earliest 30 days before voting day and ends 24 hours before the voting starts. Private funds for the election campaign are to be collected on a campaign bank account which is to be opened by the campaign organiser at least 45 days before the day of elections (or 25 days in case of a referendum), from which all expenses relating to the election campaign are to be paid (see also further below under 'Expenditure') or – if this is earlier than 45 days before the elections - prior to performing the first financial operation linked to the election campaign (Article 16, Election and Referenda Campaign Act).'

'44. As regards limits or restrictions on private funding in the context of an election campaign, Article 14 of the Elections and Referenda Campaigns Act (ZVRK) specifies that the provisions of the Political Parties Act (ZPoLS) also apply to the financing of election campaigns, unless otherwise provided. The prohibitions on foreign donations and donations by natural or legal persons exceeding 10 times the previous year's average monthly wage as defined in the Political Parties Act (ZPoLS) thus also apply to election campaign organisers which are not political parties. The only restriction on private funding that is otherwise provided for is that election campaigns may not be financed by funds of companies whose invested public capital exceeds 25% and companies in which these companies in turn have a majority holding. The recently adopted amendments to article 25 of the Political Parties Act (ZPoLS), prohibiting donations by state bodies, public companies, local community bodies, legal persons governed by public law, humanitarian organisations, religious communities and commercial companies in which over 25% of the capital shares is held by the state or a local community body (as well as companies in which those companies have a majority share), will reportedly also apply to election campaigns, upon its entry into force on 1 January 2008.'

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

'35. Er geldt een aantal beperkingen voor de bronnen van particuliere financiering. Artikel 25 van de Wet op de politieke partijen (ZPoLS) stelde dat overheidsorganen, overheidsinstellingen, overheidsbedrijven, lokale gemeentelijke organen, humanitaire organisaties, religieuze verenigingen of commerciële bedrijven waarin het geïnvesteerde openbare kapitaal (d.w.z. geld, aandelen, investeringen e.d.) 50% of meer bedraagt, geen politieke partijen mogen financieren. Sinds het bezoek is er een amendement op dit artikel aangenomen dat stelt dat overheidsorganen, overheidsbedrijven, lokale gemeentelijke organen, rechtspersonen op wie het publiekrecht van toepassing is, humanitaire organisaties, religieuze gemeenschappen of commerciële bedrijven waarvan meer dan 25% van de kapitaalaandelen in handen is van de staat of een lokaal gemeentelijk orgaan, en bedrijven waarin die bedrijven een meerderheidsaandeel hebben, geen politieke partijen mogen financieren. Dit amendement wordt van kracht op 1 januari 2008.'

'36. Daarnaast is het, krachtens artikel 21 van de Wet op de politieke partijen (ZPoLS), voor politieke partijen verboden om bijdragen te ontvangen van buitenlandse particuliere of natuurlijke personen of rechtspersonen, uit het inkomen dat afkomstig is uit de activa van een partij in het buitenland, buitenlandse legaten, giften uit het buitenland of om andere financiering uit het buitenland te verkrijgen of om diensten voor de partij te laten uitvoeren in het buitenland, met uitzondering van lidmaatschapsbijdragen of bijdragen die een partij ontvangt van haar leden in het buitenland.'

Zie voorts G10:44.

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Staat niet in het rapport.

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

'69. De belangrijkste actor voor het toezicht op de naleving van politieke financiële voorschriften is de Rekenkamer voor zowel de routinematige financiële activiteiten als de verkiezingscampagnes van politieke partijen. Artikel 1 van de Wet op de Rekenkamer stelt dat de Rekenkamer de hoogste controleinstantie is voor het toezicht op staatsrekeningen, de staatsbegroting en alle overheidsuitgaven, dat deze een autonome en onafhankelijke staatsautoriteit is en dat de wetten krachtens welke deze zijn controlebevoegdheden uitvoert niet mogen worden aangevochten bij de rechtbank of andere staatsautoriteiten.'

'79. Tot slot worden, zoals hierboven aangegeven, de jaarverslagen van de politieke partijen, met inbegrip van het rapport van de controle door de Rekenkamer, ingediend bij de (voorzitter van de) Nationale Assemblée. De rol van de Nationale Assemblée bij toezicht op de naleving van de voorschriften voor partijfinanciering is echter beperkt (als deze al bestaat): er hebben geen activiteiten (debatten, hoorzittingen of anders) plaatsgevonden op basis van de jaarverslagen van partijen.'

'80. Pursuant to Article 29 of the Elections and Referenda Campaigns Act (ZVRK), the Court of Audit will carry out an audit of the organisers of election campaigns (National Assembly, European Parliament, presidential, as well as organisers of referenda campaigns at national level) which are entitled to partial reimbursement of their election campaign expenses, within 6 months of closure of the campaign bank account (i.e. a maximum of 10 months after the day of the election/referendum). The Court of Audit may also audit organisers of municipal and mayoral election campaigns (Article 29 (3), Elections and Referenda Campaigns Act / ZRVK).'

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

'72. Zoals hierboven aangegeven controleert de Rekenkamer, krachtens artikel 24 van de Wet op de politieke partijen (ZPolS), de jaarverslagen die de politieke partijen moeten indienen bij de Nationale Assemblée. Er moet echter worden benadrukt dat een controle minder breed is dan een audit en dat deze beperkt is tot de controle of het jaarverslag op het eerste gezicht overeenstemt met de wettelijke vereisten; de inhoud van de financiële verslagen wordt niet gecontroleerd en er wordt niet gekeken naar onderlinge verwijzingen en er wordt ook geen controle uitgevoerd van de boekhouding van de partij. Krachtens de wetgeving heeft de Rekenkamer het recht om rechtmatigheids- en prestatieaudits uit te voeren van de bedrijfsactiviteiten van gebruikers van overheidsfinanciering en mag deze audits uitvoeren van 'transacties in het verleden en geplande bedrijfsactiviteiten van een gebruiker van overheidsfinanciering'. In theorie kan de Rekenkamer dus rechtmatigheids- en/of prestatieaudits uitvoeren van politieke partijen die financiering uit de staatsbegroting (en soms lokale begroting) krijgen, maar tot op heden heeft de Rekenkamer dat nooit gedaan. De redenen die hiervoor werden gegeven, waren dat (1) de Rekenkamer een op risico gebaseerde aanpak hanteert en van mening is dat de belangrijkste risico's zich buiten de partij bevinden en (2) deze niet beschikt over de middelen voor een audit van alle politieke partijen in een jaar, maar dat het politiek te gevoelig zou liggen om een audit uit te voeren bij slechts één of een aantal partijen. Het toezicht van de Rekenkamer in de context van de routinetransacties van de partijen is dus beperkt tot een controle van de jaarverslagen van de partijen.'

'74. After the review, the Court of Audit sends its report to the political party concerned, which must submit it together with its annual report to the National Assembly. If the review reveals that the annual report is not in compliance with the legal requirements, the president of the National Assembly can ask the party to correct the report (Article 24, Political Parties Act / ZPolS). If the party fails to submit the report, submits an incomplete report or does not publish the abridged version of the annual report, the public funding of the party can be suspended until it has complied with the legal requirements.'

'77. If in its review of annual political party reports, the Court of Audit has a justified suspicion that a criminal offence has been committed, it can propose the commencement of criminal proceedings or file a motion for prosecution, as appropriate. The Court of Audit may also carry out audits on a proposal submitted by a natural or legal person, in accordance with its annual programme. It independently decides whether or not to carry out such an audit. Since 1994, when the Political Parties Act was enacted, the Court of Audit has never carried out an audit of a political party on the basis of a proposal submitted by a natural or legal person, although it has received at least one request to do so. In deciding on this request, it found that in carrying out the audit of the political party it would not be able to substantiate or refute the complaint on the perceived irregularities, as it concerned third parties.'

'81. In carrying out its audits of election campaigns, the Court of Audit examines the total amount of funds raised and used for the election campaign, whether the election campaign organiser has raised and used funds in conformity with legislation (i.e. Elections and Referenda Campaigns Act / ZVRK and Political Parties Act / ZPolS), whether the information reported by the election campaign organiser in the report to the Court of Audit is correct and the amount of (partial) reimbursement of election campaign expenses to which the campaign organiser is entitled.'

'82. De Sloveense autoriteiten geven aan dat de Rekenkamer, bij de uitvoering van zijn audit, ook gebruik mag maken van informatie uit andere bronnen, zoals mediaverslagen en banken. Op verzoek van de Rekenkamer zijn een organisator van een verkiezingscampagne, de nationale Bank van Slovenië en de commerciële banken waarbij de organisator van de verkiezingscampagne de rekening voor de campagne

heeft geopend, verplicht om documenten te overleggen die vereist zijn voor de uitvoering van de audit en om inzage te verlenen in de boekhouding. Artikel 29 (4) van de Wet op de campagnes voor verkiezingen en referenda (ZVRK) stelt dat de Rekenkamer ook andere onderzoeken mag doen die nodig zijn voor de uitvoering van een audit, zodat deze inzage kan krijgen in de administratie van derde partijen. Als de Rekenkamer bij de audit van een organisator van een verkiezingscampagne vermoedt dat er een strafbaar feit is gepleegd, kan hij voorstellen om een strafrechtelijke procedure in gang te zetten of om te vervolgen, indien van toepassing.’

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

‘87. Politieke partijen (en andere entiteiten die worden genoemd in de Wet op de politieke partijen) zijn administratief aansprakelijk als ze niet voldoen aan de verplichtingen krachtens de Wet op de politieke partijen, en strafrechtelijk aansprakelijk voor strafbare feiten zoals boekhoudkundige overtredingen (zie hierboven) die zijn gepleegd in de context van de financiering van een campagne of partij, overeenkomstig de Wet op de strafrechtelijke aansprakelijkheid van entiteiten met rechtspersoonlijkheid.’

‘88. De Sloveense autoriteiten geven aan dat het Ministerie van Financiën de implementatie van de bepalingen van de Wet op de politieke partijen controleert met betrekking tot de financiering van politieke partijen, wat de mogelijkheid omvat om sancties op te leggen voor overtreding van de bepalingen. Maar, zoals eerder is vermeld, heeft de GET niet vastgesteld dat het Ministerie van Financiën deze taak ooit heeft uitgevoerd en de naleving van de bepalingen van de Wet op de politieke partijen heeft afgedwongen.

Nevertheless, pursuant to Article 28 of the Political Parties Act (ZPolS), the Ministry of Finance may impose a fine of between € 4.150 and € 20.850 on political parties for the following infringements of the Political Parties Act:

- if the party fails to assign its surplus income (i.e. income from property and profit of a company owned by it which exceeds 20 percent of the party’s annual income) to a charity within 30 days of the adoption of the financial report on the operations of the party for the previous year (or fails to inform the National Assembly that it has done so);
- if the party obtains funds from prohibited sources;
- if the party does not submit its annual report to the Court of Audit and the National Assembly by 31 March;
- if the report does not include all the required information or if a party which received funds from the national budget, local communities or contributions exceeding 3 times the previous year’s average monthly wage (€ 3.638.40 in 2007), fails to publish an abridged version of the annual report in the Official Gazette by 31 May of that year;
- if the party obtains from the same legal, natural or private person funds in excess of 10 previous year’s average monthly wages (which would amount to € 12.128 in 2007).’

‘89. Furthermore, a fine of € 350 to € 850 can be imposed by the Ministry of Finance on the responsible person of a political party, who has committed any of the abovementioned violations of the provisions of the Political Parties Act.

90. In addition, pursuant to Article 29 of the Political Parties Act (ZPolS), a fine of € 4.150 to € 20.850 can be imposed by the Ministry of Finance on a public institute, public company, local community body, humanitarian organisation, religious association or commercial company of which at least 50% of the capital is public capital, if this entity finances a political party. A fine of € 417 to € 2.086 can also be imposed by the Ministry of Finance on the responsible person in the aforementioned legal person for such a violation of Article 25 of the Political Parties Act (ZPolS). As previously indicated, amendments were adopted to Article 25 of the Political Parties Act, prohibiting donations by state bodies, public companies, local community bodies, legal persons governed by public law, humanitarian organisations, religious communities and commercial companies in which over 25% of the capital shares is held by the state or a local community body (as well as companies in which those companies have a majority share). The sanctions which can be imposed upon the legal person and responsible person in the

aforementioned legal person are € 4.150 to € 20.850 and € 400 to € 600 respectively. These particular amendments will enter into force on 1 January 2008.'

'91. Finally, pursuant to Article 24 of the Political Parties Act (ZPoIS), the competent working body of the National Assembly or a mayor may decide to suspend the funding from the state or municipal budget to a party which has not submitted its annual report to the Court of Audit and the National Assembly by 31 March or to a party required to publish an abridged version of the annual report in the Official Gazette by 31 May which fails to do so, until these obligations are met.'

'92. Elections and referenda campaign organisers, which may include political parties, are subject to administrative liability for violation of the Elections and Referenda Campaigns Act (ZVRK) (and may also be subject to criminal liability for criminal offences committed in the context of election campaign financing).'

'93. Articles 32 to 39 of the Elections and Referenda Campaigns Act provide for various fines for violation of the provisions of the Elections and Referenda Campaigns Act. These fines are set out in Appendix 1.95. Finally, if an election campaign organiser has exceeded the campaign expense ceiling by more than 10 percent, the partial reimbursement of the election campaign expenses can be reduced by half; if this campaign expense ceiling has been exceeded by more than 30 percent the election campaign organiser loses the right to partial reimbursement of its election campaign expenses. Furthermore, the political party whose election campaign organiser exceeds the campaign expense ceiling by more than 10 percent can have their public funding (from either the national budget or the municipal budget, depending on the elections in question) provided on the basis of the Political Parties Act reduced by half for a period of 1 year. If the campaign expense ceiling is exceeded by more than 30 percent, a political party may lose the right to public funding on the basis of the Political Parties Act completely for up to 1 year. As soon as the audit report is final, the Court of Audit may adopt a decision on such a restriction or loss of the right to public funds. An administrative appeal may be lodged against this decision.'

N.B. Het GRECO-rapport bevat nog een gedetailleerd schema betreffende sancties bij het overtreden van de regelgeving voor verkiezings- en referendumcampagnes.

Bijlage B.5 Slowakije

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja.

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

Staat niet in het rapport.

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

'9. De registratie wordt gedaan door het register van politieke partijen van het Ministerie van Binnenlandse zaken. Om te worden geregistreerd moet een voorbereidend comité – bestaand uit ten minste 3 Slowaakse ingezetenen van 18 jaar of ouder met volledige handelingsbevoegdheid – een aanvraag indienen bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De aanvraag moet worden ondertekend door alle leden van het voorbereidend comité en hun handtekeningen moeten worden gewaarmerkt door een notaris. Naast informatie over de leden van het voorbereidend comité (namen, identificatienummers, geboortedatum en adressen), moet de aanvraag een lijst bevatten die is ondertekend door 10.000 burgers (samen met hun namen, adressen en nummers van hun identiteitsbewijzen), evenals twee afschriften van de statuten van de politieke partij, een bewijs van betaling van de administratieve bijdragen en adresinformatie van de politieke partij. Als de aanvraag voldoet aan de wettelijke vereisten, wordt de partij geregistreerd.

The information in the registry of political parties is publicly accessible (with the exception of the birth/ identification numbers of natural persons). The name of the party, the names of the members of the preparatory committee and information on representatives of the party are published on the website of the Ministry of the Interior.'

4. Zijn er juridische voorwaarden bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

'8. Act No. 85/2005 Coll. on Political Parties and Political Movements (hereafter Act No. 85/2005), of 4 February 2005, provides the legal framework for the establishment of, association in and funding of political parties. Een politieke partij ontstaat bij registratie. Vanaf het moment van registratie heeft de politieke partij rechtspersoonlijkheid en kan deze rechten en plichten verwerven. Vanaf dat moment is de partij met al haar activa aansprakelijk voor haar verplichtingen. Section 20 of Act No. 85/2005 stipulates that the members of the political party are neither liable nor responsible for the obligations of the party.'

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Ja. De kiesdrempel is vijf procent, maar een politieke partij komt al in aanmerking voor overheidssubsidie als zij tenminste drie procent van de stemmen ontvangt.

'14. The election threshold for political parties to enter parliament is five percent of the total number of valid votes cast; for coalitions of two or three political parties, the threshold stands at seven percent of the valid votes cast and ten percent for coalitions of at least four political parties.'

Zie ook S8:20a.

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Staat niet in het rapport.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Staat niet in het rapport.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

- ‘20. Politieke partijen ontvangen drie verschillende vormen van rechtstreekse overheidsfinanciering:
- a. Een bijdrage voor stemmen die zijn verkregen bij de verkiezingen, die één maal – na de verkiezingen – aan partijen wordt verstrekt die meer dan 3% van de uitgebrachte geldige stemmen hebben gekregen en die 1% van het gemiddelde maandsalaris per stem bedraagt (artikel 52, lid 4 van Wet 333/2004). In 2006 was dit iets meer dan 170 SKK per stem (ongeveer € 5). Deze bijdrage wordt over het algemeen één keer per 4 jaar verstrekt. In 2006 verstrekte de staat 380.029.965 SKK (ongeveer € 11.3 miljoen) aan bijdragen voor stemmen aan 8 politieke partijen;
  - b. Een bijdrage voor activiteiten die jaarlijks wordt verstrekt aan dezelfde groep partijen/coalities die een bijdrage voor stemmen ontvangen en deze bedraagt voor een heel jaar van de kiestermin een kwart van het totale bedrag van de bijdrage voor stemmen. In 2007 werd deze bijdrage verstrekt aan 8 politieke partijen en bedroeg in totaal 95 miljoen SKK (ongeveer € 2,87 miljoen);
  - c. Een bijdrage voor zetels die jaarlijks wordt verstrekt aan partijen/coalities die zijn vertegenwoordigd in de Nationale Raad. Deze bedraagt tot 30 keer het gemiddelde maandsalaris per zetel voor maximaal zetels; elke zetel boven de 20 krijgt 20 keer het gemiddelde maandsalaris. In 2007 werd deze bijdrage verstrekt aan 6 politieke partijen en bedroeg in totaal 70.7 miljoen SKK (ongeveer € 2.14 miljoen).’

‘25. Presidential candidates are not provided with any form of direct public funding. To this end, Section 18 of Act No. 46/1999 on the Method of Election of the President clarifies that a presidential candidate “may not receive a gift or other supply free of charge from the state, state or municipal bodies”. Presidential candidates may receive some indirect public funding, in the form of a maximum of one hour’s broadcasting time on Slovak Radio and Slovak TV; the costs of these political advertisements are however to be met by the candidate.’

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties? Zo ja, welke?

Staat niet in het rapport.

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

‘22. De wet stelt bepaalde beperkingen aan het gebruik van overheidsfinanciering door politieke partijen. De bovengenoemde staatsbijdragen mogen niet worden gebruikt voor de verstrekking van leningen of kredieten aan natuurlijke personen en rechtspersonen, voor overeenkomsten van stille vennootschap, activiteiten van een bedrijf waarvan de partij de oprichter of enige vennoot is, aansprakelijkheid voor verplichtingen van natuurlijke personen of rechtspersonen, de betaling van boetes en andere financiële sancties, of donaties. De overheidsfinanciering die aan politieke partijen wordt verstrekt, mag dus niet worden gebruikt voor de sponsoring van presidentiële verkiezingscampagnes.’

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

‘41. Per 1 januari 2005 moeten alle politieke partijen en politieke bewegingen hun inkomsten en uitgaven verantwoorden door middel van een tweevoudige boekhouding overeenkomstig Wet nr. 431/2002 inzake Boekhouding. Voor politieke partijen gelden dezelfde boekhoudkundige verplichtingen als voor commerciële bedrijven en zij moeten hun boekhouding gedurende minimaal 5 jaar bewaren (artikel 35, Wet nr. 431/2002).’

‘43. With regard to account offences, the law provides for both criminal and administrative sanctions for accounting offences. Article 125, paragraph 1, of the Criminal Code prohibits the use of “false or grossly distorted data concerning important facts in financial and commercial documents if made with the intent to obtain unjustified benefit.” This law also refers to the destruction or concealment of such records, all of which is punishable by imprisonment, fine or ban on the professional activity. By virtue of Article 125, paragraph 3, the penalty is substantially increased if the false statement or record destruction is committed “with the intention to facilitate or cover up another criminal offence”. However, as the Slovak Republic does not provide for criminal liability of legal persons, these sanctions can only be imposed on the natural person having committed the accounting offence and not on a political party itself. Furthermore, by virtue of Article 8 of Act No 431/2002 on Accountancy, accounting entities – which includes political parties but not presidential candidates - have the obligation to keep accurate, correct

and comprehensible accounting records. For failure or infringement of these duties the tax authorities can impose a fine of up to 3% of total amount of property of the accounting entity depending on the infringed/non-fulfilled duty.'

'46. Het jaarverslag moet door de controlerende accountant worden gewaarmerkt om te zien of deze overeenstemt met de financiële verslagen voor dezelfde boekhoudkundige periode (die ook door een controlerend accountant zijn gewaarmerkt) en of het economische beheer van de partij overeenstemt met de wettelijke vereisten. De accountantsverklaring moet worden opgenomen in het jaarverslag van de partij dat aan de Nationale Raad van de Slowaakse Republiek wordt verstrekt.'

'51. The auditor certifying the financial statements to be included in the annual report of a political party has access to the accounting records of the party and has a right to request from the party's statutory body all necessary documents and information indispensable to perform the audit. In addition, the tax authorities have access to the accounting records of political parties. Detailed financial information – other than what is contained in the annual reports submitted to the National Council and the election campaign report submitted to the Ministry of Finance – including invoices, is not accessible to the public.'

12. Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

'21. In 2007 gaf de staat 165,7 miljoen SKK (ongeveer € 5 miljoen) uit aan bijdragen; in een verkiezingsjaar kan dit bedrag veel hoger zijn vanwege de te verstrekken bijdragen voor stemmen. Deze vormen van overheidsfinanciering worden met opzet bijdragen en niet subsidies genoemd: als een persoon (of in dit geval een politieke partij) voldoet aan de voorwaarden van de betreffende wettelijke bepalingen, is verstrekking van de bijdrage verplicht; de verstrekking van subsidies gebeurt naar goeddunken van de betreffende autoriteit. Bovendien zijn de sancties voor misbruik van bijdragen naar verluidt lager dan voor misbruik van subsidies.'

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Staat niet in het rapport.

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

Staat niet in het rapport.

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

Staat niet in het rapport.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

Staat niet in het rapport.

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja:

'35. Presidentskandidaten kunnen particuliere financiering krijgen voor zijn/haar publiciteitscampagne in de vorm van giften en gratis diensten van permanente inwoners van de Slowaakse Republiek, entiteiten met rechtspersoonlijkheid met hun maatschappelijke zetel in de Slowaakse Republiek en van politieke partijen en bewegingen die zijn geregistreerd in de Slowaakse Republiek.' Zie ook G 11:27.

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja:

'26. Pursuant to section 22 of Act No. 85/2005, apart from the aforementioned state contributions, the funding of a political party may consist of:

- membership fees;
- gifts (i.e. donations);

- services free of charge;
- bequests;
- income of the sale or rent of its moveable or immoveable property;
- interest on bank accounts;
- shares of profits of companies established by the party;
- profits on stocks and shares, and
- loans and credits.'

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

'45. (...) Afzonderlijke administratie van giften en gratis diensten (krachtens artikel 22 van Wet 85/2005 moet deze de datum van aanvaarding van de gift of gratis dienst, het bedrag, de identiteitsgegevens van de donateur of de contractant die de gratis dienst heeft verleend, bevatten).'

Zie voorts G4:45, 47, 48.

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

'45. Een politieke partij moet haar financiële jaarverslag uiterlijk op 30 april na het boekjaar indienen bij de Nationale Raad van de Slowaakse Republiek. Krachtens artikel 30 van Wet 85/2005 moet dit jaarverslag omvatten:

- de financiële verslagen van een partij voor de boekingsperiode die zijn gewaarmerkt door een controlerend accountant;
- een inkomensoverzicht van de partij;
- een afzonderlijke administratie van giften en gratis diensten (krachtens artikel 22 van Wet 85/2005 moet deze de datum van aanvaarding van de gift of gratis dienst, het bedrag en de identiteitsgegevens van de donateur of de contractant die de gratis dienst heeft verleend, bevatten).'
- een afzonderlijke administratie inzake leningen en kredieten (met inbegrip van de datum van ontvangst van de lening of het krediet, het bedrag, de overeengekomen terugbetalingsdatum, de volledige naam en het adres van de leningverstrekker / kredietverlener, indien de leningverstrekker een natuurlijke persoon is, of de naam van het bedrijf, identificatienummer en kantooradres indien de leningverstrekker / kredietverlener een rechtspersoon is);
- het aantal partijleden, het totale (gezamenlijke) bedrag aan lidmaatschapsbijdragen dat de partij heeft ontvangen en de afzonderlijke administratie van lidmaatschapsbijdragen van die leden, met inbegrip van de namen en adressen van leden die meer dan 25.000 SKK (ongeveer € 750) aan lidmaatschapsbijdragen hebben betaald in dat jaar;
- de financiële verslagen van de onderneming waarvan de partij oprichter of enig vennoot is;
- informatie over de financiële situatie van de partij voor ten minste twee direct eraan voorafgaande boekingsperiodes;
- informatie over evenementen van bijzonder belang die zullen plaatsvinden na het einde van de periode waar het verslag betrekking op heeft;
- informatie over voorgestelde winstverdeling of verliesverrekening;
- informatie over de uitvoering van belastinggerelateerde plichten;
- een overzicht van achterstallige schulden.'

'47. A party is furthermore to report separately on its campaign finances related to elections of the National Council. A party is obliged to submit an interim report to the Ministry of Finance, at the latest 21 days before elections, covering the period of the day the elections are declared until 30 days before the elections are held; the final report, covering the whole period of the day the elections are declared until the day of elections, is due to be submitted to the Ministry of Finance at the latest 3 days after the elections. Pursuant to Section 21 of Act no. 85/2005, information to be included in both the interim and final reports is:

- an overview of expenses related to pre-election surveys and public opinion surveys;
- an overview of expenses for paid classified advertisements, advertising in periodical press, political advertisement broadcasting, election posters and other information media;
- an overview of travelling expenses by political party members and the allowances given to party employees for this purpose during the election campaign;
- an overview of all other expenses related to the promotion of the party's activities and programme;

- an overview of the gifts, free of charge services, loans and credits the party has received in the period covered by the interim and final report respectively;
- the aforementioned separate records kept by the party on loans, credits, gifts and services provided free of charge, including relevant data as regards names, amounts etc., as far as these have been accepted during the period covered by the interim report and final report, are also to be included in the interim and final reports.'

'48. Presidential candidates are required to report to the Ministry of Finance how much in financial resources they have received for their publicity campaign and the total amount of resources spent on their publicity campaign, within 30 days of the day of elections. These reports are to include the names and addresses of each donor and the value of his/her gift or service free of charge, if value of the gift or free of charge service exceeds 10,000 SKK (approximately € 300) in case of a natural person or 100.000 SKK (approximately € 3.000) in case of a legal person.'

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

Ja:

'53. De financiële jaarverslagen van politieke partijen worden door het Bureau van de Nationale Raad gepubliceerd op zijn website na een besluit van de Nationale Raad (of zijn bevoegde orgaan) dat moet worden genomen vóór 31 juli van dat jaar. Geboortedata/identiteitsnummers van natuurlijke personen worden niet opgenomen in de gepubliceerde informatie.'

'54. Interim and final reports of political parties on their election campaign finances are published on the web-site of the Ministry of Finance. Birth (identification) numbers of donors are not published. The interim report will be published on the website of the Ministry of Finance within 7 days of its receipt and remains there until publication of the final report; the final report will be published on the website of the Ministry of Finance within 30 days of its receipt and will remain on the website for 6 months thereafter.'

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Ja:

'45. (...) Records of gifts and free of charge services (pursuant to Section 22 of Act 85/2005 this is to include the date of acceptance of the gift or free of charge service, the amount, the identification data of the donor or the contracting party who has provided the free of charge service).'

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt.

Staat niet in het rapport.

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

Financiële verslagen worden gepubliceerd op de websites van het Bureau van de Nationale Raad en het Ministerie van Financiën.

Zie G5:53 en 54.

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

'45. (...) Administratie van giften en gratis diensten (krachtens artikel 22 van Wet 85/2005 moet deze de datum van aanvaarding van de gift of gratis dienst, het bedrag, de identiteitsgegevens van de donateur of de contractant die de gratis dienst heeft verleend, bevatten).'

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

Nee:

'31. Er gelden geen kwantitatieve beperkingen voor het bedrag (de waarde) van donaties, gratis diensten, inkomsten uit onroerende goederen, leningen/kredieten en inkomsten uit partijactiviteiten en activiteiten van fondsenwerving die de partij kan ontvangen.'

³⁷⁹ Onder gratis diensten vallen krachtens artikel 23, lid 3 van Wet 85/2005: het uitlenen van roerende of onroerende goederen, de verlening van een gratis dienst, het bedrag van een schuld van een partij dat wordt overgenomen door een natuurlijke persoon of rechtspersoon, de huur of verkoop van roerende of onroerende goederen onder de marktprijs, alle diensten die onder de marktprijs worden verleend.

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

‘27. Er geldt een aantal beperkingen voor de bronnen van deze financiering. Krachtens artikel 24 van Wet 85/2005 is het politieke partijen verboden om giften en gratis diensten³⁷⁹ te ontvangen van staatsentiteiten, regionale of gemeentelijke entiteiten, rechtspersonen die door deze entiteiten zijn opgericht of waar zij aandelen in hebben, evenals verschillende typen niet-gouvernementele organisaties, overheidsinstellingen en andere rechtmatig opgerichte rechtspersonen, buitenlandse burgers, rechtspersonen met hun hoofdkantoor in het buitenland indien de meerderheidseigenaar ervan geen Slowaakse staatsburger is noch een rechtspersoon met zijn hoofdkantoor in Slowakije (met uitzondering van politieke partijen, groepen van politieke partijen of rechtspersonen die zijn opgericht door of voor de meerderheid in handen zijn van een politieke partij), of natuurlijke personen of rechtspersonen van wie de identiteit niet kan worden vastgesteld. Bovendien mogen donaties of gratis diensten met een waarde van meer dan 5.000 SKK (ongeveer € 150) alleen worden aanvaard op basis van een akte van schenking (overeenkomstig het Burgerlijk Wetboek); indien de waarde van deze donatie of dienst meer is dan 100.000 SKK (ongeveer € 3.000) moeten de handtekeningen van de donateur en het partijorgaan worden gewaarmerkt door een notaris.’

‘28. As indicated above, anonymous donations (and services provided free of charge of which the identity of the contracting party cannot be established) are prohibited, as are donations by public sector entities and foreign donations, with the exception of those by foreign political parties or entities established by (foreign) political parties.’

‘36. Few restrictions apply to the sources of funding for political candidates. Donations and services free of charge from the state, state bodies or self-governing bodies are explicitly prohibited, as are foreign donations.’

‘37. There are no explicit quantitative restrictions on the amount (value) of the donations and free of charge services a presidential candidate may receive, but a candidate may nevertheless not spend more than 4.000.000 SKK (approximately € 120.000) on his/her publicity campaign.’

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja. Zie G11:27.

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

‘56. As outlined above, political parties are required to have their financial statements for the accounting period certified by an auditor, who is appointed by the Slovak Chamber of Auditors from a list of auditors by drawing lots. In addition to certifying the financial statements, the auditor is also to check whether the annual report is in accordance with the financial statements for the same accounting period, and whether the economic management of the party is in compliance with the law. The auditor’s report is to be included in the annual report submitted by the party to the National Council of the Slovak Republic.’

‘57. There are no auditing requirements for presidential candidates.’

‘58. Voor wat betreft het financiële jaarverslag van de partij voert de Nationale Raad (of zijn bevoegde orgaan) een formele controle uit indien alle vereiste informatie (zie paragraaf 45 hierboven) en het accountantsverslag in het jaarverslag zijn opgenomen.

Although Section 30, paragraph 5, of Act 85/2005 implies that the National Council also checks whether the information contained in the annual report is correct and complete and whether there are no other breaches of the law identified in the annual reports, in practice it would rely on the auditors’ report. Should any deficiencies be identified in the report, the National Council (or its authorised body) would ask the party to remedy these before 30 June of the calendar year at the latest (i.e. 2 months after the

parties should have submitted their reports). Upon notification by the National Council (or its authorised body) the Ministry of Finance should suspend payments of state contributions (i.e. contributions for activities and contributions for seats, see paragraph 20 above) until it has been notified by the National Council that the deficiencies have been remedied.'

'59. Het Ministerie van Financiën houdt toezicht op de naleving van de verplichtingen van de partij om een tussentijds en definitief financieel verslag te verstrekken over hun verkiezingscampagne. It performs a formal control of the data contained in both the interim and final report, but does not cross-reference this information or examine the bookkeeping by the political party.'

'60. Het Ministerie van Financiën controleert ook of overheidsfinanciering van een partij is verstrekt overeenkomstig de betreffende voorwaarden (zowel met betrekking tot de bijdragen voor stemmen die na de verkiezingen worden verstrekt als de bijdragen voor activiteiten en zetels die jaarlijks worden verstrekt).'

'62. De Rekenkamer mag bovendien controleren of het Ministerie van Financiën de overheidsfinanciering heeft verstrekt in overeenstemming met de wet, maar heeft beperkte bevoegdheid met betrekking tot de besteding van deze overheidsfinanciering door politieke partijen.'

'63. The Ministry of Finance checks – on the basis of the information submitted to it by the presidential candidates and publishers of periodicals, radio and television broadcasters etc. – whether presidential candidates have not spent more than 4.000.000 SKK (approximately € 120.000) on their publicity campaigns.'

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

Zie G13:58, 59 en 62.

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

'64. Politieke partijen zijn administratief aansprakelijk indien zij niet voldoen aan de verplichtingen krachtens Wet nr. 85/2005. De Slowaakse wetgeving bepaalt geen strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen; daarom kunnen politieke partijen niet strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld voor strafbare feiten die zijn gepleegd in de context van partijfinanciering.'

'65. Wet nr. 85/2005 bepaalt de volgende administratieve sancties. Indien een partij, in de context van de financiering van verkiezingscampagnes voor de Nationale Raad, geen tussentijds en/of definitief financieel verslag over haar verkiezingscampagne indient bij het Ministerie van Financiën of het verslag te laat indient, kan het Ministerie van Financiën aan de partij een boete opleggen voor een bedrag van 100.000 SKK (ongeveer € 3.000). Deze boete kan daarnaast ook (aan de partij) worden opgelegd als het Ministerie van Financiën vindt dat de gegevens in het tussentijdse of definitieve financiële verslag over de verkiezingscampagne onvolledig zijn en de partij deze situatie niet herstelt binnen 15 dagen na kennis te hebben genomen van deze tekortkoming.'

'66. Furthermore, as regards routine party finances, if the party fails to submit its annual report to the National Council, the Ministry of Finance can impose an administrative fine of 100.000 SKK (approximately € 3.000) on the party. Moreover, if upon notification by the National Council of deficiencies in the annual report²³ a party fails to remedy these deficiencies by 30 June of that year at the latest, the Ministry of Finance (upon notification by the National Council by 31 May of that year) may suspend the public funding of the party (contribution for activities and contribution for seats) until it has been notified by the National Council that the deficiencies have been corrected. Should the party however fail to correct the deficiencies within the designated time, the Ministry of Finance may, in addition to suspension of the contributions for activities and seats (see paragraph 20 above), also impose an administrative fine of 100.000 SKK (approximately € 3.000) on the party.'

'67. In addition, both in the context of an election campaign or regular party finance, if a party has accepted a gift or a service free of charge in violation of the law, the Ministry of Finance may impose a fine of double the value of the gift or free of charge service.'

'69. All abovementioned fines can only be imposed on political parties. The Slovak authorities have indicated that sanctions can be imposed on individual party members by the party itself on the basis of the party's internal regulations, but this cannot be done on the basis of the law. Natural persons (for example, employees of the party or members of the statutory body) may however be held criminally liable, for example for accounting offences.'

'71. Act No. 46/1999 on the Method of Election of the President provides for administrative liability of presidential candidates for compliance with the rules on submission of information on their publicity campaign and the expenditure limit.'

'72. If a presidential candidate does not fulfil his/her duty to submit information to the Ministry of Finance on the resources s/he obtained and has spent on his/her publicity campaign, the Ministry of Finance can impose a maximum fine of 2,000,000 SKK (approximately € 60.000) on the candidate.'

'73. If the Ministry of Finance ascertains from the information submitted to it by the presidential candidates (on the total amount of financial resources obtained for their publicity campaign and their total publicity expenditures) and publishers of periodicals, radio and television broadcasters, etc. (on the amount of resources spent on publicity by a candidate), that a presidential candidate has spent more than 4,000,000 SKK (approximately € 120,000) on his/her publicity campaign, it can impose – within 2 months of delivery of this information, i.e. a maximum of 3 months after the elections – a fine of 10 times the amount by which the maximum was exceeded.'

'74. In addition, any legal or natural person who publishes a periodical, broadcasts on radio or television, provides advertisements in public places or has prepared advertising programmes, posters, leaflets or other advertising material for the benefit of a presidential candidate and who has not informed the Ministry of Finance in writing of the amount of resources spent by a presidential candidate can be fined in the amount of 2.000.000 SKK (approximately € 60.000).'

Bijlage B.6 IJsland

Subsidie

1. Verstrekt de overheid subsidie aan politieke partijen?

Ja:

'19. Rules governing political finance were recently introduced via Law No. 162/2006 on the Financial Affairs of Political Organisations and Candidates and Their Duty to Provide Information of 21 December 2006, which applies to political parties and alliances participating in elections to the Parliament and municipal governments, as well as individual candidates, who run either for internal party elections (primaries) or posts at municipal level. The main objectives of Law No. 162/2006 are to reduce the risk of conflicting interests and to provide transparency in financial affairs with the ultimate goal of increasing public trust in political activities and strengthening democracy (Article 1, Law No. 162/2006).'

2. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze verstrekt?

'22. Rechtstreekse overheidsfinanciering wordt verstrekt via jaarlijkse bijdragen uit de staatsschatkist (op basis van goedkeuring die door het Parlement aan het Ministerie van Financiën is verstrekt in de staatsbegroting).'

Zie ook S8:22.

3. Wat zijn de voorwaarden om als politieke partij voor subsidie in aanmerking te komen?

Het behalen van tenminste één zetel of 2,5 procent van de stemmen bij nationale verkiezingen. Zie S 8:22.

4. Zijn er juridische voorwaarden bijvoorbeeld over de rechtsvorm van de partij?

'8. Er gelden geen bijzondere vereisten voor de registratie van een politieke partij behalve degene die gelden voor de registratie van rechtspersonen zonder winstoogmerk. In dit verband is het IJslandse bedrijvenregister, dat onder het Ministerie van Financiën valt, verantwoordelijk voor de registratie van politieke partijen. Om een politieke partij te registreren moet de identiteit (namen en identiteitsnummers) van haar bestuursleden en de statuten van de vereniging (met daarin onder meer informatie over de naam van de partij, haar doelstellingen, de identiteit van haar oprichters, huishoudelijk reglement) worden ingediend. Information contained in the Registry of Enterprises is publicly accessible.'

5. Kan ook een politieke partij die nog niet beschikt over zetels in een vertegenwoordigend orgaan subsidie ontvangen?

Ja, mits een partij minstens 2,5% van de stemmen heeft ontvangen. Zie S8:22.

6. Moet men over een minimum aantal leden beschikken en zo ja, welk aantal is dat?

Nee.

7. Hoeveel leden hebben de politieke partijen?

Staat niet in het rapport.

8. Welke verdeelmaatstaven worden gehanteerd bij de toekenning van de subsidies?

'22. Direct public funding is provided through annual contributions from the State Treasury (according to authorisation given by the Parliament to the Ministry of Finance in the State budget). Dit type steun bestaat uit twee verschillende toelagen: (a) financiële subsidies die worden verdeeld tussen partijen overeenkomstig het aantal gewonnen stemmen bij de laatste algemene verkiezingen. Partijen die ten minste één zetel in het Parlement hebben gekregen of meer dan 2,5% van de stemmen hebben gekregen bij de laatste algemene verkiezingen mogen deze subsidies aanvragen; en (b) parlementaire steun voor elke partij die in het parlement vertegenwoordigd is. An equal amount, called a "unit", is to be paid for each Member of Parliament. One unit is also paid for each parliamentary group. In addition, an amount equalling twelve units is allocated to parliamentary groups of the political organizations that have no

seats in the Government, dividing these units among them in proportion to the number of votes. The following chart illustrates the contributions from the State Treasury corresponding to the period 2003-2008:

Million EUR	Proposal 2008	Budget 2007	Budget 2006	Budget 2005	Budget 2004	Budget 2003
Political parties	3.2	3.2	2.1	2.1	2.1	2.1
Parliamentary fractions	1.2	1.2	1	1	1	0.9
TOTAL	4.4	4.4	3.1	3.1	3.1	3

9. Wordt er ook subsidie verstrekt ten behoeve van aan de partij verbonden organisaties?

Zo ja, welke?

Staat niet in het rapport.

10. Is de subsidie gebonden aan bepaalde bestedingsdoelen? Welke?

‘21. Overheidsfinanciering wordt toegekend om operationele activiteiten van politieke partijen te ondersteunen. Partijsubsidies mogen daarom niet worden gebruikt voor commerciële of particuliere doeleinden.’

‘32. No restrictions on the total amount of expenditure which a political party may incur are imposed. However, for the last parliamentary elections held on 12 May 2007, political parties reached a consensus on a budgetary limit of 28.000.000 ISK (232.240 EUR) for expenses linked to advertising during the electoral campaign.’

11. Hoe wordt de besteding van de subsidie verantwoord en gecontroleerd?

‘34. Over het algemeen gelden voor de boekhouding en financiële verslagen van zowel politieke partijen als verkiezingskandidaten de bepalingen van de Wet op de jaarrekeningen nr. 3/2006, indien van toepassing (artikels 13 en 18, Regels inzake de financiële verslagen van politieke partijen enz.). In deze context zijn alle rechtspersonen in IJsland verplicht om een boekhouding en administratie bij te houden. All accounting books, accounting records and documents, as well as letters, facsimile sheets and telegrams or their duplicates, including documents kept by computer, microfilm or by any other comparable method, are to be kept in a secure and safe manner for at least seven years from the closure of each relevant accounting year (Article 20(1), Law No. 145/1994 on Book-Keeping). An annual account is to be kept for at least 25 years (Article 20(4), Law No. 145/1994 on Book-Keeping). The falsification of accounts or accounting documents, the creation of documents without real substance etc, as well as the destruction of such documents are considered a major violation of law, which, according to the Penal Code may be subject to fines or to imprisonment up to six years.’

‘51. De registeraccountants die de boeken en rekeningen controleren van zowel politieke partijen als kandidaten hebben het recht om te verzoeken om alle documenten en informatie die noodzakelijk is om de audit uit te voeren. De Rekenkamer beschikt over brede onderzoeksbevoegdheden om, op ongeacht welk moment, benodigde documenten op te vragen om te controleren of de financiering die door politieke partijen is ontvangen, voldoet aan de vereisten van Wet nr. 162/2006 (artikel 8, Wet nr. 162/2006).

It is not, however, empowered to request supporting further evidence (e.g. receipts, invoices) concerning candidates’ accounts. Finally, the tax authorities have access to the accounting records of political parties and candidates (Article 94, Law No. 90/2003 on Income Tax).’

'52. Political parties, candidates for election, and the National Audit Office do not fall under the Information Act No. 50/1996. Therefore, detailed financial information – other than what is to be contained in the abridged reports to be published by the National Audit Office, is not accessible to the public.'

'55. Political parties are required to have their books endorsed by a certified auditor. Audit reports are to indicate whether the relevant consolidated financial statements have been prepared in accordance with the obligations of Law No. 162/2006 and the Rules on the Financial Accounts of Political Parties developed by the National Audit Office, as well as general accounting principles (Article 8, Law No. 162/2006).'

'56. Likewise, the financial statements prepared by individual candidates, which contain the final account of their electoral campaigns, are subject to audit by certified auditors (Article 10, Law No. 162/2006).'

12 Welk bedrag wordt per jaar totaal besteed aan partijsubsidies?

Million EUR	Proposal 2008	Budget 2007	Budget 2006	Budget 2005	Budget 2004	Budget 2003
Political parties	3.2	3.2	2.1	2.1	2.1	2.1
Parliamentary fractions	1.2	1.2	1	1	1	0.9
TOTAL	4.4	4.4	3.1	3.1	3.1	3

Zie ook S 8:22.

13. Hoe hoog is het bedrag per inwoner?

Staat niet in het rapport.

14. Kunnen politieke partijen die niet op landelijk, maar wel op lokaal niveau zijn vertegenwoordigd, subsidie krijgen?

'22. Rechtstreekse overheidsfinanciering wordt verstrekt via jaarlijkse bijdragen van gemeenten: lokale autoriteiten met meer dan 500 inwoners steunen partijen die ten minste één zetel in de lokale raad hebben verkregen of ten minste 5% van de uitgebrachte stemmen bij de laatste gemeenteverkiezingen. Het totale bedrag van de te verstrekken financiering wordt bepaald door de lokale autoriteit zelf op het moment van vaststelling van de gemeentebegroting en wordt verdeeld op basis van evenredigheid. Kleinere gemeenten mogen zelf besluiten of ze financiële steun verlenen aan partijen, maar als ze dat doen, gelden voor hen dezelfde regels als hierboven genoemd. In 2007, 32,750,000 ISK3 (271,635 EUR) was distributed proportionately to the parties with seats in Reykjavik's City Council. In 2008, the contribution to political parties from the city of Reykjavik will amount to 33,600,000 ISK (278,685 EUR).'

15. Zo ja, door welke overheidsinstantie wordt deze subsidie verstrekt?

De lokale overheid zelf verstrekt de subsidies. Zie S14:22.

16. Wat zijn de voorwaarden om voor deze subsidie in aanmerking te komen?

'22. Direct public funding is provided through annual contributions from municipalities: local authorities with more than 500 inhabitants are to support parties which have obtained at least one seat in the local council or at least 5% of the votes cast in the last municipal election.'

Giften

1. Zijn er regels over giften aan politieke partijen?

Ja:

'25. Donations are defined as any direct financial contribution or any other item which has a financial value, regardless of its origin or nature (cash or in kind), including exclusive discounts, favours and concessions (e.g. discounts on the market price of advertisements, rent or other payment for the use of real estate), free use of staff (excluding volunteer work), free use of facilities and equipment (apart from the use of personal property of volunteers which is not used for commercial purposes), waivers of residual debts (whether in part or in full), unusual loan terms or assistance in financing. (Article 2(4), Law No. 162/2006). Donations in kind are to be assessed at cash value at their market price; detailed rules on the calculation of what is to be considered "market price" are laid down in Article 9 of the Rules on the Financial Accounts of Political Parties etc.'

Aan het innen van contributies is een limiet gesteld van 100.000 ISK (830 EUR) per jaar per lid:

'26. Membership fees constitute another source of income for political parties, although they have rarely been collected on a regular basis. The membership fee that a political party may require from its members must not exceed 100,000 ISK/year (830 EUR).'

'31. Legal persons donating to a political party qualify for a tax-exemption of up to 0.5% of their income (Article 31(2), Law No. 90/2003 on Income Tax).'

'50. Legal persons are required to identify any donation made to a political party/electoral candidate in their annual reports to the tax authorities (Article 7, Law No. 162/2006).'

2. Gelden de regels ook voor giften in natura?

Ja. Zie G1:25.

3. Zo ja, zijn politieke partijen verplicht giften te registreren en welke regels gelden daarvoor?

Ja:

'42. In het bijzonder moet het geconsolideerde verslag met betrekking tot inkomsten minimaal het volgende bevatten (artikel 15, Regels inzake de financiële verslagen van politieke partijen enz.):

(a) Informatie over inkomsten:

- bijdragen uit de staatschatkist
- bijdragen van gemeenten
- financiële donaties van rechtspersonen
- donaties van rechtspersonen in de vorm van exclusieve kortingen
- overige donaties in natura van rechtspersonen (d.w.z. gunsten en concessies, gratis gebruik van personeel, gratis gebruik van faciliteiten en apparatuur, kwijtschelding van resterende schulden, ongebruikelijke voorwaarden bij leningen of hulp bij financiering)
- financiële donaties van natuurlijke personen
- donaties van natuurlijke personen in de vorm van exclusieve kortingen
- overige donaties in natura van natuurlijke personen (d.w.z. gunsten en concessies, gratis gebruik van personeel, gratis gebruik van faciliteiten en apparatuur, kwijtschelding van resterende schulden, ongebruikelijke voorwaarden bij leningen of hulp bij financiering)
- algemene lidmaatschapsbijdragen
- inkomsten uit huur of vastgoed
- inkomsten uit huur of roerende goederen
- inkomsten uit diensten, met inbegrip van toelatingsbijdragen voor bijeenkomsten, vermaak en andere soortgelijke sociale evenementen
- verkoop van goederen, met inbegrip van inkomsten uit de verkoop van verfrissingen, loterijen, verlotingen enz.
- overige operationele inkomsten

(b) Information on expenditure incurred by:

- head Office
- parliamentarians
- regional subsidiaries
- party Congress
- primary elections
- parliamentary elections
- municipal elections
- other expenditure.'

4. Zijn er regels over de inrichting van financiële verslagen over politieke partijen?

'34. Over het algemeen gelden voor de boekhouding en financiële verslagen van zowel politieke partijen als verkiezingskandidaten de bepalingen van de Wet op de jaarrekeningen nr. 3/2006, indien van toepassing (artikels 13 en 18, Regels inzake de financiële verslagen van politieke partijen enz.). In deze context zijn alle rechtspersonen in IJsland verplicht om een boekhouding en administratie bij te houden. All accounting books, accounting records and documents, as well as letters, facsimile sheets and telegrams or their duplicates, including documents kept by computer, microfilm or by any other comparable method, are to be kept in a secure and safe manner for at least seven years from the closure of each relevant accounting year (Article 20(1), Law No. 145/1994 on Book-Keeping). An annual account is to be kept for at least 25 years (Article 20(4), Law No. 145/1994 on Book-Keeping). The falsification of accounts or accounting documents, the creation of documents without real substance etc, as well as the destruction of such documents are considered a major violation of law, which, according to the Penal Code may be subject to fines or to imprisonment up to six years.'

'35. The Boards of political parties and managing directors are responsible for the preparation of an annual financial report, including an income statement, balance sheet, statement of cash flows, notes and the report of the board (Article 15, Rules on the Financial Accounts of Political Parties etc).'

'36. In addition, political parties are required to maintain a consolidated account for all units falling within their scope, such as associations, district councils, holding companies and related foundations, whether they are registered or not. Consolidated accounts are to provide a clear and comprehensive view of the results, assets and changes in cash in both the parent and the subsidiary association (Article 16, Rules on the Financial Accounts of Political Parties etc).'

'37. Party units with an income below 300.000 ISK (2.488 EUR) per year are excluded from the consolidated accounts.'

'38. Electoral candidates are to keep the finances of their campaign separate from their private finances. A separate bank account for campaign purposes is to be opened, through which all cash.'

'39. The Rules on the Financial Accounts of Political Parties etc. provide some minimum standards for reporting political finance: political parties and electoral candidates are therefore permitted to report in greater detail (Article 1, Rules on the Financial Accounts of Political Parties etc). Moreover, at the time of the GET's visit, the National Audit Office was preparing standardized forms for consolidated financial reports of political parties and candidates, which were in the process of being consulted with/commented by political parties.'

'40. Pursuant to Article 9 of Law No. 162/2006, political parties have to submit a consolidated financial report (where annual accounts of political parties and those of the units falling within their scope have been merged into a single account) to the National Audit Office on an annual basis.'

'41. The Rules on the Financial Accounts of Political Parties etc. detail the level of itemisation to be contained in the party's consolidated financial report, including a (i) consolidated income statement; (ii) consolidated balance sheet (comprising a statement of cash and flows); and (iii) notes.'

'46. Electoral candidates are to submit to the National Audit Office a financial report on their electoral campaign within six months from the time of the election (Article 11, Law No. 162/2006). Law No. 162/2006 entered into force with respect to candidates on 1 June 2007, which in practical terms means that candidates do not have to report on the income/expenses incurred in connection with the general election which took place in May 2007. Since the next elections are the municipal ones, which are scheduled in 2009, the reporting requirement with respect to candidates will not be due until 2010.'

'47. Electoral candidates are required to specify their own contributions (whether in cash or in kind) in their accounts. They must keep a separate register of individual cash donations, specifying the name and identity of the donor in question. In kind donations (e.g. free use of staff, sponsoring of advertisements, discounts, etc) are to be recorded at their market price. If a campaign is financed through a loan, details must be provided on the identity of the lender, the amount of the borrowing and the lending terms. Cancellation of debts and obviously favourable loan terms are to be assessed as a donation from the lender to the campaign (Articles 20 and 21, Rules on the Financial Accounts of Political Parties etc).'

'48. According to a standardised draft form being prepared by the National Audit Office, a candidate's financial report is to include the following elements: (i) Endorsement of the financial statements (sworn statement of the candidate referring to the veracity of the income and expenditure declared) (ii) Auditor's report (iii) Income statement specifying the campaign period, including: (a) Information on income: donations on legal persons (including name of legal person, nature and amount of donation); donations from individuals, local governments, candidates own contribution, contributions from the political party (including nature and amount of donation); and other income. (b) Information on expenditure: campaign office, advertising and promotional expenses, meeting and travelling expenses, other operational expenditure, other expenditure. (iv) Balance sheet (assets and liabilities) (v) Notes on donations received from legal persons (including name of legal person, nature and amount of donation) and from individuals, local governments, candidates own contribution, contributions from the political party (overall totals including nature and amount of donation). Moreover, when there is substantial surplus or deficit of the campaign, the notes should also contain details on what will be done with the surplus or who will be paying for the deficit of the campaign. In addition, the notes are to provide explanations concerning liabilities (identity of the lender, the amount of the borrowing and the lending terms).'

'49. Electoral candidates are exempt from the obligation on financial reporting if the cost of the electoral campaign does not exceed 300,000 ISK (2,488 EUR).'

'50. Legal persons are required to identify any donation made to a political party/electoral candidate in their annual reports to the tax authorities (Article 7, Law No. 162/2006).'

Zie ook G3:42.

5. Moeten de financiële verslagen openbaar worden gemaakt?

'53. De Rekenkamer is verantwoordelijk voor de publicatie van een samenvatting van de financiële verslagen van partijen en kandidaten waarin informatie staat over de in totaal ontvangen inkomsten en gemaakte uitgaven. De verstrekte cijfers met betrekking tot de inkomsten van de partij moeten duidelijk maken wat de bron van de bijdrage is (ongeacht of deze openbaar – nationaal/lokaal – of particulier – natuurlijke personen/rechtspersonen – is) en de identiteit van de rechtspersoon die de betreffende financiering doneert.

Any discount from market price has to be indicated specifically (Article 9 in relation to political parties, Article 11 in relation to candidates, Law No. 162/2006).'

6. Moeten giften openbaar worden gemaakt?

Zie G5:53.

7. Geldt er een grensbedrag waarboven giften openbaar worden gemaakt.

Zie G5:53.

8. Hoe worden de gegevens over giften openbaar gemaakt?

Zie G5:53.

9. Welke gegevens over giften moeten openbaar worden gemaakt?

Zie G5:53.

10. Zijn er limieten gesteld aan te ontvangen giften, zo ja welke?

'29. Bovendien mogen politieke partijen en verkiezingskandidaten, met betrekking tot het bedrag/de grootte/de periodiciteit van particuliere bijdragen, niet meer dan 300.000 ISK (2.488 EUR) per jaar ontvangen van een afzonderlijke donateur (ongeacht of deze een natuurlijke persoon of rechtspersoon is). Membership subscriptions below 100,000 ISK/year (830EUR) and general/public discounts (which are available to anyone on the basis of tariffs or general business practices) are not accounted for in the above-mentioned threshold (Article 7, Law No. 162/2006).'

11. Zijn er donateurs waarvan geen giften mogen worden ontvangen, zo ja welke?

Van de volgende donateurs mogen geen giften worden ontvangen:

'28. Er geldt een aantal beperkingen voor de bronnen van particuliere financiering. In het bijzonder is het, krachtens artikel 6 van Wet nr. 162/2006, politieke partijen en verkiezingskandidaten niet toegestaan om donaties te aanvaarden van:

- anonieme donateurs;
- ondernemingen die voor de meerderheid in bezit zijn van of onder controle staan van de staat of gemeenten;
- overheidsinstellingen anders dan de staatsschatkist of gemeenten, zoals ondernemingen die in het bezit zijn van de staat en gemeenten gezamenlijk;
- buitenlandse burgers die geen recht hebben om te stemmen in IJsland, ondernemingen of andere entiteiten die in andere landen geregistreerd zijn.'

12. Gelden de regels over de beperking van giften ook voor giften in natura?

Ja. Zie G1:25.

13. Welke instantie is belast met het toezicht op de naleving van de regels over giften?

'57. De Rekenkamer is verantwoordelijk voor het toezicht op politieke financiering; deze beschikt over brede bevoegdheden om te zorgen voor niet alleen een formele, maar ook een materiële controle van de informatie die is verstrekt door politieke partijen (artikel 8, Wet nr. 162/2006). It is not, however, empowered to carry out material checks of candidates' accounts.'

'58. The National Audit Office is an independent body, operating under the auspices of Parliament. The Presidential Committee of Parliament appoints the Auditor General for a period of six years. The National Audit Office selects its own working agenda (although it may also act at the request of the Presidential Committee of Parliament, ministries or individual central governmental bodies); its procedures have to respect the principles of objectivity and professionalism as well as strict adherence to international auditing standards. Furthermore, pursuant to Article 3 of the National Audit Act of 1997, the staff employed in the National Audit Office is to be independent of those ministries and organisations where the audit is being carried out.'

14. Over welke bevoegdheden beschikt deze instantie om het toezicht uit te oefenen?

'51. De registeraccountants die de boeken en rekeningen controleren van zowel politieke partijen als kandidaten hebben het recht om te verzoeken om alle documenten en informatie die noodzakelijk is om de audit uit te voeren. De Rekenkamer beschikt over brede onderzoeksbevoegdheden om, op ongeacht welk moment, benodigde documenten op te vragen om te controleren of de financiering die door politieke partijen is ontvangen, voldoet aan de vereisten van Wet nr. 162/2006 (artikel 8, Wet nr. 162/2006).

It is not, however, empowered to request supporting further evidence (e.g. receipts, invoices) concerning candidates' accounts. Finally, the tax authorities have access to the accounting records of political parties and candidates (Article 94, Law No. 90/2003 on Income Tax).'

'52. Political parties, candidates for election, and the National Audit Office do not fall under the Information Act No. 50/1996. Therefore, detailed financial information – other than what is to be contained in the abridged reports to be published by the National Audit Office, is not accessible to the public.'

'59. In principle, in the event of an irregularity/deficiency in a financial report, the National Audit Office would contact the party or its auditor to clarify/remedy the situation. If nevertheless the irregularity detected suggests a potential instance of corruption, the National Audit Office will immediately report to the police, as appropriate.'

15. Welke sancties zijn verbonden aan de niet naleving van de regels over giften?

'30. Donations in excess of the 300,000 ISK (2,488 EUR) threshold are to be returned as promptly as possible. If returning of such donations proves to be impossible, they are to be kept separately in the accounts of political parties and electoral candidates and deposited on a separate time-deposit account (Article 2, Rules on the Financial Accounts of Political Parties etc).'

'60. Overtredingen – ongeacht of deze worden begaan met opzet of vanwege grove nalatigheid – van de bepalingen van Wet nr. 162/2006 worden bestraft met boetes of een gevangenisstraf tot zes jaar (artikel 12, Wet nr. 162/2006). Tegen het vonnis van de rechtbank kan beroep worden aangetekend bij het Hooggerechtshof.'

